

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародних фінансів

Освітньо-професійна програма «Міжнародні фінанси»

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Стійкість банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку»

здобувача Калініної Олександри Олександрівни

(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: д.е.н., професор Мозговий Олег Миколайович.

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Мозговий О.М.

(підпис)

Київ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародних фінансів

Освітньо-професійна програма «Міжнародні фінанси»

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

О.М. Мозговий

(підпис)

«___» _____ 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.М. Мозговий

(підпис)

«___» _____ 2025 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Калініній Олександрі Олександрівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Стійкість банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «26» серпня 2025 р. № 1210-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах офіційних документів та аналітичних звітів міжнародних фінансових інституцій (МВФ, Світовий банк, ФРС) та наглядових органів, зокрема документів Базельського комітету з банківського нагляду та звітів про фінансову стабільність та програми оцінки фінансового сектору, регуляторних та статистичних матеріалах Національного банку України, академічних наукових публікацій з питань банківської системи, фінансової стійкості та ESG-банкінгу, корпоративних та фінансових звітах міжнародних банківських груп, матеріалах міжнародних ініціатив та стандартів у сфері сталого розвитку та фінансів, а також методичних матеріалах щодо Показників фінансового здоров'я (FSIs) та методів кластеризації (k-means, silhouette analysis).

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи стійкості банківської системи в умовах сталого розвитку (назва розділу)
Розділ 2	Аналіз стану стійкості банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку (назва розділу)
Розділ 3	Шляхи підвищення стійкості банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку (назва розділу)
Об'єкт дослідження:	Процес забезпечення стійкості банківської системи
Предмет дослідження:	Вплив факторів сталого розвитку на стійкість банківської системи та механізми її зміцнення в умовах нової економічної парадигми
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Комплексне теоретичне обґрунтування, аналіз сучасного стану та розробка практичних рекомендацій щодо зміцнення стійкості банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	дослідити теоретичну сутність та взаємозв'язок категорій «стійкість банківської системи» та «сталий розвиток»; визначити чинники, що впливають на стійкість банку, в тому числі класифікувати та охарактеризувати традиційні та новітні ESG-фактори; узагальнити сучасні методичні підходи до оцінки стійкості банківської системи.
У розділі 2	проаналізувати міжнародний досвід щодо забезпечення стійкості банківської системи, інтегруючи принципи сталого розвитку; дослідити практику використання ESG-критеріїв та «зеленого фінансування» як інструментів підвищення стійкості банківської системи; проаналізувати динаміку та структурні особливості стійкості національної банківської системи.
У розділі 3	систематизувати ключові загрози та вразливості банківської системи, що виникають на перетині традиційних фінансових та нових ESG-ризиків; обґрунтувати перспективні напрями розвитку інноваційних фінансових продуктів і технологій на українському банківському ринку; сформулювати комплексний набір практичних рекомендацій з метою зміцнення стійкості національної банківської системи в контексті переходу до сталого розвитку.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 2025 р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 2025 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 98 сторінок, 10 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел з 78 найменувань, додатки.

«Стійкість банківської система в умовах переходу до сталого розвитку»

Об'єктом дослідження є процес забезпечення стійкості банківської системи.

Предметом дослідження є вплив факторів сталого розвитку на стійкість банківської системи та механізми її зміцнення в умовах нової економічної парадигми.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – комплексне теоретичне обґрунтування, аналіз сучасного стану та розробка практичних рекомендацій щодо зміцнення стійкості банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- дослідити теоретичну сутність та взаємозв'язок категорій «стійкість банківської системи» та «сталий розвиток»;
- визначити чинники, що впливають на стійкість банку, в тому числі класифікувати та охарактеризувати традиційні та новітні ESG-фактори;
- узагальнити сучасні методичні підходи до оцінки стійкості банківської системи;
- проаналізувати міжнародний досвід щодо забезпечення стійкості банківської системи, інтегруючи принципи сталого розвитку;
- дослідити практику використання ESG-критеріїв та «зеленого фінансування» як інструментів підвищення стійкості банківської системи;
- проаналізувати динаміку та структурні особливості стійкості національної банківської системи;
- систематизувати ключові загрози та вразливості банківської системи, що виникають на перетині традиційних фінансових та нових ESG-ризиків;
- обґрунтувати перспективні напрями розвитку інноваційних фінансових продуктів і технологій на українському банківському ринку;

– сформулювати комплексний набір практичних рекомендацій з метою зміцнення стійкості національної банківської системи в контексті переходу до сталого розвитку.

Практичне значення отриманих результатів. Результати надають аналітичну базу для вдосконалення нагляду, зокрема шляхом включення ESG-ризиків (кліматичних, соціальних) до системи макропруденційного нагляду та стрес-тестування банків. Це дозволяє розробити регуляторні стимули для банків, спрямовані на «зелене» фінансування, та адаптувати міжнародні стандарти. Банки можуть використовувати отриману методику оцінки фінансової стійкості, яка поєднує індикатори FSI/CAMELS з урахуванням ESG-факторів, для ефективного управління новими ризиками. Запровадження цих підходів сприятиме диверсифікації портфелів, розширенню сталих фінансових продуктів і підвищенню інвестиційної привабливості установ.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2025.

Рік захисту роботи 2025.

Відгук
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету МЕІМ
освітньо-професійної програми «Міжнародні фінанси»

Калініної О.О.

на тему

Розвиток бізнесу в умовах
переходу до нового етапу

1. Актуальність теми:

найбільш вичерпно, що перш за все
розширення кардинально змінило сферу діяльності
в сфері функціонує такий великий станок.

2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи:

автором досліджено сутність та функції
капіталу, сутність та функції капіталу
"ситуації розвитку", відзначено зміни, що впливають
на сутність бізнесу, що характеризується функціями
та новими ЕБВ-факторами.

3. Наявність самостійних розробок автора: автором було міжнародний
досвід, що забезпечує адекватність аналізу сутності
розвитку бізнесу, використання ЕБВ-факторів та
ного "зв'язування" між ними, що забезпечує адекватність аналізу.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних
рекомендацій:

засмартує на уяву висновки та
рекомендації автора, що опираються на сутність
сутності та функції капіталу, сутності
та функції бізнесу, що забезпечує адекватність аналізу.

5. Наявність недоліків: На дані роботи, що були

тільки емпіричного аналізу, який
автор бачив в проведенні аналізу, з великою
дуже різних форм висновків.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до
захисту перед ЕК:

В цілому робота відповідає
вимогам, що пред'являються до роботи,
засмартує високої якості.

Науковий керівник

Г.С.Н. проф.

(посада, учне звання, науковий ступінь)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

10. 12. 2012 р.

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти

Калініної Олександри Олександрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема «Стійкість банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку»

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення

Тема дослідження є вкрай актуальною через глобальну необхідність переходу до «зеленої» економіки. Трансформація поняття фінансової стійкості з урахуванням ESG-ризиків (екологічних, соціальних, управлінських) критично важлива для України в умовах війни та майбутньої євроінтеграційної відбудови. Дослідження вирішує нагальне науково-практичне завдання: пошук балансу між традиційною платоспроможністю банків та їхньою активною участю у фінансуванні сталого розвитку.

Якість проведеного дослідження

Робота виконана на високому рівні з використанням сучасних методів, зокрема кластерного аналізу. Авторка опрацювала значний обсяг даних, включаючи регуляторні стандарти міжнародних організацій та банківську звітність. Дослідження логічно структуроване, глибоко аналізує трансмісію ESG-факторів у традиційні банківські ризики та переконливо обґрунтовує необхідність переходу від мікро- до макропруденційного нагляду в нових умовах.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи

Проведено якісний бенчмаркінг банківських систем України та Швеції, що дозволив виявити відмінності між поточною «дефензивною» стійкістю вітчизняних банків та «продуктивною» моделлю ЄС. Авторка оригінально обґрунтовує стратегію переходу до активного використання капіталу для відновлення економіки. Також цінним для майбутнього застосування є детальний аналіз новітніх інструментів (стимулюючі кредити, CAT облігції) та розрахунок специфічних індексів сталості (CEI, SAI).

Зауваження

Емпіричний аналіз обмежений переважно однією фінансовою групою (SEB), що дещо ускладнює узагальнення висновків для всього сектору. Пропозиція щодо випуску «військових катастрофічних облігацій» є інноваційною, але потребує детальнішого

механізму гарантування в умовах бойових дій. Також варто було б глибше оцінити ресурсні можливості малих банків щодо виконання повних вимог таксономії ЄС.

Практична значимість висновків та рекомендацій

Результати мають прикладне значення для НБУ та комерційних банків, зокрема в частині інтеграції ESG-ризиків у стрес-тестування та використання концепції «подвійної матеріальності». Запропонована дорожня карта впровадження інноваційних інструментів та рекомендації щодо управління капітальними буферами сприятимуть зміцненню стійкості сектору в період повоєнного відновлення. Загалом, магістерська робота відповідає вимогам, що висуваються до робіт такого рівня, і може бути рекомендована до захисту.

Місце роботи та посада рецензента АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"
голова Нагляду фінансів

Науковий ступінь, учене звання (за наявності)

Підпис засвідчую:

Місце печатки організації, де працює рецензент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	5
1.1 Сутність та значення стійкості банківської системи.....	5
1.2 Фактори, що впливають на стійкість банківської системи в контексті сталого розвитку	13
1.3 Методичні підходи до оцінки стійкості банківської системи	19
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	25
2.1 Оцінка міжнародного досвіду забезпечення стійкості банківської системи ..	25
2.2 Використання ESG-критеріїв та «зеленого» фінансування в контексті сталої стійкості банківської системи	34
2.3 Аналіз динаміки та структурних особливостей стійкості національної банківської системи.....	43
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	53
3.1 Сучасні виклики та ризики для забезпечення стійкості банківської системи	53
3.2 Впровадження інноваційних фінансових інструментів та технологій для підтримки сталого розвитку	60
3.3 Розробка рекомендацій щодо зміцнення стійкості банківської системи України.....	71
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах глобальних викликів, пов'язаних зі зміною клімату, соціальною нерівністю та вичерпанням природних ресурсів, перехід до сталого розвитку стає безальтернативним вектором еволюції світової економіки. Цей перехід вимагає фундаментальної трансформації фінансових потоків та переосмислення традиційних бізнес-моделей. Банківська система, як ключова ланка фінансового посередництва, відіграє центральну роль у цьому процесі, спрямовуючи капітал у «зелені» та соціально відповідальні проекти. Водночас, ця трансформація створює безпрецедентні виклики для самої банківської системи, генеруючи нові види ризиків – кліматичні, соціальні та управлінські (ESG), що безпосередньо впливають на її стабільність. Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю глибокого наукового осмислення діалектичного зв'язку між стійкістю банківської системи та імперативами сталого розвитку. З одного боку, стабільна та ефективно функціонуюча банківська система є необхідною передумовою для мобілізації значних фінансових ресурсів, потрібних для досягнення Цілей сталого розвитку. З іншого – ігнорування ESG-ризиків у діяльності банків може призвести до накопичення «проблемних» активів, фінансових збитків та, зрештою, підриву фінансової стабільності на системному рівні. Таким чином, пошук оптимального балансу між забезпеченням традиційної фінансової стійкості банків та їхньою активною участю у фінансуванні сталого розвитку є одним із найважливіших завдань сучасної економічної науки та практики.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – комплексне теоретичне обґрунтування, аналіз сучасного стану та розробка практичних рекомендацій щодо зміцнення стійкості банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку.

Для досягнення мети передбачено такі **завдання**:

- дослідити теоретичну сутність та взаємозв'язок категорій «стійкість банківської системи» та «сталий розвиток»;
- визначити чинники, що впливають на стійкість банку, в тому числі класифікувати та охарактеризувати традиційні та новітні ESG-фактори;
- узагальнити сучасні методичні підходи до оцінки стійкості банківської системи;
- проаналізувати міжнародний досвід щодо забезпечення стійкості банківської системи, інтегруючи принципи сталого розвитку;
- дослідити практику використання ESG-критеріїв та «зеленого фінансування» як інструментів підвищення стійкості банківської системи;

- проаналізувати динаміку та структурні особливості стійкості національної банківської системи;
- систематизувати ключові загрози та вразливості банківської системи, що виникають на перетині традиційних фінансових та нових ESG-ризиків;
- обґрунтувати перспективні напрями розвитку інноваційних фінансових продуктів і технологій на українському банківському ринку;
- сформулювати комплексний набір практичних рекомендацій з метою зміцнення стійкості національної банківської системи в контексті переходу до сталого розвитку.

Предметом дослідження є вплив факторів сталого розвитку на стійкість банківської системи та механізми її зміцнення в умовах нової економічної парадигми.

Об’єктом дослідження є процес забезпечення стійкості банківської системи.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань у дослідженні було застосовано теоретичне узагальнення, систематизація, аналіз та синтез (для визначення сутності, факторів та механізмів забезпечення стійкості банківської системи), системний та порівняльний аналіз (для вивчення міжнародного досвіду та систематизації методичних підходів). В емпіричній частині було використано кластерний та факторний аналіз, зокрема, кластеризація за алгоритмом k-середніх (для порівняльної оцінки системної стійкості на міжнародному рівні), SWOT-аналіз (для оцінки стійкості української банківської системи в умовах сучасних викликів), методологія оцінки на основі Індикаторів Фінансового Здоров’я (FSI) МБФ та системи CAMELS (для аналізу фінансової стійкості) та стрес-тестування та сценарне моделювання (для оцінки впливу потенційних шоків).

Практичне значення отриманих результатів. Результати надають аналітичну базу для вдосконалення нагляду, зокрема шляхом включення ESG-ризиків (кліматичних, соціальних) до системи макропруденційного нагляду та стрес-тестування банків. Це дозволяє розробити регуляторні стимули для банків, спрямовані на «зелене» фінансування, та адаптувати міжнародні стандарти. Банки можуть використовувати отриману методику оцінки фінансової стійкості, яка поєднує індикатори FSI/CAMELS з урахуванням ESG-факторів, для ефективного управління новими ризиками. Запровадження цих підходів сприятиме диверсифікації портфелів, розширенню сталих фінансових продуктів і підвищенню інвестиційної привабливості установ.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1 Сутність та значення стійкості банківської системи

У сучасному глобалізованому світі банківська система є однією з найважливіших ланок економіки, що виконує ключові функції, необхідні для її безперебійного функціонування та розвитку. Вона виступає фінансовим посередником, забезпечує платіжний обіг, акумулює капітал та здійснює його перерозподіл. Відтак, стійкість банківської системи є критично важливою передумовою для макроекономічної стабільності та економічного зростання країни. Концепція стійкості банківської системи набула особливої актуальності після низки глобальних фінансових криз, які чітко продемонстрували її вразливість і потенційну загрозу, яку нестабільність фінансового сектора несе для реальної економіки. Усвідомлення цього призвело до посилення уваги науковців, регуляторних органів та міжнародних інституцій до визначення, вимірювання та забезпечення цієї стійкості.

Банківська система – це «комплексна фінансова мережа, що об'єднує центральний банк, комерційні банківські установи та інші фінансові інституції країни, які взаємодіють в єдиному монетарно-кредитному просторі». Дана структура відповідає за фінансове посередництво, гарантуючи обіг грошових потоків та надання всього спектру фінансових послуг у межах визначеного економічного простору [1]. Вона включає центральний банк, який проводить монетарну політику, емісію та валютне регулювання, і мережу комерційних банків та інших фінансових інститутів [2]. Банківська система виконує посередницькі функції між вкладниками й позичальниками та забезпечує ліквідність фінансової системи. По суті, це єдиний «хребет» платіжного і кредитного механізму країни, що підтримує економічну активність.

Банківські системи світу відрізняються за організацією та рівнями. Головні класифікації:

- Централізована (однорівнева, «монобанківська») система. У таких системах діє один головний державний банк – іпотечний, кредитний та розрахунковий. Такий модель функціонувала, наприклад, у країнах з плановою економікою (СРСР). У ній центральний банк (чи один-єдиний банк) одночасно виконує всі банківські функції [3]. Особливістю є відсутність самостійного комерційного сектору: усі операції здійснюються централізовано за планом. Нині таких систем майже не має, хіба що в дуже малих державах чи певних регуляторних аномаліях.
- Децентралізована (ринкова) банківська система. Характерна для ринкової економіки: окрім центрального банку, є мережа комерційних банків. Тут двохрівнева система: центральний банк (вершина) і комерційні банки (другий рівень) [3]. Більшість сучасних ринкових економік мають саме таку дворівневу систему. Відповідальність за розв'язання макроекономічних завдань у грошово-кредитній сфері покладено на центральний банк. Його першочергові завдання — це забезпечення сталості національної валюти та стійкості функціонування всієї банківської системи. Інші банки (комерційні, приватні тощо), відомі як банки другого рівня, є юридично та економічно самостійними. Вони здійснюють повний комплекс базових банківських операцій і зазвичай створюються на акціонерній основі [2].
- Трирівнева система. Крім двох згаданих рівнів, виділяють ще третій «рівень» – небанківські фінансові установи (страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні фонди, кредитні спілки тощо). Наприклад, у деяких країнах (Швейцарія, Японія тощо) виокремлюють саме цей третій рівень, що несе посередницькі функції, хоч і не є банками в класичному розумінні [3]. На третьому рівні – небанківські кредитні структури, які здійснюють фінансові операції окремо від банківського регулювання.

- Вільна банківська система (free banking). Це історичний приклад ринку без центрального емітента: банки самостійно випускали банкноти в обіг, і держава майже не втручалася. Така система існувала, наприклад, у Шотландії 18–19 ст. чи деякий час у США. У вільній системі банки конкурують, а грошові одиниці «прив'язані» до коштовного металу [4]. У сучасних масштабах жодна велика країна так не функціонує, але теоретично це можливий тип.
- Перехідна система (наприклад, після соціалізму). Тут часто сукупно присутні риси централізованої (державна домінанта) і ринкової систем. Така модель спостерігалася у деяких країнах СНД у 1990-х років, коли зберігалися елементи колишньої монополії Нацбанку, але почали з'являтися приватні банки.

У результаті, можна узагальнити, що банківська система є складним, відносно автономним, законодавчо визначеним, структурно організованим, саморегульованим господарським організмом. Переважна кількість країн має саме дворівневу структуру, де на верхньому щаблі – Національний банк як центральний банк країни, ключовий емісійний інститут держави, відповідальний за управління всією грошово-кредитною політикою. На нижчому рівні функціонує мережа комерційних банків, чия місія полягає у задоволенні потреб населення та економіки в банківських послугах. Здорова конкуренція між ними сприяє стабілізації та розвитку національної економіки. Так, стійкість та ефективність банківської системи впливають на інші види підприємницької діяльності, які залежать від її участі. Концентруючи великі суми грошей, банківська система забезпечує їх накопичення, рух, розподіл та перерозподіл. Невиконання цих завдань може призвести до ослаблення встановлених зв'язків між суб'єктами господарювання та загрози економічній безпеці. Проте поняття стійкості можна трактувати по-різному. Стійкість можна визначити як здатність тривалий час зберігати свої ключові характеристики, незважаючи на руйнівні чи негативні процеси. Бути стійким означає вміти витримувати зовнішній тиск і ефективно протидіяти несприятливим впливам [5]. Фінансова стабільність означає відсутність загальносистемних криз і стійкість фінансових систем до стресів [6]. Стабільна

фінансова система ефективно розподіляє ресурси, управляє фінансовими ризиками, підтримує рівень зайнятості та усуває відносні коливання цін, які впливають на монетарну стабільність або рівень зайнятості. За допомогою вбудованих механізмів саморегуляції система розподіляє фінансові нерівноваги, які виникають через внутрішні процеси або несподівані події, забезпечуючи тим самим поглинання ударів (шоків). Здорова фінансова система є критично важливою передумовою для стійкого економічного розвитку, адже саме через неї здійснюється переважна більшість операцій у реальному секторі економіки. Справжня значущість цієї стабільності стає найбільш очевидною під час криз, коли фінансові установи припиняють кредитувати навіть перспективні та прибуткові проекти, ринкові ціни на активи демонструють надмірну волатильність (відхилення) та своєчасне проведення платежів опиняється під загрозою. Глибока та тривала нестабільність несе руйнівні наслідки, включаючи банкрутства банків, гіперінфляцію чи обвал ринку цінних паперів, що незворотно підриває довіру до всієї економічної та фінансової архітектури.

Таким чином, банківська система вважається стійкою, якщо вона зберігає свою працездатність і підтримує життєдіяльність економіки навіть в умовах значного фінансового чи економічного напруження. Зокрема, у розумінні Федеральної резервної системи США [7], стабільна фінансова система – це така, де «установи і ринки можуть забезпечувати потреби домогосподарств, бізнесу і суспільства навіть в умовах економічного стресу». Іншими словами, це гнучка система, що демонструє належний запас капіталу і ліквідності. Утворення універсального глобального «індексу стійкості» не реалізовано. Однак Базельський комітет (BCBS) та Банк міжнародних розрахунків (BIS) визначили рамкові стандарти, які повинні забезпечити саме цю стійкість. Самі організації не пропонують єдиного чисельного показника, але наполягають на:

- Нормативних вимогах до капіталу (Basel III): посилених коефіцієнтах капіталу та левериджу [8]. Як зазначено у заключному документі Basel III, метою є «підсилити регулювання з метою підвищення стійкості банківської системи та

підтримки економічного зростання». Принцип «прозорості та надійності розрахунків активів, завжених на ризик (RWAs)» є ключовим.

- Макропруденційних індикаторах: BIS спільно з IMF рекомендували слідкувати за фінансовими індикаторами (особливо за кредитно-циклічними показниками, тобто «credit-to-GDP gap»), а також проводити регулярні стрес-тести як на рівні окремих банків, так і системи в цілому.
- Корпоративними показниками: BCBS та FSB узагальнили набір показників для глобально значущих банків (G-SIB), що відображають їх розмір, зв'язки, замінність, складність та ін. Ці показники враховують «interconnectedness» та «substitutability» для оцінки системної важливості банків [9]. Хоч це більше про ризик окремих банків, та на рівні системи важливими є узагальнені коефіцієнти капіталу та ліквідності.

Таким чином, чіткий універсальний «одномірний» підхід від BIS/BCBS для кількісної оцінки стійкості банківської системи відсутній. Натомість існує комплекс регуляторних стандартів (Basel III), макропруденційних орієнтирів і настанов щодо стрес-тестування. Як зауважує сам BIS, метою регулювання є саме забезпечення такої стійкості, що дозволить банківській системі «позитивно впливати на сталий економічний розвиток» [8; 10]. Тобто, швидше можна говорити про сукупність індикаторів, які разом характеризують фінансову стабільність, а не про єдину формулу. З огляду на це, варіантом універсального підходу до кількісного вираження стійкості банківської системи може бути визначена як комбінація «індикатори фінансового здоров'я» (Financial Soundness Indicators) [11]. Індикатори фінансового здоров'я (ІФЗ) (Financial Soundness Indicators (FSIs)), — це набір ключових статистичних показників, що використовуються для моніторингу та аналізу стану і стабільності фінансової системи країни в цілому. Вони є головним інструментом макропруденційного нагляду, мета якого — запобігання системним фінансовим кризам. На відміну від аналізу фінансового стану окремої компанії, ІФЗ є агрегованими показниками. Вони оцінюють сильні та слабкі сторони не однієї установи, а всієї фінансової системи, включаючи

банківський сектор (депозитні корпорації, інші фінансові корпорації (страхові компанії, пенсійні фонди) та контрагентів фінансового сектору, таких як нефінансові корпорації та домогосподарства.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) є головною інституцією, що розробила методологію ІФЗ, викладену в «Посібнику зі складання індикаторів фінансового здоров'я» (Financial Soundness Indicators: Compilation Guide). МВФ активно допомагає країнам-членам впроваджувати збір та розрахунок цих показників і є центральним депозитарієм, що публікує дані ІФЗ з усього світу на своєму порталі. Методологія МВФ групує індикатори за кількома ключовими напрямками, які базуються на міжнародній моделі оцінки банків CAMELS (Capital adequacy, Asset quality, Management, Earnings, Liquidity, Sensitivity to market risk). Основні групи ІФЗ включають:

- Достатність капіталу (Capital Adequacy): Показники, що відображають здатність фінансової системи поглинати збитки. Приклад: Регулятивний капітал до активів, зважених на ризик.
- Якість активів (Asset Quality): Індикатори, що оцінюють рівень кредитних та інших ризиків в активах фінансових установ. Наприклад, частка непрацюючих кредитів у загальному кредитному портфелі.
- Прибутковість (Earnings and Profitability): Показники ефективності та здатності генерувати прибуток для підтримки капіталу. Наприклад, рентабельність активів (ROA) та рентабельність капіталу (ROE).
- Ліквідність (Liquidity): Індикатори, що оцінюють здатність установ виконувати свої короткострокові зобов'язання. Наприклад, відношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань.
- Чутливість до ринкового ризику (Sensitivity to Market Risk): Оцінка впливу змін процентних ставок, валютних курсів та цін на активи на фінансовий стан установ. Наприклад, чиста відкрита позиція в іноземній валюті до капіталу.

- Інші індикатори, що стосуються ринку нерухомості, а також корпоративного сектору та домогосподарств (наприклад, рівень їхньої заборгованості).

Крім кількісних, є і якісні інструменти для визначення стійкості банківської системи. До них належать система гарантування депозитів, рамки санування банків (банківські канікули, bail-in), моніторинг стрес-тестами, обмеження концентраційних ризиків та жорсткий банківський нагляд. Роль Центрального банку як кредитора останньої інстанції теж критично важлива: швидкі рефінансування в кризу допомагають уникнути паніки і банкрутств. У підсумку стійкість формується через жорстке регулювання капіталу й ліквідності, а також комплекс макропруденційних заходів та готових протоколів дій при кризі. У наукових публікаціях стійкість банківської системи визначають як здатність «повертатися в рівноважний стан» під впливом зовнішніх і внутрішніх шоків, спираючись на структуру та самоорганізацію системи [12]. Наприклад, Федеральна резервна система США через стрес-тести оцінює стійкість за такими метриками, як післякризовий рівень базового капіталу (СЕТ1) усього банківського сектору або додатковий обсяг капіталу, необхідний банкам для виконання вимог после шоку [13]. Теоретично стійкість підвищують удари по буферизації капіталу (післякризовий запас капіталу), зменшення концентрації ризиків та диверсифікація активів.

Також, існують кілька «рівнів захисту», за допомогою яких якісно забезпечується стійкість банківської системи. Перший рівень – це мікро: фінансова міцність окремих банків. До неї відносять достатній капітал і резерви, ліквідність, диверсифікацію бізнес-моделі і адекватні внутрішні процедури ризик-менеджменту. Структурна стійкість на цьому рівні означає, що банк може витримати збитки і продовжувати функціонувати [12]. Другий рівень – макро: стабільність економічного оточення та інфраструктури. Ключовим фактором є макроекономічна стабільність: низька і прогнозована інфляція, збалансована фіскальна політика, стійкий курс національної валюти. Наприклад, аналітики виділяють, що першопричиною стійкості є стабільність всієї економіки; макрополітика держави (зокрема, зміцнення

номінального курсу та контроль грошової маси) є інструментом стримування надмірної волатильності [12]. На цьому макрорівні також важлива розвинена ринкова інфраструктура (платіжні системи, фінансові ринки, законодавче поле). Третій рівень – регулятивно-інституційний: сприяння Центрального банку і держави. Сюди входять механізми гарантування депозитів, функції «кредитора останньої інстанції», оперативні можливості регулятора в кризу. Суть у тому, що при небезпеці системного колапсу держава і ЦБ можуть реалізувати превентивні або квазірятувальні заходи (наприклад, антикризові рефінансування, об'єднання банків, держгарантії) для збереження довіри. Як зазначено у дослідженні Нацбанку України, стійкість характеризується здатністю системи «повертатися в рівноважний стан» завдяки підтримці структурної стійкості, самоорганізації учасників і управлінському впливу ЦБ [12]. Це означає, що банки мають бути самодостатніми у повсякденній діяльності, а держава – готовою втрутитися при системному ризику.

У висновку, стійкість банківської системи формується як кількісними, так і якісними інструментами. Для першого найбільш універсальним підходом доцільно вважати Індикатори фінансового здоров'я, розроблені за методикою МВФ. Ці індикатори дозволяють центральним банкам та регуляторам вчасно виявляти ризики, що накопичуються в системі, та вживати заходів для їх мінімізації. В той же час, для забезпечення стабільності та захисту фінансової системи застосовуються такі якісні інструменти: страхування депозитів, плани санації банків, регулярні стрес-тести, обмеження концентрації ризиків та посилений банківський нагляд. Отже, забезпечення стійкості здійснюється поетапно: 1) на рівні самих банків – через капітал, резерви, якісний портфель, внутрішні політики; 2) на рівні регуляції – через макропруденційні буфери (контрциклічні капітальні резерви, ліміти зростання кредитів), системи спостереження і раннього попередження; 3) на рівні економіки – через загальну макростабільність та ефективну монетарну політику.

1.2 Фактори, що впливають на стійкість банківської системи в контексті сталого розвитку

У сучасному світі банківська система відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та економічного зростання, проте її стійкість перебуває під постійним впливом різноманітних факторів, що вимагають ретельного аналізу та адаптації. Зокрема, глобальний перехід до моделі сталого розвитку трансформує фундаментальні основи функціонування економік, висуваючи нові вимоги до фінансових інститутів. У цьому контексті серед ключових чинників, які формують ландшафт стабільності банківського сектору, дедалі помітнішим стає зростаючий вплив зелених фінансів та сталого фінансування загалом. Як наслідок, саме поняття стійкості банківської системи зазнає суттєвої еволюції: воно розширюється за межі традиційного фінансового аналізу (достатність капіталу, ліквідність, якість активів) і починає інтегрувати нефінансові детермінанти, відомі як ESG-фактори (Environmental, Social, Governance). Фактори, що визначають цю нову парадигму стійкості, є багатовимірними та взаємопов'язаними, тому їх доцільно класифікувати на декілька ключових груп: екологічні, соціальні, управлінські (корпоративні), а також макроекономічні та регуляторні, що діють як зовнішнє середовище.

Існує багато трактувань поняття сталого розвитку, проте фундаментальним і загальноприйнятим вважається визначення Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку. Згідно з ним, сталий розвиток – це розвиток, який «задовольняє потреби сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольнити свої» [14]. Ще у 1980 році, в доповіді МСОП «Всесвітня стратегія охорони природи», було закладено фундамент для сучасної концепції сталого розвитку [15]. Автори доповіді першими чітко сформулювали ідею про те, що розвиток суспільства не може відбуватися за рахунок руйнування природного середовища. Важливо розуміти різні концепції сталого розвитку і те, як вони пов'язані з політичними, фінансовими та науковими ініціативами. Усвідомлення сталого розвитку,

його ідеї та науки про нього є необхідною основою для інтеграції міркувань зазначеної концепції у процес прийняття рішень у фінансових установах, компаніях та на фінансових ринках загалом. У сучасному суспільстві зростає усвідомлення етичних принципів ведення бізнесу, що часто знаходить своє відображення у відповідних нормативно-правових актах, що регулюють його ведення. Імпульс до впровадження принципів ESG був започаткований та підтриманий міжнародними угодами, такими як Паризька угода та Порядок денний до 2030 року з його Цілями сталого розвитку (ЦСР). Порядок денний ООН до 2030 року був прийнятий у 2015 році державами-членами Організації Об'єднаних Націй (ООН) разом із 17 ЦСР у соціальній, економічній та екологічній сферах (рисуюнок 1.1) .

Рисуюнок 1.1 – Цілі сталого розвитку ООН

Джерело: сформовано автором на основі [16]

ESG (від англ. Environmental, Social, Governance) – це набір стандартів, що фокусуються на екологічних, соціальних та управлінських факторах для вимірювання стійкості інвестицій. У фінансовому секторі ESG означає, що фінансові та інвестиційні рішення більше не ґрунтуються виключно на економічних аргументах, наприклад, прибутку та зростанні, а додатково враховують результати сталого розвитку [17]. У рамках «Екологічного управління» більшість зосереджуються на

проблемі зміни клімату. Тут варто згадати про фізичні ризики – ризики фінансових втрат внаслідок прямого впливу кліматичних змін, а також перехідні ризики, що стосуються переходу до низьковуглецевої економіки. Перші впливають безпосередньо на стійкість банків через знецінення заставного майна, наприклад, нерухомості у зоні підтоплення або агроактивів у зоні посухи, в той час як останні пояснюються впровадженням вуглецевих податків, посиленням екологічних стандартів, зміною споживчих преференцій або стрімкий розвиток «зелених» технологій, що можуть призвести до знецінення активів «коричневих» галузей (видобуток вугілля, традиційна металургія тощо). Водночас екологічний фактор створює і можливості. Розвиток ринку «зеленого» фінансування дозволяє банкам диверсифікувати портфелі, залучати довші та дешевші ресурси від міжнародних фінансових інституцій та формувати репутаційний капітал. Фокус «Соціального управління» з часом змінився від пожертв і благодійності до таких включень, як, наприклад, трудових стандартів, різноманітності робочих місць і рад директорів, расової справедливості та рівності в оплаті праці, а також прав людини, приватності та захисту даних. Фінансова інклюзія забезпечує стабільну клієнтську та депозитну базу, знижуючи соціальну напругу, тоді як відповідальне кредитування та захист прав споживачів запобігають репутаційним збиткам і зростанню проблемних боргів. Водночас ефективні внутрішні соціальні політики (управління персоналом, умови праці) мінімізують операційні ризики, такі як плинність кадрів та шахрайство. «Корпоративне управління» охоплює конфлікти з двома іншими аспектами, екологічним і соціальним, а також конфлікти інтересів, склад і структуру корпоративної ради, стратегічний нагляд за стійкістю і дотриманням законодавства. Крім того, управління також охоплює питання, пов'язані з політичними внесками та лобіюванням, корупцією та «нечесною» конкуренцією. Так, стійкість банку, зумовлена фактором управління, залежить від інтеграції ESG у ключові процеси: стратегію, моделі кредитного ризику та кліматичне стрес-тестування. Важливу роль відіграє прозорість, яка впливає на довіру інвесторів і вартість капіталу. Вирішальною є також ефективна структура управління, що включає наявність ESG-компетенцій у

наглядний раді, боротьбу з корупцією та прив'язку мотивації керівництва до цілей сталого розвитку (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Матриця трансмісії ESG-факторів у традиційні банківські ризики

ESG-фактор	Кредитний ризик	Ринковий ризик	Ризик ліквідності	Операційний та репутаційний ризик
Е (Фізичний)	Зростання дефолтів через пошкодження застави (агросектор)	-	-	Порушення роботи відділень через стихійні лиха
Е (Перехідний)	Знецінення активів та дефолти «коричневих» позичальників	Переоцінка вартості «коричневих» цінних паперів у портфелі	-	Репутаційні втрати через фінансування брудних виробництв
S (Соціальний)	Дефолти через хижацьке кредитування	-	Масовий відтік депозитів через скандали (захист прав споживачів)	Штрафи регулятора; плинність кадрів
G (Управлінський)	Неадекватна оцінка ESG-ризиків позичальника	-	Втрата доступу до міжнародних ринків капіталу через непрозорість	Штрафи за корупцію; втрата довіри інвесторів

Джерело: розроблено автором на основі [17]

Стале фінансування – це інтеграція ризиків та впливу сталого розвитку у процес прийняття фінансових рішень фінансовими установами, компаніями та приватними особами. Отож, фінансові установи мають важливу роль у тому, щоб ми могли відповідати на соціальні та екологічні виклики, наприклад, наданням капіталу, здійсненням позитивного впливу на компанії та інших суб'єктів та підтримкою зусиль уряду щодо побудови більш соціально та екологічно стійкої економіки [18]. У такому випадку, стале фінансування можна назвати сумішшю інвестування в традиційному розумінні та етичних чи благодійних пожертвувань. Перше має на меті здобути позитивні фінансові показники, в той час як останнє фокусується на екологічних,

соціальних та управлінських. Таким чаном, стале фінансування поєднує бажаний фінансовий прибуток та позитивні соціальні та екологічні результати (рисунок 1.2).

Рисунок 1.2 – Рівняння сталого фінансування

Джерело: розроблено автором

Будь-яке стале фінансування вимагає уваги до очікуваних прибутків і врахування ризиків, пов'язаних з отриманням цих прибутків. Управління стосується систем, процесів та нагляду, що забезпечують досягнення організацією та її продуктами фінансових, соціальних та екологічних цілей, а також надання впевненості зацікавленим сторонам у тому, що ці цілі будуть досягнуті. Інвестиції з позитивним соціальним впливом – це інвестиції, які позитивно впливають на окремих осіб, громади та суспільство в цілому. Прикладами можуть виступати інвестиції в компанії та проекти, які зосереджені на гендерній рівності або на покращенні умов праці. І нарешті, інвестиції з екологічним впливом часто називають зеленими інвестиціями, якими, наприклад, є пом'якшення наслідків зміни клімату, інвестиції в адаптацію до фізичних наслідків зміни клімату та інвестиції у збереження біорізноманіття. Остання складова включає кілька векторів руху, який здатна обрати компанія. Першим рішенням є пом'якшення змін клімату, де мають місце ініціативи, спрямовані на скорочення викидів парникових газів. Такий напрям дозволить розвивати відновлювальні джерела енергії, енергоефективність, зелене будівництво, чистий транспорт та сприятиме збереженню лісів. Якщо перший метод покликаний зменшити вплив кліматичних змін, то другий фокусується на адаптації економіки та суспільства до наявних неминучих фізичних наслідків зміни клімату. Задіяні сфери включають заходи в міській інфраструктурі, розвиток стійкості до клімату в

сільському господарстві та підтримці системи інформаційного забезпечення. Якщо ж компанія вирішить зосередитися на вирішенні інших екологічних питань, окрім зміни клімату, тоді найближчими цілями будуть збереження біорізноманіття та запобігання і контроль забруднення.

Тема вищезгаданих факторів стала такою актуальною, що їх вплив поширився і на інші чинники, що формують середовище сучасної банківської діяльності. Макропруденційна політика та регуляторне середовище виступають ключовими екзогенними (зовнішніми) детермінантами, що визначають траєкторію інтеграції принципів сталого розвитку в банківську систему. Позиція уряду та, особливо, центрального банку формує інституційні рамки, які здатні або прискорити, або сповільнити адаптацію фінансового сектору до нових викликів. В Україні ця роль належить Національному банку України (НБУ), політика якого у сфері сталого фінансування стає визначальним вектором тиску на банківські установи [19]. Цей тиск реалізується через декілька ключових інструментів, як-от посилення регуляторних вимог та оцінку стійкості до нових ризиків. НБУ ініціює впровадження норм, що змушують банки безпосередньо реагувати на кліматичні та соціальні виклики. Сюди належить поступове запровадження обов'язкового розкриття нефінансової інформації, що підвищує прозорість ринку щодо ESG-показників банків. Ключовою вимогою стає інтеграція ESG-факторів у системи корпоративного управління та управління ризиками – ризик-менеджменту. Це означає, що банки мають ідентифікувати, оцінювати та управляти не лише традиційними (кредитними, ринковими, операційними), але й кліматичними та соціальними ризиками.

Отже, банківська система є потужним важелем для трансформації економіки та суспільства. Завдяки інтеграції принципів сталого розвитку у фінансові рішення, капітал можна спрямовувати на проєкти, що вирішують глобальні проблеми (як-от зміна клімату та соціальна нерівність). Стійкість банків у цьому контексті означає їхню здатність не лише витримувати традиційні шоки, але й управляти та адаптуватися до ризиків і можливостей, пов'язаних з ESG-викликами, зберігаючи при

цьому свої ключові економічні функції. Таким чином, ESG-інвестування не лише мінімізує ризики, а й відкриває шлях до довгострокової прибутковості, роблячи фінансовий сектор лідером у переході до сталого майбутнього.

1.3 Методичні підходи до оцінки стійкості банківської системи

Оцінка стійкості фінансової системи, і банківського сектору зокрема, є одним із найскладніших завдань макропруденційного нагляду. Фундаментальна складність полягає у відсутності єдиної, загальноприйнятої методики кількісної оцінки стійкості національної фінансової системи. Ця методологічна прогалина вимагає розробки комплексних підходів, здатних одночасно охоплювати мікропруденційні показники окремих фінансових інститутів та макропруденційні виклики системного ризику.

Міжнародний досвід підтверджує необхідність застосування ітеративних та багатовимірних підходів. Міжнародний валютний фонд (МВФ), реалізуючи Програму оцінки фінансового сектору (Financial Sector Assessment Program, FSAP) та готуючи Оцінки стабільності фінансової системи (Financial System Stability Assessment, FSSA), наголошує, що оцінка фінансової стабільності є ітеративним процесом [20]. Цей процес включає постійний моніторинг профілю ризиків, макропруденційний нагляд та якісну оцінку ефективності нагляду, а також враховує зворотні зв'язки, що виникають між фінансовою системою та загальними макроекономічними умовами [21; 22]. Запропонований синтез підходів, що включає факторний та кластерний аналіз, є прямою відповіддю на потребу в методологічній синергії. Оскільки універсальної методології не існує, достовірність оцінки ґрунтується не на виборі одного «найкращого» інструменту, а на гармонійному поєднанні різних інструментів, що мінімізує їхні індивідуальні недоліки. Актуальність комплексного оцінювання значно

зростає в умовах зовнішніх збурень, таких як геополітична нестабільність, пандемії чи військова агресія, що вимагає від регулятора постійного відстеження динаміки та побудови адаптивних механізмів управління.

Первинною основою для оцінки стійкості є традиційна система рейтингової оцінки CAMELS, або її модифікації CAEL, яка охоплює ключові аспекти фінансового стану банку [23]. Достатність капіталу установ оцінюється шляхом аналізу динаміки капіталу. Також перевіряється, чи дотримуються установи нормативних вимог щодо чистої вартості, що базуються на ризиках. Щоб отримати високий рейтинг достатності капіталу, установи також повинні дотримуватися правил і практик щодо відсотків і дивідендів. Іншими факторами, що впливають на рейтинг і оцінку достатності капіталу установи, є її плани зростання, економічне середовище, здатність контролювати ризики, а також концентрація кредитів та інвестицій. Якість активів охоплює якість інституційних кредитів, що відображає прибутки установи. Оцінка якості активів передбачає рейтингування факторів інвестиційного ризику, з якими може зіткнутися банк, та зважування цих факторів з урахуванням капітальних доходів банку. Це показує стабільність банку в умовах певних ризиків. Здатність банку генерувати прибуток для підтримки своєї діяльності, розширення та збереження конкурентоспроможності є ключовим фактором у оцінці його подальшої життєздатності. Банк заробляє гроші як за рахунок процентних активів, таких як кредити, так і за рахунок непроцентних джерел, таких як комісії. Для оцінки ліквідності банку аналізується чутливість до ризику зміни процентних ставок, наявність активів, які можна легко конвертувати в готівку, залежність від короткострокових нестабільних фінансових ресурсів, а також технічну компетентність в управлінні активами та зобов'язаннями. І нарешті, чутливість охоплює те, як конкретні ризики можуть впливати на установи. У цьому випадку оцінюється чутливість установи до ринкового ризику. Таким чином, можна побачити, як кредитування конкретних галузей впливає на установу. Ці кредити включають кредитування сільського господарства, медичне кредитування, кредитування за

допомогою кредитних карток та кредитування енергетичного сектору. Ризики, пов'язані з іноземною валютою, товарами, акціями та похідними фінансовими інструментами, також враховуються при оцінці чутливості компанії до ринкового ризику.

Однак, оскільки капітал слугує життєво важливим інструментом у забезпеченні сталого розвитку, одним із ключових показників стійкості банку до ESG-ризиків є співвідношення капіталу до активів [24]. Аналізуючи цей показник, ми можемо отримати цінну інформацію про потенційний вплив ESG-факторів на світову банківську систему. Капітал банку до активів – це відношення банківського капіталу та резервів до загальних активів [25]. Він включає кошти, внесені власниками, нерозподілений прибуток, загальні та спеціальні резерви, відрахування в резерви та оціночні коригування. Капітал включає капітал першого рівня та загальний регулятивний капітал, який включає субординовані боргові інструменти. Сукупні активи включають усі нефінансові та фінансові активи. Це співвідношення є загальним для банківських систем усіх країн. Отже, співвідношення капіталу банку до активів слугує важливим індикатором фінансової стабільності та стійкості банківського сектору різних країн. Він вимірює співвідношення капіталу банку до його активів, що відображає його здатність поглинати збитки та управляти фінансовими ризиками. Збільшення цього показника, як правило, свідчить про більші резерви капіталу та покращення фінансового стану банку. Для візуалізації результату співвідношення банківського капіталу до активів було обрано кластеризацію за допомогою алгоритму k-середніх для ідентифікації груп між країнами. Кластеризація k-середніх – це алгоритм некерованого навчання, що використовується для кластеризації даних, який об'єднує немарковані точки даних у групи або кластери [26]. K-середні - це ітеративний алгоритм кластеризації на основі центроїдів, який розділяє набір даних на схожі групи на основі відстані між їхніми центроїдами. Центроїд, або центр кластера, є або середнім значенням, або медіаною всіх точок у кластері, залежно від характеристик даних. Таким чином, алгоритм k-середні – це метод

неконтрольованої кластеризації, який розбиває дані на k кластерів. Він працює ітеративно (з повторами), мінімізуючи дисперсію всередині кожного кластера. Процес включає присвоєння точок даних найближчим центроїдам та оновлення центроїдів на основі середнього значення присвоєних точок. Метод Elbow та коефіцієнт Silhouette мають вирішальне значення для оптимізації кластеризації за методом k -середніх. Метод Elbow допомагає визначити оптимальну кількість кластерів, будуючи графік поясненої дисперсії як функції кількості кластерів [27]. Коефіцієнт Silhouette оцінює якість кластеризації, вимірюючи схожість об'єкта з його власним кластером. Вищий показник силуету вказує на добре відокремлені та добре сформовані кластери [28]. Поєднання цих методів дозволяє проводити перехресну перевірку результатів, забезпечуючи теоретично обґрунтовану та практично ефективну кластеризацію. Такий підхід підвищує надійність рішення для кластеризації, дозволяючи отримати більш достовірні інтерпретації та практичні висновки. Він гарантує, що кластери є статистично обґрунтованими та значущими, що сприяє кращому прийняттю рішень та стратегічному плануванню.

Таким чином, оцінка стійкості фінансової системи, і зокрема банківського сектору, є надзвичайно складним, але критично важливим завданням макропруденційного нагляду, що визначається відсутністю єдиної, універсальної кількісної методології. Міжнародний досвід, підтверджений практикою МВФ, однозначно вказує на необхідність застосування ітеративного та багатовимірного підходу, який охоплює як мікропруденційні показники окремих інститутів, так і системні макропруденційні виклики. В умовах методологічної прогалини, достовірність оцінки забезпечується гармонійним синтезом різноманітних інструментів, що включає традиційну рейтингову систему CAMELS (або CAEL) для аналізу достатності капіталу, якості активів, прибутковості, ліквідності та чутливості до ринкового ризику. Водночас, для підвищення системної стійкості, зокрема до ESG-ризиків, ключовим індикатором слугує співвідношення капіталу банку до активів. Методологічна інновація полягає у застосуванні факторного та кластерного аналізу.

Кластеризація за алгоритмом k-середніх, оптимізована за допомогою методів Elbow та Silhouette, дозволяє ідентифікувати статистично обґрунтовані групи країн зі схожим рівнем стійкості. Такий комплексний, синергетичний підхід не лише мінімізує недоліки окремих інструментів, але й значно підвищує надійність та інтерпретованість оцінки, що є життєво необхідним для побудови адаптивних механізмів управління ризиками в умовах постійних зовнішніх збурень (геополітичної нестабільності чи військової агресії).

З огляду на викладені теоретичні положення, стійкість банківської системи є комплексною, багатовимірною категорією, що не може бути виражена однією універсальною кількісною формулою, про що свідчить відсутність єдиного одномірного підходу від BIS/BCBS. Натомість, макропруденційний нагляд ґрунтується на комплексі регуляторних стандартів, зокрема Basel III, та якісних інструментів, таких як страхування депозитів, плани санації та стрес-тестування. Ключовим універсальним підходом для кількісної оцінки стійкості доцільно вважати Індикатори Фінансового Здоров'я (FSI) МВФ, які дозволяють регуляторам вчасно виявляти системні ризики. При цьому забезпечення стійкості є трирівневим процесом, який охоплює рівень окремих банків через капітал та якість портфеля, рівень регуляції через макропруденційні буфери та системи раннього попередження та рівень загальної макроекономічної стабільності. Критично важливим є розширення поняття стійкості через інтеграцію принципів сталого розвитку, що вимагає від банківської системи здатності не лише протистояти традиційним фінансовим шокам, але й ефективно управляти та адаптуватися до ESG-ризиків, що робить фінансовий сектор потужним інструментом трансформації суспільства. В умовах методологічної прогалини та зростання зовнішніх збурень, достовірність оцінки стійкості досягається завдяки синергетичному синтезу інструментів, що включає традиційний аналіз за системою CAMELS (або CAEL), а також інноваційні кількісні підходи, як-от кластерний аналіз, оптимізований методами Elbow та Silhouette. Такий комплексний підхід, особливо при

фокусі на ключовому показнику співвідношення капіталу банку до активів, забезпечує статистично обґрунтовану та надійну основу для макропруденційного управління.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

2.1 Оцінка міжнародного досвіду забезпечення стійкості банківської системи

Глобальна фінансова криза виявила недостатність мікропруденційного нагляду, спричинивши регуляторне зрушення до макропруденційної політики. Остання спрямована на моніторинг та мінімізацію системних ризиків усій фінансовій системі. Сучасний нагляд вимагає комплексної діагностики, яка охоплює не лише банки, але й нефінансовий сектор, оскільки їхній леверидж та якість активів (NPLs) є основними каналами передачі шоків. Крім того, актуальними стали кліматичні ризики («зелені лебеді»), що вимагають інтеграції ESG-факторів. Індикатори Фінансового Здоров'я (FSIs) від МВФ є ключовим інструментарієм для макропруденційного нагляду. Вони надають стандартизовані метрики для оцінки адекватності капіталів, якості активів та прибутковості.

Після глобальної фінансової кризи відбулося значне регуляторне зрушення: нагляд перейшов від фокусу виключно на мікропруденційній стійкості (тобто фінансовому здоров'ї окремого банку) до макропруденційної стійкості, спрямованої на запобігання накопиченню системних ризиків [29]. Макропруденційна політика зосереджується на каналах, через які шоки можуть поширюватися системою. Важливим аспектом макропруденційної діяльності є оцінка фінансового здоров'я нефінансового сектора (корпорацій та домогосподарств). Як зазначають міжнародні фінансові організації, такі FSIs, що моніторять леверидж або якість активів нефінансового сектора, є ключовим каналом, через який шоки можуть впливати на банківський сектор. Наприклад, надмірне зростання непрацюючих кредитів (Non-

Performing Loans, NPLs) у нефінансовому секторі неминуче спричиняє необхідність збільшення провізій банками, що, своєю чергою, знижує їхню капітальну базу, вимірювану FSIs. На сучасному етапі до системних загроз додалися кліматичні ризики, які міжнародна спільнота визначила як потенційні «зелені лебеді» (Green Swan) [30]. Ці ризики, пов'язані з фізичними наслідками зміни клімату та ризиками переходу (зміни політики, технологій), впливають на традиційні категорії ризиків: кредитний ризик, ринковий ризик та операційний ризик. Таким чином, сучасна рамка стійкості вимагає інтеграції Базельських стандартів (мікропруденція), FSIs (макропруденційна діагностика) та кліматичних/ESG-факторів (довгострокова стійкість).

Для ілюстрації ефективності впровадження системного підходу та консервативної політики, які є наріжними каменями макропруденційного нагляду, варто звернутися до прикладів країн, чиї банківські системи демонструють високу стійкість. Шведська банківська система визнана однією з найстійкіших в Європі завдяки консервативному підходу, високим вимогам до капіталу, ефективному нагляду з боку Управління фінансового нагляду Швеції (Finansinspektionen) та незалежній монетарній політиці Центрального банку Швеції (Riksbank). Серед ключових гравців цієї надійної системи вирізняється Skandinaviska Enskilda Banken (SEB) [32]. Його підрозділ SEB Corporate Bank є одним із провідних корпоративних банків у Швеції та регіоні Балтійського моря, що підкреслює загальну якість, надійність та здатність шведського фінансового сектору протистояти економічним шокам. Однак, ефективне управління системним ризиком та підтримка стійкості, продемонстрованої такими системами, як шведська, неможливе без стандартизованих та глибоких метрик. Макропруденційний нагляд вимагає постійного моніторингу, який ґрунтується на наборі показників, здатних сигналізувати про накопичення ризиків у масштабах усієї системи, а не лише в окремих її елементах. Таким чином, логічно перейти від необхідності макропруденційного моніторингу до інструментарію, який його забезпечує. Індикатори Фінансового Здоров'я (FSIs),

розроблені Міжнародним Валютним Фондом (IMF), слугують критично важливою макропруденційною статистикою для нагляду та оцінки сильних сторін і вразливостей фінансових систем. FSIs заповнюють прогалину між традиційною макроекономічною статистикою та мікропруденційними даними. Основні категорії FSIs, які використовуються для моніторингу банківського сектора, включають [31]:

- Адекватність Капіталу (Capital Adequacy): Оцінює здатність сектора поглинати несприятливі шоки. Ключовими показниками тут є CET1 Ratio та Total Capital Ratio.
- Якість Активів (Asset Quality): Вимірюється через частку непрацюючих кредитів (NPLs) та потребу в провізіях. Як зазначено вище, зростання NPLs має прямий негативний вплив на капітал.
- Прибутковість (Profitability): Return on Equity (ROE) та Return on Assets (ROA) є важливими FSIs, оскільки вони демонструють, наскільки доходи можуть бути доступні для покриття та поглинання збитків. Висока прибутковість забезпечує внутрішнє генерування капіталу, що є ключем до довгострокової стійкості.

На прикладі SEB Group, рентабельність власного капіталу (ROE) у 2024 році становила 16,2% [33]. Цей високий показник, згідно з FSIs, є прямим індикатором фінансової стійкості банку та його здатності протистояти фінансовим викликам. Крім того, FSIs, які оцінюють маржу та невідсоткові доходи (такі як комісійні), також надають додаткову інформацію про наявність ресурсів для абсорбції збитків.

Макропруденційний нагляд вимагає використання як ризиково-зважених, так і не-ризикових показників капіталу. Коефіцієнт Фінансового Важеля (Leverage Ratio) є не-ризиковим показником, який був запроваджений на міжнародному рівні (Basel III) як додатковий пруденційний інструмент, що має на меті зменшити ризик надмірного левериджу, який, як вважається, сприяв глобальній фінансовій кризі. Leverage Ratio діє як «запобіжник» для традиційних, ризиково-зважених показників, оскільки його розрахунок не залежить від внутрішніх моделей оцінки ризиків (Internal Ratings-Based,

IRB). Наприклад, SEB Group повідомив про Leverage Ratio на рівні 5,4% у 2024 році (зростання з 5,0% у 2022 році) [33]. Крім стандартизованого Leverage Ratio, аналіз стійкості часто вимагає оцінки простішого, але не менш важливого показника, який прямо вимагається користувачем: Коефіцієнта Капітал до Активів (Capital to Assets Ratio), що розраховується як співвідношення Сукупного Власного Капіталу (Total Equity) до Сукупних Активів (Total Assets). Високий показник CET1 (FSI), що досягає 17,6% для SEB, може створити враження виняткової стійкості. Однак, оскільки багато нордичних банків використовують моделі IRB, що можуть призводити до низьких середніх ризикових ваг, RWA-залежні показники слід доповнювати не-ризиковими метриками. На прикладі SEB, Capital/Assets Ratio у 2024 році становив 6,15% [33], що є відносно невеликою часткою активів (загальний обсяг активів SEB у 2024 році 3,759 млрд шведських крон), покритою власним капіталом. Це підкреслює необхідність Leverage Ratio та Capital/Assets Ratio як інструментів, що виявляють потенційний «модельний ризик» (Model Risk) у розрахунках ризиково-зважених активів (RWA), забезпечуючи, що фінансова стійкість оцінюється комплексно, а не лише на основі регуляторних стимулів.

Шведська банківська система, представлена провідними скандинавськими фінансовими групами, такими як SEB, вважається однією з найбільш капіталізованих та стійких у світі. Фінансова стабільність у Швеції підтримується двома ключовими органами: Riksbank (Центральний банк) та Finansinspektionen (FI, Фінансовий наглядовий орган) [34]. FI регулярно наголошує на необхідності високої резилієнтності в умовах поточної геополітичної та економічної невизначеності. Регуляторна політика Швеції відзначається проактивним впровадженням міжнародних стандартів, а часто й їхнім перевищенням. Швеція активно бере участь у розробці глобальних регуляторних рамок (IMF, BIS, FSB) [35], що дозволяє їй оперативно реагувати на ризики. Впровадження фіналізованих норм Basel III (імплементация Basel IV) значно підвищує капітальні вимоги для шведських банків, зокрема через механізм «capital floors». Це зміцнює стійкість системи, запобігаючи

надмірному зниженню RWA через внутрішні моделі. Показники SEB ілюструють цю високу вимогу: банк підтримує значний буфер CET1 у 290 базисних пунктів (б.п.) вище мінімальних регуляторних вимог (14,7% загальна вимога, включаючи Pillar 2 Guidance, P2G) [36; 37]. Це не просто дотримання, а стратегічна ціль SEB – підтримувати буфер CET1 на рівні 100–300 б.п. вище вимоги, що є еталоном пруденційного управління капіталом у міжнародній практиці.

Стійкість нордичної банківської моделі значною мірою залежить від диверсифікованої бізнес-структури. SEB Group, як провідна фінансова група Північної Європи, має стабільну прибутковість, що підтримується збалансованим розподілом бізнесу між корпоративним банкінгом (Corporate & Investment Banking), управлінням активами (Wealth & Asset Management) та роздрібним банкінгом (Business & Retail Banking), а також географічною диверсифікацією (Nordics та Baltics). Така диверсифікація доходів є критичним FSI, що забезпечує стабільність фінансових результатів навіть під час економічних циклів. Наприклад, у той час як чистий процентний дохід (NII) може опинитися під тиском через зниження ставок, як це відбулося у 2024 році, висока активність у комісійних доходах та фінансових операціях компенсує ці втрати. Ця модель зменшує волатильність загальних доходів, що є ключовою ознакою довгострокової стійкості. Водночас, шведська система стикається з макропруденційними викликами, пов'язаними з високим рівнем левериджу в нефінансовому секторі, зокрема у компаніях нерухомості. Крім того, зростають нефінансові ризики, такі як кіберзагрози та фінансова злочинність, що вимагає постійних інвестицій в операційну стійкість. Оцінка фінансової стійкості SEB Group за ключовими FSI підтверджує, що банк має високу резилієнтність [33]. Аналіз фінансового здоров'я Seb Group, провідної скандинавської фінансової групи, за період із 2019 по 2024 роки демонструє траєкторію відновлення та значного посилення прибутковості, що значною мірою зумовлено зміною макроекономічного середовища та ефективним контролем над витратами(таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Ключові показники фінансового здоров'я (FSIs) SEB Group за період 2019-2024

Показник FSI	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Категорія FSI
Рентабельність власного капіталу (ROE, %)	13,7	9,7	13,9	13,8	17,9	16,2	Прибутковість
Співвідношення витрат до доходів (C/I Ratio)	0,44	0,45	0,42	0,39	0,34	0,38	Ефективність
Коефіцієнт капіталу Tier 1 (CET1 Ratio, %)	17,6	21,0	19,7	19,0	19,1	17,6	Адекватність капіталу (Risk-Weighted)
Коефіцієнт фінансового важеля (Leverage Ratio, %)	5,1	5,1	5,0	5,0	5,4	5,4	Адекватність капіталу (Non-Risk-Weighted)

Джерело: побудовано автором на основі [33]

Показник Рентабельності власного капіталу (ROE) засвідчив різке падіння у 2020 році до 9,7% (з 13,7% у 2019 році). Основною причиною цього було погіршення економічних умов, спричинене пандемією COVID-19, що призвело до збільшення резервів під кредитні збитки (Loan Loss Provisions) та загального зниження ділової активності. Однак, починаючи з 2021 року, SEB Group демонструє швидке зростання прибутковості, досягнувши піку в 17,9% у 2023 році. Головним драйвером цього зростання стало стрімке підвищення ключових процентних ставок центральними банками (Riksbank, ECB) з 2022 року. Це призвело до значного зростання чистого процентного доходу (Net Interest Income), оскільки банк зміг отримувати вищі доходи від кредитів, ніж виплачував за депозитами. Крім того, фокус банку на Корпоративному та Інвестиційному Банкінгу (CIB) дозволив скористатися високою активністю на ринках капіталу. У 2024 році ROE (16,2%) залишається високим, але трохи знижується, що може бути пов'язано з нормалізацією процентних марж або поверненням до зростання операційних витрат. Співвідношення витрат до доходів (C/I Ratio) послідовно покращувалося, знизившись із 0,45 у 2020 році до мінімальних 0,34 у 2023 році. Це свідчить про високу операційну ефективність. Причина такої динаміки полягає у випереджаючому зростанні доходів над витратами. Тоді як доходи

(особливо процентні) зростали завдяки високим ставкам, операційні витрати (наприклад, на персонал, ІТ) утримувалися в рамках цільових показників (як підтверджено звітністю за 2024 рік, де витрати були на рівні або нижче цільового показника). Таким чином, знаменник у дробі С/І (доходи) зростав значно швидше, ніж чисельник (витрати), що призвело до різкого зниження коефіцієнта та підтвердило дисципліну управління витратами.

Протягом 2022-2024 років, Коефіцієнт Капіталу Tier 1 (CET1 Ratio), що є критичним показником капітальної адекватності, коливався у вузькому діапазоні, залишаючись значно вище регуляторних мінімумів: 17,6% у 2024 р., 19,1% у 2023 р. та 19,0% у 2022 р. Зниження CET1 на 150 б. п. у 2024 році (з 19,1% до 17,6%) не вказує на погіршення стійкості, а є результатом активного управління капіталом. Це зниження переважно пояснюється двома факторами: зростанням ризиково-зваженого обсягу активів (Risk Exposure Amount, REA) та стратегічним розподілом капіталу. REA зріс до 948 млрд шведських крон у 2024 р. (порівняно з 892 млрд шведських крон у 2023 році) внаслідок впливу валютних курсів, інтеграції придбаної компанії AirPlus, а також поправок CRR Article 3. Крім того, банк продовжував політику виплати високих дивідендів та зворотного викупу акцій (8,75 млрд шведських крон у 2024 році). Поступове зниження до 17,6% у 2024 році пояснюється нормалізацією капітальної політики: відновленням виплат дивідендів акціонерам та зростанням обсягу активів, зважених на ризик (RWA), оскільки банк активно кредитує та нарощує бізнес. Таким чином, високий CET1 Ratio SEB, що дозволяє підтримувати буфер у 290 б.п. вище вимог, свідчить про зрілість фінансового менеджменту. І останнє, але не менш важливе, висока стабільність коефіцієнту фінансового важеля (Leverage Ratio) на рівні 5,0-5,1% протягом 2019-2022 років свідчить про консервативне та передбачуване управління балансом. Помірне зростання до 5,4% у 2023-2024 роках вказує на помірне збільшення важеля для підтримки загального зростання бізнесу та активної роботи з депозитами та ліквідністю. Банк демонструє, що високі FSIs капітальної адекватності використовуються не для пасивного накопичення, а для

стратегічного розподілу надлишкового капіталу (через дивіденди та байбеки), зберігаючи при цьому системну стійкість та довіру акціонерів. Для отримання неризикового FSI, що доповнює CET1 Ratio, було розраховано Коефіцієнт Капіталу до Активів (Capital/Assets Ratio), використовуючи дані про Сукупний Власний Капітал (Total Equity) та Сукупні Активи (Total Assets) SEB Group. Наявність цього показника разом із Leverage Ratio (LR) є необхідною для оцінки загальної стійкості, оскільки вони виступають як незалежний «backstop» для ризиково-зважених показників, особливо важливий у системах, де застосовуються внутрішні моделі (IRB) (рисунк 2.1).

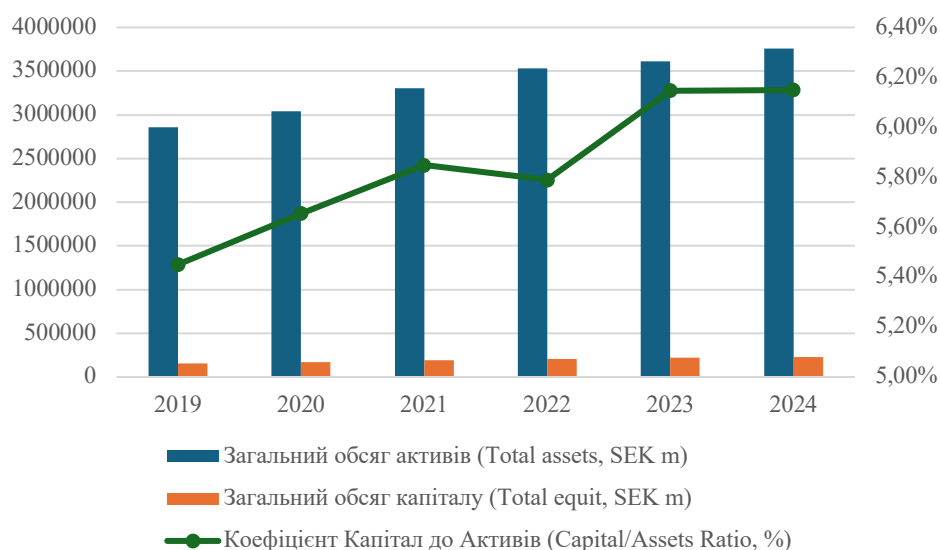

Рисунок 2.1 – Динаміка капіталу, активів та коефіцієнту Капіталу до Активів SEB Group в період 2019-2024

Джерело: побудовано на основі [33]

Протягом 2019–2024 років баланс SEB Group демонстрував послідовне та збалансоване зростання, що свідчить про розширення бізнесу та одночасне посилення фінансової стійкості. Загальний обсяг активів банку неухильно збільшувався, зростаючи з 2 856 648 млн шведських крон у 2019 році до 3 759 028 млн шведських крон у 2024 році. Ця динаміка є відображенням успішної комерційної діяльності SEB Group, зокрема збільшення обсягів кредитування корпоративних та роздрібних клієнтів у її

ключових регіонах (Скандинавія та Балтія), а також загального розширення фінансових операцій. Паралельно із зростанням активів, Загальний обсяг капіталу банку демонстрував ще більш інтенсивний ріст, збільшившись із 156 млрд шведських крон до 231 млрд шведських крон за той самий період. Основним драйвером нарощування капіталу стало накопичення прибутку, оскільки банк утримував значну частину високих чистих прибутків (що підтверджується високим ROE), реінвестуючи їх у власний капітал. Це стратегічне нарощування капіталу було необхідним для підтримки високих регуляторних стандартів, а також для фінансування зростаючого обсягу активів, зважених на ризик. В результаті того, що зростання капіталу випереджало зростання активів, Коефіцієнт Капітал до Активів продемонстрував стійке покращення: він зріс із 5,45% у 2019 році до 6,15% у 2023 та 2024 роках, досягнувши найбільших значень за аналізований період. Це покращення прямо вказує на посилення фінансової міцності SEB Group, оскільки більша частка її активів тепер фінансується власним капіталом, що створює більший буфер стійкості для поглинання потенційних втрат та зміцнює її позиції на фінансовому ринку. Стабільність показника Capital/Assets Ratio на рівні 6,15% у 2023-2024 роках, незважаючи на значне зростання загальних активів (Total Assets зросли на 151 млрд шведських крон), показує, що генерування внутрішнього капіталу (ICG) банку, підтримуване високим ROE, було достатнім для підтримання не-ризикової бази капіталу пропорційно до зростання балансу. Це підтверджує, що висока прибутковість є ключовим компонентом фінансової стійкості SEB Group.

Загалом, оцінка міжнародного досвіду забезпечення стійкості банківської системи на прикладі SEB Group підтверджує, що сучасний підхід до стійкості є комплексним і значно виходить за межі виключно мікропруденційних вимог. SEB Group підтримує високі FSIs капітальної адекватності, що забезпечує значний буфер над регуляторними мінімумами. Ця надмірна капіталізація, у поєднанні з високою прибутковістю, виражена показником ROE, дозволяє банку стратегічно управляти капіталом та поглинати шоки. Досвід SEB підкреслює важливість використання не-

ризикових показників, таких як Capital/Assets Ratio (6,15%) та Leverage Ratio. Ці метрики виступають необхідним запобіжником для ризиково-зважених показників, запобігаючи ризику, пов'язаному з можливим заниженням RWA через застосування внутрішніх моделей оцінки. Показник чистих очікуваних кредитних збитків (Net Expected Credit Loss Level) становив лише 0,03% як у 2024, так і у 2023 роках. Цей надзвичайно низький рівень свідчить про надійну якість кредитного портфеля та ефективне управління ризиками. Однак, у 2024 році спостерігалася «негативна міграція ризиків» у портфелі, про що свідчить зростання частки кредитів 3-го рівня (NPLs) з 0,37% у 2023 році до 0,47% у 2024 році. Це зростання відбулося переважно на тлі приглушеного попиту на кредити та тривалого тиску на сектор комерційної нерухомості через високі фінансові витрати. SEB Group активно моніторив своїх клієнтів у цьому секторі, і зниження процентних ставок у 2024 році принесло «деяке полегшення», що допомогло запобігти значному погіршенню FSI якості активів та потенційному різкому збільшенню провізій, як того вимагає методологія FSI.

Таким чином, фінансова динаміка SEB Group відображає стратегічний успіх у використанні сприятливого середовища високих процентних ставок, поєднаний із твердою політикою контролю витрат та розумним управлінням капіталом – період накопичення під час кризи та повернення до нормалізації після неї. Динаміка балансових показників SEB Group є позитивною та збалансованою: банк послідовно збільшує свій бізнес (зростання активів), одночасно посилюючи свою фінансову міцність (зростання капіталу) та підвищуючи загальну стійкість (зростання коефіцієнта Капітал до Активів).

2.2 Використання ESG-критеріїв та «зеленого» фінансування в контексті сталої стійкості банківської системи

Сучасний етап розвитку світової фінансової системи характеризується докорінною зміною пріоритетів, де концепція сталості (sustainability) перетворюється з етичного імперативу на фундаментальний фактор фінансової стійкості. Глобальні виклики, такі як зміна клімату, виснаження ресурсів та зростання соціальної нерівності, тепер розглядаються не просто як зовнішні екологічні чи соціальні проблеми, а як суттєві Екологічні, Соціальні та Управлінські (ESG) ризики, що безпосередньо впливають на вартість активів, кредитні портфелі та репутацію банків. У відповідь на це, банківська система, як ключовий арбітр розподілу капіталу, опинилася в авангарді трансформації. Тому доцільно проведення аналізу процесу формування «зелених» фінансових стандартів та інструментів (FSIs), а також детальному розгляду механізмів інтеграції ESG-ризиків у щоденну світову практику діяльності банківських установ. Планується дослідити, як нові регуляторні рамки, зокрема, Базель III, TCFD, SFDR, та інноваційні фінансові продукти, включаючи зелені облігації, стале кредитування, сприяють побудові більш стійкої та відповідальної глобальної економіки, мінімізуючи системні ризики, пов'язані з переходом до низьковуглецевого майбутнього.

В умовах переходу до сталого розвитку міжнародний досвід свідчить про активну інтеграцію ESG-ризиків у фінансову стійкість. IMF вже включає ESG-фактори, особливо ті, що пов'язані зі зміною клімату, у свій нагляд, якщо вони є критичними для макроекономіки. Це включає аналіз у рамках Article IV консультацій та Програм оцінки фінансового сектора (Financial Sector Assessment Programs, FSAP), а також у стрес-тестах [38]. Кліматичні ризики переходу (Transition Risks) – ризики, що виникають внаслідок змін у політиці, технологіях або ринкових настроях, спрямованих на декарбонізацію – прямо впливають на FSIs. Ці ризики можуть призвести до зменшення вартості активів, які є забезпеченням кредитів, та знизити прибутковість клієнтів, особливо у вуглецево-інтенсивних секторах. Наглядові органи, особливо в ЄС, активно створюють нові обов'язкові «ESG-FSIs» через такі регуляції, як EU Taxonomy та Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). SEB

Group, наприклад, вже звітує відповідно до CSRD, розкриваючи фінансову та кліматичну інформацію, що дозволяє формувати такі показники, як Green Asset Ratio (GAR). Включення банками, як SEB Group, критеріїв подвійної матеріальності (оцінка впливу банку на сталість та фінансового ризику від сталості) у свою стратегію є стандартом передового міжнародного досвіду, оскільки це забезпечує, що управління кліматичними ризиками є не лише питанням корпоративної соціальної відповідальності, а й фінансової необхідності. SEB Group звітує про GAR у відповідності до Регламенту ЄС та демонструє прогрес у цій сфері [40]. GAR за 2024 рік зріс порівняно з 2023 роком (2,0% та 2,4% відповідно), що свідчить про збільшення частки таксономічно-узгоджених активів. Основним чинником цього зростання є іпотечні позики (1,7% від загального GAR), що забезпечені житловою нерухомістю з високим класом енергоефективності. Незважаючи на зростання, GAR залишається відносно низьким через існуючі проблеми: 1) обмежену сферу застосування таксономії (не всі види діяльності покриваються); 2) низьку доступність та якість даних від нефінансових корпорацій; 3) низьку частку об'єктів нерухомості зі сертифікатами енергоефективності у Швеції та країнах Балтії. Важливим елементом є те, що показник на основі капітальних витрат (CapEx-based KPI, 2,8%) перевищує показник на основі обороту (Turnover-based KPI, 2,5%). Це підтверджує, що корпоративні клієнти банку активно інвестують у перехідні заходи та трансформацію бізнесу, що є критично важливим для майбутньої стійкості їхніх балансів та, відповідно, для зниження кредитних ризиків SEB у середньо- та довгостроковій перспективі.

Міжнародний регуляторний тиск, що вимагає інтеграції ESG-факторів, суттєво посилюється з ухваленням Директиви ЄС про корпоративну звітність зі сталості (CSRD) та Європейських стандартів звітності зі сталості (ESRS). Згідно з цими вимогами, SEB Group, як і інші великі фінансові установи, проводить щорічну Оцінку Подвійної Матеріальності (Double Materiality Assessment, DMA). Ця оцінка є наріжним каменем сучасної фінансової стійкості, оскільки вона вимагає від банку не лише враховувати,

як ESG-ризика впливають на його фінансове становище, зорема фінансова матеріальність, але й як діяльність банку впливає на суспільство та довкілля в контексті матеріальності впливу. SEB Group ідентифікував наступні ключові сфери сталості, які мають матеріальне значення для його бізнес-моделі у 2024 році – зміну клімату, власний персонал, споживачі та кінцеві користувачі та ділова поведінка. Згідно з DMA, найбільший екологічний вплив SEB Group зосереджений у ланцюгу створення вартості «downstream» - кредитні портфелі та активи під управлінням, особливо у корпоративних клієнтів. Саме тому стратегія SEB Group сфокусована на управлінні цими непрямыми впливами та пов'язаними з ними ризиками переходу (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Матеріальні питання сталості SEB Group, визначені в рамках DMA

Категорія ESRS	Тематика сталості	Матеріальні питання для SEB
Екологічна	Зміна клімату	• Пом'якшення наслідків зміни клімату; • Адаптація до зміни клімату
Соціальна	Власний персонал	• Умови праці; • Рівне ставлення та можливості
	Споживачі та кінцеві користувачі	• Інформаційна безпека; • Конфіденційність даних; • Фінансова інклюзія
Управлінська	Ділова поведінка	• Корпоративна культура; • Запобігання фінансовим злочинам

Джерело: сформовано автором на основі [40]

В рамках DMA, SEB ідентифікував конкретні впливи, ризики та можливості (IROs), пов'язані зі зміною клімату. Управління цими IROs є ключем до забезпечення фінансової стійкості у довгостроковій перспективі. Ключові IPO, пов'язані з пом'якшенням наслідків зміни клімату:

1. Позитивний вплив: надання сталого кредитування, інвестування та фінансування, яке активно підтримує перехід клієнтів до низьковуглецевої економіки, наприклад, зелені кредити, облігації та інвестиційні продукти.

2. Негативний вплив: кредитні та інвестиційні портфелі банку включають клієнтів у секторах, що продукують значні викиди парникових газів.
3. Ризик: ризики, пов'язані зі зміною регулювання, наприклад, різке підвищення цін на вуглець, технологічними проривами, наприклад, знецінення активів, пов'язаних з викопним паливом, та зміною ринкових уподобань, що можуть вплинути на вартість застави, прибутковість клієнтів та можливість рефінансування.
4. Можливість: можливість фінансувати сектори та клієнтів із чіткими цілями зі скорочення викидів та переходу на чисту енергію, включаючи розширення «зеленого» фінансування та інноваційні перехідні рішення.

Для реалізації своєї стратегії сталості SEB Group використовує три основні вектори декарбонізації (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Вектори декарбонізації SEB Group за 2024

Вектор декарбонізації	Основні дії	Призначення
Фінансування переходу	Оновлення Green Bond Framework; Надання консультаційних послуг щодо перехідних шляхів клієнтам; Інвестиції через Greentech Venture Capital	Спрямування капіталу на декарбонізацію, енергоефективність та зниження залежності від викопного палива
Інновації та встановлення стандартів	Участь в ICMA та EU Platform on Sustainable Finance; Розробка нових продуктів сталого фінансування (18 нових продуктів схвалено)	Створення нових фінансових інструментів та вплив на формування галузевих стандартів
Трансформація бізнесу	Оновлення політик сталості (включаючи суворіші обмеження щодо викопного палива); Інвестиції в системи даних (наприклад, Customer Sustainability Classification tool, CSC)	Інтеграція кліматичних цілей у внутрішні процеси, управління портфелем та мінімізація ризиків

Джерело: побудовано автором на основі [40]

Міжнародний досвід Швеції, зокрема, лідерство SEB у сталому фінансуванні, демонструє, що управління кліматичними ризиками є інтегрованою частиною фінансової стійкості. SEB є одним із засновників Net-Zero Banking Alliance (NZBA)

[39], що вимагає не просто декларацій, а кількісного управління кліматичними ризиками переходу. SEB запровадив проміжні цілі NZBA до 2030 року для семи ключових секторів, на які припадає 77% фінансованих викидів банку. Банк досяг значного прогресу, скоротивши фінансовані викиди у цих секторах на 49% у 2023 році порівняно з базовим 2020 роком. Це є прямим управлінням ризиками, що мінімізує майбутні кредитні втрати, пов'язані з активами, які можуть стати «застряглими» (stranded assets). Зазначаючи динаміку прогресу SEB Group у досягненні проміжних цілей на кінець 2023 року, можна відзначити п'ять таких напрямів – нафта та газ, енергогенерація, автомобілебудування, судноплавство та шведська житлова іпотека (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Прогрес SEB Group у досягненні проміжних цілей NZBA на 2023

Сектор	Цілі на 2030 рік	Фактичний результат
Нафта та газ: E&P та нафтопереробка	-70% (абсолютне скорочення)	-64%
Енергогенерація	-44%	-35%
Автомобілебудування	-62%	-16%
Судноплавство	-41%	-12%
Шведська житлова іпотека	-30%	+6%

Джерело: побудовано автором на основі [40]

Ці цілі є прямим відображенням процесу трансформації кредитного портфеля, де SEB активно керує ризиками, вибірково скорочуючи фінансування вуглецево-інтенсивних секторів (нафта та газ) та інвестуючи у «зелені» альтернативи (енергогенерація). Наприклад, скорочення фінансованих викидів у нафтогазовому секторі на 64% за три роки значно зменшує потенційний ризик «застряглих активів» на балансі банку, що безпосередньо зміцнює його фінансову стійкість.

Міжнародний досвід SEB Group у сталевому фінансуванні є еталонним для оцінки того, як кліматичні та ESG-фактори інтегруються у фінансову стійкість. SEB Group визначила свою місію як «позитивно формувати майбутнє відповідальними порадами та капіталом». Це зобов'язання переходить від абстрактної корпоративної соціальної відповідальності до фінансової імперативу. SEB використовує концепцію подвійної матеріальності (Double Materiality), визнаючи, що:

- 1) матеріальність впливу (Impact Materiality): Діяльність банку, наприклад, фінансування, має вплив на клімат та суспільство;
- 2) фінансова матеріальність (Financial Materiality): Кліматичні ризики та можливості (Impacts, Risks and Opportunities, IROs) впливають на фінансовий стан банку, його активи та прибутковість.

Інтеграція ESG-факторів у бізнес-модель відбувається через включення екологічних та кліматичних чинників у стратегічне планування, управління ризиками, а також у процеси кредитної оцінки та вибору клієнтів. Таким чином, управління ризиками переходу стає новим, проактивним виміром FSIs, що забезпечує довгострокову стійкість банку. Інвестиції SEB Group у цифрову стійкість, включаючи використання AI для виявлення підозрілих транзакцій, є ключовим елементом ESG-FSI в частині управління, що зміцнює довіру, яка є основою фінансової інфраструктури. SEB Group використовує два ключові індекси, які слугують кількісними індикаторами управління кліматичним ризиком та можливостями, виконуючи функцію ESG-FSIs – Carbon Exposure Index (CAI) та Sustainability Activity Index (SAI). Carbon Exposure Index (CEI), який SEB Group називає «The Brown», є показником управління ризиком переходу (Transition Risk). Він вимірює кредитний вплив банку на вуглецево-інтенсивні сектори (енергетичний портфель, нафта та газ). Стратегічна мета SEB Group – скоротити CEI на 45-60% до 2030 року порівняно з базою 2019 року, що відповідає або перевищує найсуворіші кліматичні сценарії NGFS 1,5°C. Фактичне зниження індексу з 89 у 2021 році до 47 у 2024 році (що становить понад 50% скорочення від бази 2019 року) демонструє проактивне усунення ризиків. Банк цілеспрямовано знижує свою схильність до «токсичних» активів, наприклад, зобов'язавшись скоротити фінансування сектора нафти та газу на 70% до 2030 року. Це проактивне управління ризиком прямо впливає на довгострокову фінансову стійкість, оскільки зменшує ймовірність раптових списань активів у майбутньому. Sustainability Activity Index (SAI), навпаки, є показником управління можливостями сталого розвитку. Він кількісно оцінює позитивний вплив, що включає обсяги

«зелених» кредитів, інвестицій та консультацій. Швидке зростання SAI до 275 у 2024 році (від 100 у 2021 році) є сильним індикатором FSI «можливості», показуючи, що SEB успішно монетизує перехід. У планах SEB Group – збільшення показника у 6-8 разів до 2030 року. Це зростання відображає здатність банку перетворювати кліматичні цілі на джерело стабільного доходу та нових клієнтських відносин. Наприклад, у 2024 році понад третина загального обсягу облігацій, організованих SEB, припадала на стійкі облігації – зелені, соціальні та пов’язані зі сталістю (рисунок 2.2).

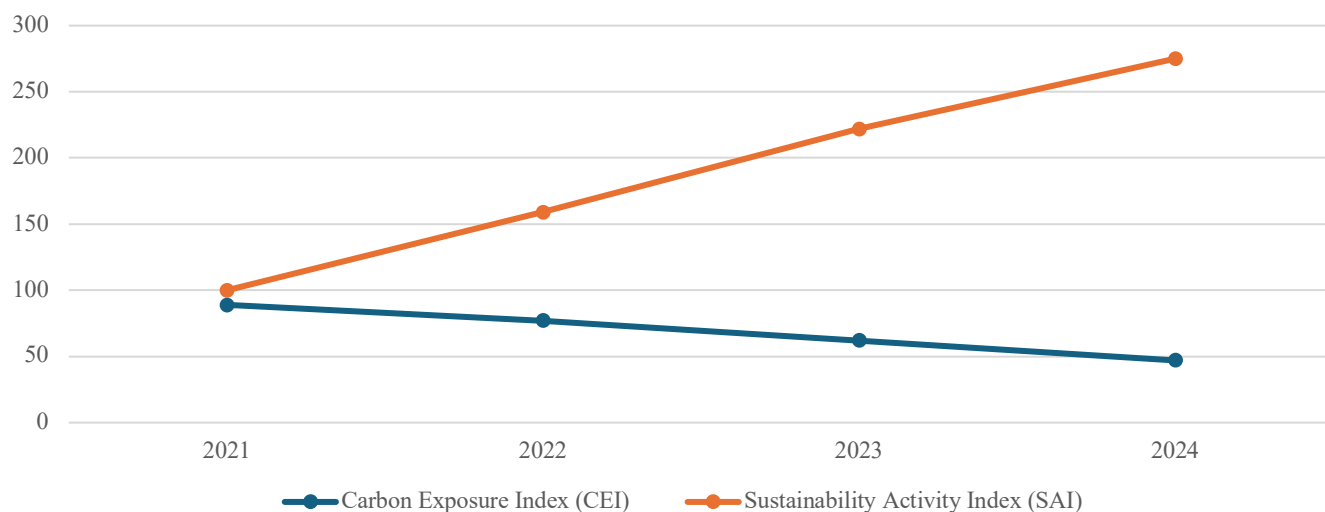

Рисунок 2.2 – Динаміка індексів сталості SEB Group за період 2021-2024

Джерело: побудовано автором на основі [33]

Стійкість банківської системи у Швеції забезпечується не лише високими вимогами до капіталу, але й прозорим та амбітним управлінням кліматичними показниками. Динаміка індексів CEI та SAI є прямим кількісним індикатором успіху цієї стратегії. Зростання SAI на 175% порівняно з базою 2021 року є результатом значних обсягів фінансування, пов’язаного зі сталістю. SEB Group звітує про конкретні обсяги «зеленого» фінансування та консультаційних послуг. Наприкінці 2024 році фінансування, пов’язане зі сталістю, що включає обсяг позик, лізингу, іпотеки зросло на 186%, консультаційні послуги щодо організованих зелених/сталих облігацій збільшилися на 77%, а зростання інвестицій Greentech Venture Capital перевищило за 370%, у порівнянні з 2021 роком. Цілеспрямоване збільшення обсягу

зеленого фінансування не лише сприяє переходу клієнтів, але й генерує стійкі доходи для самого банку, підвищуючи FSI's прибутковості у довгостроковому горизонті. CEI та SAI є не просто показниками корпоративної соціальної відповідальності, а інструментами проактивної оцінки майбутньої стійкості. Зменшення CEI мінімізує кредитні ризики, пов'язані з активами, які можуть втратити вартість. Зростання SAI забезпечує майбутні доходи та стійке зростання активів, що підтримує FSI's прибутковості у довгостроковій перспективі. Така подвійна стратегія є передовим міжнародним досвідом інтеграції кліматичних факторів у фінансовий ризик-менеджмент.

Впровадження вимог CSRD та ESRS змушує банки ідентифікувати та кількісно оцінювати кліматичні ризики через Оцінку Подвійної Матеріальності. Це забезпечує, що управління ризиками переходу стає інтегрованою частиною традиційного управління кредитним ризиком. На прикладі SEB, це виражається у проактивному зниженні кредитного впливу на вуглецево-інтенсивні сектори. Банк використовує внутрішні кліматичні інструменти, такі як Carbon Exposure Index (CEI), для управління ризиками, узгоджуючи їх із найсуворішими кліматичними сценаріями, такими як Net-Zero Banking Alliance та NGFS 1,5°C. Цей підхід означає, що SEB активно зменшує свою вразливість до раптової девальвації «коричневих» активів, що безпосередньо зміцнює FSI's якості активів та довгострокову життєздатність. Високі FSI's, такі як CET1 та ROE, є передумовою для успішного управління ризиками переходу. Наявність потужного капітального буфера забезпечує банку фінансову гнучкість, необхідну для поглинання потенційних втрат, пов'язаних із переходом, наприклад, списання вартості кредитів на викопне паливо, що дозволяє SEB Group виступати «позитивною силою при переході». Таким чином, стійкість банківської системи у сучасних умовах є синонімом її здатності керувати фінансовими наслідками екологічного та соціального впливу, використовуючи ESG-критерії як провідну силу для інвестиційних рішень та пом'якшення ризиків.

2.3 Аналіз динаміки та структурних особливостей стійкості національної банківської системи

Українська банківська система перебуває у фазі безпрецедентної трансформації. Забезпечення її стійкості, що є основною функцією Національного банку України, вимагає постійної адаптації до викликів воєнного часу, одночасно інтегруючи європейські стандарти та найкращі міжнародні практики. Успішне управління системою в умовах повномасштабної військової агресії є ключовою передумовою для післявоєнного відновлення економіки. Аналіз динаміки та структурних особливостей стійкості українського банківського сектору зосереджується на трьох взаємопов'язаних аспектах – оцінці фінансової міцності системи через ключові показники фінансового здоров'я (FSI), включаючи рентабельність власного капіталу, коефіцієнти достатності капіталу та структурну динаміку активів і капіталу, інтеграції ESG-критеріїв та стратегічній політиці НБУ щодо сталого фінансування, що є необхідним кроком на шляху європейської інтеграції та управління новими класами системних ризиків, і стратегічному бенчмаркінгу стійкості України у глобальному контексті, зокрема, використання результатів кластерного аналізу, який об'єднує Україну та Швецію в один кластер.

Оскільки банківська система України останнім часом знаходиться під впливом багатьох факторів, її стійкість в період 2019-2025 років доцільно розділити на три окремі фази, кожна з яких визначалася різним макрофінансовим та геополітичним середовищем. Такий фазовий аналіз дає змогу оцінити ефективність макропруденційної політики Національного банку України (НБУ) та структурну адаптивність комерційного сектору. Етап I (2019–початок 2022) – фаза довоєнної консолідації та капіталізації. Цей період характеризувався впровадженням реформ, спрямованих на підвищення прозорості власності, покращення якості активів після масштабної чистки 2014-2017 років та поступовим запровадженням

макропруденційних інструментів. Банківський сектор демонстрував високу прибутковість (з високим ROE у 2019-2021 роках [41]), накопичуючи капітальні буфери, що стало критичним запасом міцності перед зовнішнім шоком. Етап II (2022) – гостра фаза військового шоку та фіксація курсу. Повномасштабне вторгнення російської федерації у лютому 2022 року спровокувало гострий фінансовий шок. У цей час пріоритетом НБУ стало забезпечення безперервності діяльності (Business Continuity Planning, BCP) банківської системи, фіксація курсу гривні, та надання екстреної ліквідності. НБУ успішно забезпечував безперебійне функціонування критичної інфраструктури, включаючи платіжну систему [42]. Попри зупинку економічної активності та значні втрати, банківський сектор утримав фінансову стабільність завдяки раніше сформованим капітальним буферам. Етап III (2023-2025) – фаза адаптації та інтеграції. З 2023 року система перейшла до фази керованої адаптації. У цей період НБУ розпочав цикл пом'якшення монетарної політики, знизивши облікову ставку з 25% до 15% до кінця 2023 року [42], а також здійснив перехід до режиму керованої гнучкості обмінного курсу з жовтня 2023 року. Активне управління ліквідністю здійснювалося через масовану абсорбцію коштів за допомогою депозитних сертифікатів. Ця фаза також відзначається чітким стратегічним орієнтиром на європейську інтеграцію, що виразилося в оновленій Стратегії НБУ «Фінансова фортеця» та включенні завдань із впровадження ESG-критеріїв (рисунок 2.3).

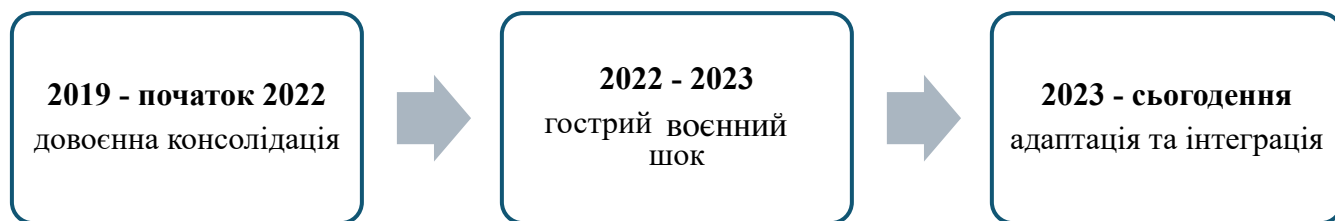

Рисунок 2.3 – Фазовий аналіз макроекономічного та геополітичного середовища України в період 2019-2025

Джерело: сформовано автором

На інституційному рівні стійкість банківської системи безпосередньо корелює з фінансовою міцністю центрального банку. Згідно з консолідованою звітністю, загальний обсяг активів НБУ станом на 31 грудня 2024 року досяг 2 699,9 млрд грн, демонструючи зростання на 12,85% порівняно з 2 392,6 млрд грн у 2023 році. Це зростання відображає ефективне управління валютними надходженнями від міжнародних партнерів. Власний капітал НБУ також значно зріс, збільшившись з 381,6 млрд грн у 2023 році до 543,0 млрд грн у 2024 році [42; 43]. Таке нарощування капіталу на понад 42% є доказом інституційної міцності, що має вирішальне значення для підтримки системної стабільності комерційного сектору та здатності НБУ виступати в ролі кредитора останньої інстанції. Важливим аспектом фінансових результатів НБУ є волатильність прибутку, що відображає динаміку макроекономічного середовища. Прибуток НБУ за 2024 рік становив 130 643 млн грн, порівняно з 231 066 млн грн у 2023 році. Зниження прибутку 2024 року було пов'язане зі зменшенням чистого процентного доходу на 38% та значним позитивним нереалізованим результатом від операцій в іноземній валюті у сумі 158,5 млрд грн (проти 63,5 млрд грн у 2023 році). Ця динаміка демонструє, що перехід до режиму керованої гнучкості курсу з жовтня 2023 року дозволив більш реалістично відображати переоцінку валютних активів. Успішне нарощування міжнародних резервів (з 40,5 млрд доларів США на кінець 2023 року до 43,8 млрд доларів США на кінець 2024 року) є ключовим буфером, що зміцнює зовнішню стійкість і знижує валютний ризик для всієї системи.

Водночас інституційна міцність, продемонстрована НБУ, створює фундамент для ефективної роботи комерційних банків, зокрема тих, що мають іноземний капітал. Їхня діяльність є мікрорівнем, на якому глобальні та локальні стратегії стійкості перетинаються. Для детального вивчення цього перетину доцільно провести порівняльний аналіз на прикладі шведської фінансової групи SEB Group та її української дочірньої компанії – АТ «СЕБ Корпоративний Банк». Такий підхід є обґрунтованим, оскільки АТ «СЕБ Корпоративний Банк» є іноземним банком, який,

функціонуючи в українському правовому та економічному полі, підпорядковується місцевому регулятору (НБУ). Водночас він залишається частиною глобальної фінансової структури та звітує перед шведською материнською компанією. Порівняння фінансових показників материнської групи та української дочірньої компанії дозволить оцінити вплив українського середовища та регуляторної політики на банк, що діє за міжнародними стандартами. Ще одним аргументом слугують результати кластерного аналізу [24], згідно з результатами якого Швеція та Україна належать до кластеру 0. Країни цього кластеру, як правило, демонструють стабільне співвідношення банківських активів до капіталу, що свідчить про міцне фінансове здоров'я та стійкість. Це співвідношення вказує на те, що банки в цих країнах дотримуються збалансованого підходу до управління капіталом, забезпечуючи стабільність навіть в умовах коливань економічної кон'юнктури.

Рентабельність власного капіталу (ROE) відображає ефективність використання капіталу для отримання прибутку. Після зниження у 2020 році до 5,3% (падіння на 62,2% порівняно з 14% у 2019 році) через вплив пандемії та зростання резервів, банк розпочав відновлення. 2022 та 2023 роки стали періодом різкого зростання ROE до 19,7% та 31,6% відповідно. Це зростання на 181,4% на 2021-2022 роки та 60,4% на 2022-2023 роки пояснюється високою операційною ефективністю в умовах війни, значними доходами від інвестицій у державні цінні папери (ОВДП) та загальною високою прибутковістю банківського сектору України у цей період. Прогнозоване зниження до 18,5% у 2024 році (падіння на 41,5%) може відображати нормалізацію ринкової маржі та вплив збільшеного оподаткування банківського прибутку. Співвідношення витрат до доходів (C/I Ratio) є ключовим показником операційної ефективності. У період 2019-2021 років цей коефіцієнт зростав з 47% до 60%, що вказувало на зниження ефективності. Однак, у 2022 році банк продемонстрував різкий стрибок ефективності, знизивши показник до 35% (падіння на 41,7%), завдяки значному зростанню доходів, які випереджали витрати. Подальше зростання у 2023 році до 55% (зростання на 57,1%) та прогнозоване 52% у 2024 році

свідчить про повернення до більш типового рівня ефективності та можливе зростання операційних витрат, пов'язаних з відновленням бізнес-активності. Коефіцієнт Капіталу Tier 1 (CET1 Ratio) є основним показником фінансової стійкості, що відображає запас капіталу проти ризикових активів. У 2019 році банк мав аномально високий показник 398,34%. Істотне падіння до 106,43% у 2021 році (зниження на 73,3% з 2019 року) є результатом нормалізації діяльності, а саме – значного зростання активів, зважених за ризиком (ймовірно, активізація кредитування). Однак навіть після цього падіння, рівні понад 100% є багаторазово вищими за мінімальні регуляторні вимоги НБУ. У 2022 році показник зріс до 136,65% (зростання на 28,4%) через обережну політику та можливе зменшення ризикових активів. Подальша волатильність (зниження до 111,61% у 2023 році та зростання до 128,33% у 2024 році) відображає активне управління капіталом у змінних умовах. Коефіцієнт Фінансового Важеля (Leverage Ratio), що показує відношення капіталу до загальних активів, також демонструє високий запас міцності. Його падіння з 1151% у 2019 році до 763% у 2021 році (зниження на 33,7%) свідчило про зростання загального обсягу активів (збільшення фінансового важеля). Найбільш драматична зміна відбулася у 2022 році, коли показник різко зріс до 1382% (зростання на 81,1%). Цей стрибок був спричинений швидшим скороченням загальних (незважених) активів, ніж капіталу, на початку повномасштабного вторгнення (наприклад, відтік коштів клієнтів), що парадоксально збільшило коефіцієнт, підтверджуючи виняткову капіталізацію. Подальше зниження у 2023 та 2024 роках (до 1188% та 1112%) вказує на відновлення обсягів активів та стабілізацію фінансової бази банку (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Ключові показники фінансового здоров'я (FSIs) АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК» за період 2019-2025

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Рентабельність власного капіталу (ROE, %)	14	5,3	7	19,7	31,6	18,5
Співвідношення витрат до доходів (C/I Ratio, %)	47	51,7	60	35	55	52
Коефіцієнт Капіталу Tier 1 (CET1 Ratio, %)	398,34	356,39	106,43	136,65	111,61	128,33
Коефіцієнт Фінансового Важеля (Leverage Ratio, %)	1151	964	763	1382	1188	1112

Джерело: побудовано автором на основі [45; 46]

Аналіз показників FSI підтверджує, що АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК» має високий запас міцності та капіталу, що дозволяє йому ефективно протистояти зовнішнім шокам. Незважаючи на волатильність рентабельності, спричинену макроекономічними подіями, банк зберігає надзвичайно високу капіталізацію, яка значно перевищує регуляторні норми, що є ознакою високої надійності.

Фінансова звітність АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК» за 2019-2024 роки демонструє значне та прискорене зростання загальних активів на тлі стабільного, хоча й повільнішого, нарощування капіталу, що призвело до очікуваної нормалізації коефіцієнта капіталу до активів. Загальні активи банку показали потужний ріст, збільшившись з 1,98 млрд грн у 2019 році до майже 9,79 млрд грн у 2024 році, що становить загальне зростання на +394,64%. Найбільш інтенсивне зростання відбулося у 2020 році (+71,67%), що відображає накопичення ліквідності на початку пандемії, та у 2022 (+65,61%) і 2023 (+51,78%) роках. Це прискорення зростання активів в умовах повномасштабного вторгнення, ймовірно, було спричинене масштабним інвестуванням у високоліквідні, низькоризикові державні цінні папери (ОВДП), що стало ключовим джерелом доходу та розміщення коштів для багатьох українських банків у цей період. Капітал банку демонстрував постійне і потужне нарощування, збільшившись з 608 млн грн у 2019 році до 1,21 млрд грн у 2024 році, тобто майже подвоївшись (+99,06%). Зростання було стабільним протягом усього періоду, але значно прискорилося у 2022 (+21,82%) та 2023 (+22,28%) роках. Це є прямим наслідком високої прибутковості банку, особливо в кризові роки, коли чистий прибуток реінвестувався для зміцнення капітальної бази. Коефіцієнт Капіталу до Активів, що вимірює частку власних коштів у фінансуванні активів, є ключовим індикатором консервативності та надійності. Він різко знизився з 30,71% у 2019 році до 18,86% у 2020 році (падіння на 11,85 п.п.), оскільки активи зростали значно швидше, ніж капітал. Подальше зниження до 12,36% у 2024 році є логічним наслідком того, що банк активно розширював свою діяльність, використовуючи залучені кошти (депозити та ін.) для фінансування зростаючого портфеля активів. Хоча коефіцієнт зменшився,

його фінальний рівень (12,36%) залишається високим і підтверджує міцну капітальну позицію банку, який перейшов від надконсервативної моделі до моделі активного управління зростанням (рисунок 2.4).

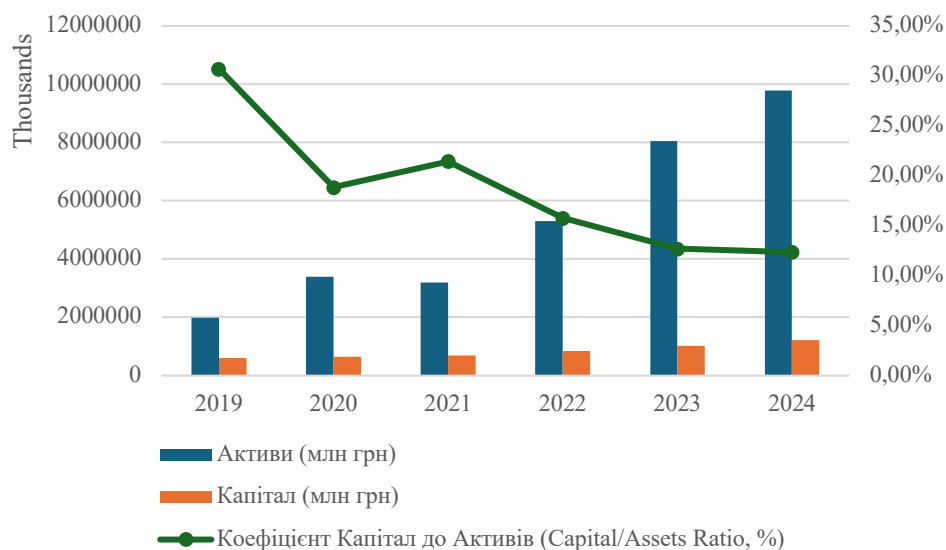

Рисунок 2.4 – Динаміка капіталу, активів та коефіцієнту Капіталу до Активів АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК» в період 2019-2024

Джерело: побудовано автором на основі [46]

Динаміка свідчить, що банк успішно капіталізував високу ліквідність ринку та кризову прибутковість, досягнувши потужного зростання активів переважно за рахунок зовнішнього фінансування, зберігаючи при цьому достатній запас власного капіталу.

Переходячи до теми сталого фінансування, цей напрямок є невіддільною складовою інтеграції українських фінансових ринків до європейського простору та критично важливим елементом повоєнного «зеленого» та інклюзивного відновлення економіки. Стратегічна місія фінансового сектору України, як це закладено у візії, полягає в тому, щоб функціонувати як інтегрований у міжнародний простір, ефективний, стійкий та конкурентоспроможний сектор, який є драйвером сталого та інклюзивного розвитку економіки [47]. Впровадження принципів ESG (екологічні, соціальні та управлінські фактори) є основою для забезпечення цієї довгострокової

стійкості фінансової системи, що особливо актуально в умовах військового часу та економічної невизначеності. Інтенсифікація роботи НБУ у 2024 році, що вилилася у схвалення Концепції нової політики сталого фінансування у вересні 2024 року, демонструє, що інтеграція ESG-вимог не є «поствоєнною» ініціативою, а критичним компонентом, який забезпечує фінансову стійкість під час конфлікту. Швидке формування регуляторних рамок є стратегічною вимогою міжнародної ліквідності. Міжнародні фінансові організації (МФО), зокрема IFC та Світовий банк, використовують високий рівень ESG-комплаєнсу як ключовий критерій для розподілу інвестицій, технічної допомоги та фондів, спрямованих на відновлення [48]. Таким чином, послідовне схвалення Концепції та подальшої Білої книги є не лише внутрішнім регуляторним кроком, а й важливим сигналом для міжнародних партнерів про готовність України до прозорого та відповідального використання капіталу на відбудову.

Початковий імпульс розвитку сталого фінансування був закладений у «Стратегії Національного банку України до 2025 року». У рамках цієї стратегії, розвиток Sustainable Finance був визначений як одна зі стратегічних ініціатив у розділі «Відновлення кредитування економіки». Хоча окремі компоненти Стратегії 2025 були переглянуті або припинені з часом, загальний вектор на стійкість та інклюзивність фінансового сектору був збережений. Цей початковий стратегічний фокус став необхідним фундаментом для подальшої, більш детальної роботи з інтеграції ESG-ризиків. У світлі необхідності прискорення інтеграції та адаптації до воєнних реалій, у вересні 2024 року Правління НБУ схвалило Концепцію нової Політики з розвитку сталого фінансування. Ця концепція охоплювала два паралельні напрями роботи: розробку політики з управління ESG-ризиками для всього фінансового сектору та розробку внутрішньої ESG-політики самого регулятора. Структура регулювання, яка передбачає розробку внутрішньої політики НБУ перед масштабуванням вимог на сектор, свідчить про використання підходу «почни з себе». Регулятор демонструє глибоке розуміння операційних викликів та прихильність до власного комплаєнсу, що

є ознакою зрілого регуляторного органу. Це, своєю чергою, підвищує легітимність та авторитет регуляторних вимог, висунутих до піднаглядних установ. Ключовим документом, який деталізує підхід НБУ та формує бачення майбутнього регуляторного середовища, є «Біла книга з управління ESG ризиками у фінансовому секторі», схвалена Правлінням НБУ 30 червня 2025 року [49]. Цей документ визначає основний вектор розвитку регулювання та інтеграції європейських стандартів в українську практику. Біла книга окреслює:

1. Опис існуючого рівня ESG-ризиків, поточного регуляторного середовища та повноважень Національного банку України (НБУ) у цій сфері;
2. Визначення майбутніх стандартів для фінансових продуктів і видів діяльності, а також для корпоративного управління та системи ризик-менеджменту;
3. Перспективний план інтеграції ESG-ризиків безпосередньо у фінансовий сектор, що включає їхнє включення у внутрішній контроль, оцінку даних клієнтів та вимоги до розкриття інформації (звітності).

Варто наголосити, що поточний регуляторний фокус НБУ, відображений у Білій книзі, зміщений від простого стимулювання «зеленого» кредитування до управління ризиками (risk management). Це означає, що НБУ розглядає екологічні (наприклад, кліматичні зміни) та соціальні фактори як потенційні джерела фінансової нестабільності, що може матеріалізуватися через кредитний, операційний або репутаційний ризики. Отже, інтеграція ESG стає питанням макропруденційної та мікропруденційної стійкості.

Українська банківська система демонструє виняткову стійкість та високу адаптивність в умовах безпрецедентної трансформації, спричиненої повномасштабною військовою агресією, зберігаючи при цьому чіткий стратегічний курс на європейську інтеграцію. Аналіз періоду 2019-2025 років через призму трьох фаз – довоєнна консолідація, гострий шок 2022 та адаптація та інтеграція 2023-2025 – підтверджує, що раніше сформовані капітальні буфери та швидке, рішуче макропруденційне реагування Національного банку України (НБУ) забезпечили

безперервність критичної інфраструктури та фінансову стабільність навіть у найгострішу фазу шоку. Перехід до режиму керованої гнучкості обмінного курсу та ефективне управління ліквідністю через абсорбцію коштів через депозитні сертифікати стали ключовими факторами стабілізації на Етапі III. На основі припущення про знаходження Швеції та України в одному кластері згідно з коефіцієнтом Капіталу до Активів, було проаналізовано показники фінансового здоров'я на прикладі дочірнього шведського банку АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК», в результаті чого було виявлено надзвичайно високу капіталізацію та високу операційну ефективність, особливо у кризовий період. Зростання активів банку, переважно за рахунок інвестицій у державні цінні папери (ОВДП), свідчить про успішну капіталізацію високої ліквідності ринку та кризової прибутковості, зберігаючи при цьому міцний Коефіцієнт Капіталу до Активів. Інтеграція ESG-критеріїв є критичним компонентом євроінтеграції та управління новими класами системних ризиків. Схвалення Концепції нової політики сталого фінансування та «Білої книги з управління ESG ризиками» сигналізує міжнародним партнерам про готовність України до прозорого та відповідального використання капіталу на відбудову. Регуляторний фокус НБУ зміщений від стимулювання кредитування до управління ESG-ризиками, що підкреслює їхнє значення як потенційних джерел фінансової нестабільності.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

3.1 Сучасні виклики та ризики для забезпечення стійкості банківської системи

У поточному глобальному економічному середовищі, що характеризується високою динамічністю, технологічними трансформаціями та геополітичною нестабільністю, забезпечення стійкості банківської системи набуває критичного значення. Банки, будучи ключовим елементом фінансової інфраструктури, виступають провідниками капіталу та ефективними розподільниками ризиків, а їхня стабільність є необхідною передумовою для макроекономічної стійкості та економічного зростання. Однак, сучасний ландшафт функціонування банківської сфери формує ряд безпрецедентних викликів та ризиків. Вони виходять за рамки традиційних кредитних та ринкових загроз і включають вплив таких чинників, як прискорення цифрової трансформації, посилення регуляторного навантаження, зміна кліматичних факторів та, безумовно, наслідки глобальних пандемій і військових конфліктів. Ефективне управління цими новими та посиленими ризиками є ключовим завданням для регуляторів та менеджменту фінансових установ.

Глобальна банківська система сьогодні стикається з низкою складних викликів, що впливають на її стабільність. За оцінкою МВФ, короткострокові ризики фінстабільності поки що залишаються відносно контрольованими, але висока невизначеність і накопичені вразливості (високі борги, здорожчання активів, зростання позик нефінансового сектору) значно підвищують імовірність різких шоків. Поєднання світових інфляційних та політичних потрясінь, зростання держборгів і фінансових дисбалансів створює ризики для кредитного та грошово-кредитного секторів [50]. Саме ця кумулятивна дія традиційних фінансових дисбалансів у

поєднанні з нетрадиційними геополітичними та інфляційними факторами робить поточний період унікально вразливим для системних криз. МВФ попереджає, що макроекономічна невизначеність суттєво підвищує «хвостові» ризики для економічного зростання, ринків і банківського кредитування. Підвищення ймовірності таких ризиків через макроекономічну невизначеність (інфляція, борги, геополітика) вимагає від регуляторів, таких як центральні банки, перегляду стрес-тестів. Стандартні стрес-тести можуть недооцінювати комбінований вплив кількох одночасних шоків, які лежать саме в «хвості» розподілу. Отже, банки повинні формувати більші буфери капіталу та ліквідності, ніж зазвичай, щоб витримати ці екстремальні, але все більш імовірні сценарії. Серед сучасних загроз – швидка цифровізація банківської діяльності та пов'язані з нею кіберризики. Наукові дослідження показують, що повсюдний розвиток фінтеху і цифрових сервісів створює нові вразливості (кіберзлочинність, витоки даних тощо) [51]. Швидка цифровізація та розвиток фінтеху створюють парадоксальну ситуацію для банків. З одного боку, інновації значно підвищують ефективність, доступність послуг і знижують операційні витрати. З іншого боку, інтеграція нових технологій (хмарні сервіси, API, дистанційне обслуговування) експоненційно розширює площу кібератак та уразливостей. Кіберризик перетворюється з операційного ризику на системний ризик, оскільки кібератака на одного великого провайдера послуг (або на ключовий фінансовий хаб) може швидко паралізувати взаємопов'язану фінансову систему. Таким чином, банки змушені балансувати між конкурентною необхідністю інновацій та критичною потребою в безпрецедентному захисті даних та інфраструктури. Традиційне регулювання банків не завжди встигає за новими технологіями, тому банки й споживачі все більш відкриті до атак і шахрайства. З іншого боку, інновації дають нові можливості: впровадження цифрових технологій здатне підвищити ефективність банків, але вимагає адаптивної регуляторної політики та оновлення систем керування ризиками.

Екологічні виклики стають критичними для фінансової стійкості. Надзвичайні кліматичні явища та тренд «зеленої» трансформації економіки переводять кліматичні ризики в число системних факторів. Група Базеля поки що не включила кліматичні ризики у вимоги до капіталу банків (Pillar 1), тому банки залишаються вразливими до втрат від «знецінення» вугільних та нафтогазових проєктів. Так, у 2023 році 60 найбільших банків світу профінансували видобуток викопних енергоносіїв на суму \$706 млрд [52], що свідчить про значну екологічну експозицію. Водночас міжнародні організації розробляють стратегії переходу до сталого фінансування: наприклад, Рада з фінансової стабільності проводить дослідження впливу кліматичних шоків на фінансові системи, радять інтегрувати фізичні та перехідні кліматичні ризики у стрес-тести та регуляторні сценарії. Дослідження ЄЦБ показують [53], що банківські портфелі нерівномірно піддані кліматичним ризикам (більшість експозиції концентрується у високо-викидних галузях, особливо промисловості), і для пом'якшення загроз необхідні більш прозорі емісійні цілі та надійні процедури розкриття «зелених» зобов'язань. Одним із ключових напрямів сталості є ESG-інтеграція в банківські стратегії. Науковці доводять, що банки з високим ESG-показником мають суттєво нижчий кредитний ризик і менше сприяють системному ризику [54]. Іншими словами, включення екологічних і соціальних факторів у оцінку кредитоспроможності позичальників може стати дієвим інструментом підвищення стійкості банківської системи. Таким чином, глобальна тенденція – збільшення уваги до «зеленої» фінансової діяльності: від впровадження таксономій ESG до переходу на вуглецево-нейтральні бізнес-моделі. Міжнародні звіти, як-от «Finance & Prosperity 2024» Світового банку, підкреслюють, що багато країн все ще не використовують потенціал банків для фінансування низьковуглецевої економіки (майже 60% банків у країнах, що розвиваються, виділяють менше 5% портфеля на кліматичні проєкти) [55]. Таким чином, для забезпечення ефективного управління ризиками, банку необхідно не лише реагувати на ці окремі загрози, а й комплексно та систематизовано оцінювати їхній взаємопов'язаний вплив на свою діяльність. Оскільки вищезазначені виклики

мають переважно зовнішню природу – від державної політики та економічних циклів до технологічного прогресу та екологічних змін – їхнє структурування є необхідним кроком. Саме тому, для чіткої ідентифікації, категоризації та подальшого аналізу джерел цих зовнішніх ризиків, доцільно застосувати PESTLE-аналіз – політичні (political), економічні (economical), соціальні (social), технологічні (technological), правові (legal) та екологічні (ecological) (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – PESTLE-аналіз основних зовнішніх факторів, що формують ризики для банківської системи

Фактор	Приклади зовнішніх ризиків	Вплив на банківську систему
Політичні	Геополітична напруженість (торговельні війни, збройні конфлікти), зміна урядових політик і регуляцій	Нестабільні правила гри, зростання невизначеності та ризиків нормативної відповідності
Економічні	Зниження темпів зростання ВВП, висока інфляція, коливання валютних курсів, проблеми держборгу	Падіння якості кредитних портфелів, загальне погіршення платоспроможності клієнтів
Соціальні	Демографічні зміни, зниження довіри до фінансових установ, соціальні кризи	Зниження прибутковості банків через відтік клієнтів, репутаційні ризики
Технологічні	Розвиток FinTech, криптовалют, штучного інтелекту, кіберзагрози (атаки, порушення безпеки даних)	Потреба в інвестиціях у ІТ, зростання операційних ризиків; одночасно – нові можливості для оптимізації
Правові	Європейські директиви (CRR, CSRD), вимоги з кібербезпеки, антимонопольні закони, AML/KYC	Збільшення регуляторного навантаження; необхідність адаптації процедур ризик-менеджменту
Екологічні	Кліматичні зміни, перехід до «зеленої» енергетики, природні катастрофи	Збільшення кредитних ризиків за позиками екосекторів, необхідність фінансування екологічних ініціатив

Джерело: розроблено автором

Українська банківська система наразі функціонує в умовах повномасштабної війни, що істотно впливає на її стійкість. НБУ зазначає, що продовження бойових дій залишається ключовим ризиком, що стримує відновлення економіки та суттєво впливає на діяльність банків [56]. Висока невизначеність і військовий тиск призводять до обмеження виробничих потужностей і доходів компаній, дефіциту робочої сили, а також до зростання потреби у фінансуванні оборони (підтримка з боку міжнародних партнерів стає критичною). У такому контексті банки вимушені переорієнтовувати

кредитні портфелі: пом'якшуючи терміни кредитів і підтримуючи оборонну та енергоефективну інфраструктуру (близько 95% нової іпотеки за програмою «ЄОселя» видано з держпідтримкою). Так, для забезпечення життєздатності ключових секторів та збереження кредитування економіки банки значною мірою покладаються на державні компенсації та гарантії. Це перекладає частину прямого військового ризику з балансів банків на державний бюджет, але водночас створює ризик концентрації зобов'язань для держави. Крім того, не менш важливим є вплив війни на операційну стійкість банків: необхідність релокації персоналу та інфраструктури, забезпечення кіберзахисту в умовах посилених атак, а також підтримання безперервності обслуговування клієнтів (через мобільні відділення або цифрові канали) є постійними викликами, які вимагають значних інвестицій та постійного контролю НБУ.

Незважаючи на труднощі, українська банківська система демонструє високу стійкість завдяки значним капіталовим буферам і правовим реформам. За даними НБУ, після переходу на нову трирівневу структуру капіталу (введеної у серпні 2024 року) середній норматив достатності регулятивного капіталу банків становив 16,2% (при мінімумі 8,5%) [57]. Це майже вдвічі перевищує вимоги, а вища якість капіталу (додано до CET1 частину нерозподіленого прибутку) забезпечила системі запас міцності. Банки залишаються прибутковими: прибуток поповнює капітал і дозволяє пом'якшувати наслідки війни без компромісів у кредитуванні економіки. У результаті Нацбанк констатує, що жоден банк не порушує нормативи капіталу 1-го рівня чи регулятивного капіталу, а поміркована кредитна активність підтримує ліквідність системи. НБУ також активно інтегрує ESG-принципи у нагляд і регулювання. За даними травневого опитування, понад 75% українських банків уже відчують вплив ESG-факторів на свою діяльність [56]. З огляду на це НБУ розробило Білу книгу з управління ESG-ризиками у фінсекторі та стимулює впровадження «зеленої» таксономії й звітності відповідно до стандартів ЄС. Однак незалежні дослідження свідчать про те, що залучення ESG в управління ризиками перебуває ще на початковому етапі: лише близько третини опитаних банків враховують ESG-ризики у

своїй загальній стратегії ризик-менеджменту. Це означає, що для зміцнення стійкості банків необхідно розвивати відповідну інфраструктуру (системи моніторингу, стрес-тестування, звітність), а також підвищувати рівень «зеленого» фінансування, щоб врахувати нові глобальні стандарти та максимально внутрішньо відобразити екстерналії сталого розвитку.

Аналіз стійкості української банківської системи за допомогою SWOT-методу дозволяє виділити як її внутрішню резилієнтність, так і значні зовнішні виклики. Серед сильних сторін (Strengths), що забезпечують поточну стабільність, ключовими є: достатній рівень капіталізації та висока ліквідність резервів, що підтримується НБУ та міжнародними донорами; наявність надійної системи гарантування вкладів, яка підтримує довіру населення; а також висока адаптивність регуляторної політики НБУ до безпрецедентних воєнних умов. Водночас, існують критичні слабкі сторони (Weaknesses): насамперед, це висока концентрація ризиків, спричинена війною та секторальною незахищеністю бізнесу; значна залежність від зовнішнього фінансування для підтримки макрофінансової стійкості; та недостатній рівень диверсифікації кредитних портфелів. Щодо можливостей (Opportunities), банківський сектор може використати швидкий розвиток Фінтех-інновацій для подальшої діджиталізації послуг та автоматизації ризик-менеджменту. Також значною можливістю є розвиток «зелених» продуктів та кредитування, стимульованих державними програмами з енергоефективності, а також очікуване надходження великих обсягів донорської допомоги та грантів для відбудови. Однак, система стикається із серйозними загрозами (Threats), серед яких домінуючою є триваюча війна та пов'язані з нею геополітичні потрясіння, що є джерелом системного ризику. Додаткові зовнішні загрози включають: підвищені кіберзагрози в умовах військового конфлікту, глобальна економічна невизначеність (коливання процентних ставок та інфляція) та потенційний вплив кліматичних катастроф на аграрний та страховий сектори. Таким чином, отримуємо SWOT-аналіз української банківської системи (рисунок 3.1).

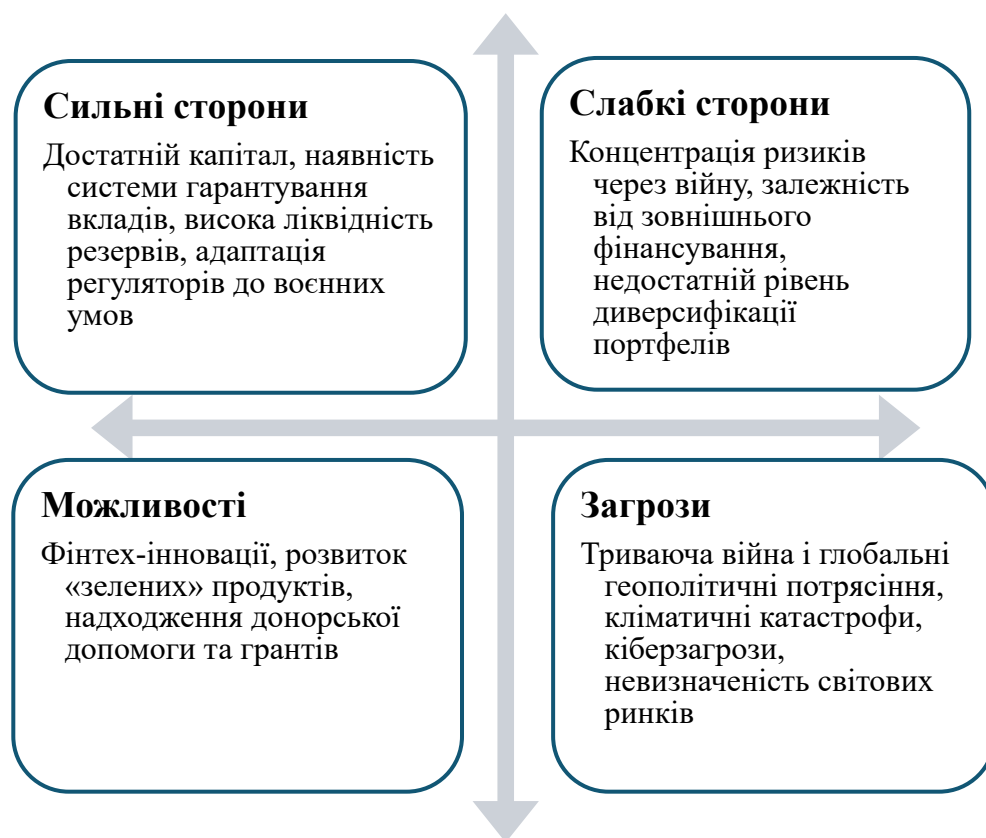

Рисунок 3.1 – SWOT-аналіз української банківської системи

Джерело: розроблено автором

Отже, для забезпечення стійкості банківської системи Україна має продовжувати зміцнювати капіталізацію та ліквідність банків, розвивати цифрову інфраструктуру з урахуванням кіберризиків, а також імплементувати ESG-стандарти на національному рівні. Стратегія перехідного періоду до стандартів ЄС, започаткована НБУ, і розвиток нормативної бази щодо сталого розвитку створюють передумови для підвищення фінансової стійкості і конкурентоспроможності банківської системи в довгостроковій перспективі. Українська банківська система демонструє високу внутрішню резильєнтність, підтверджену достатнім капіталом, ліквідністю та адаптивністю НБУ в умовах війни. Проте, її стійкість критично залежить від пом'якшення системних зовнішніх загроз: насамперед, триваючої війни, яка спричиняє концентрацію кредитних ризиків та підвищену залежність від зовнішнього фінансування. Успішна реалізація потенціалу системи лежить у площині

використання фінтех-інновацій та «зеленого» фінансування в контексті майбутньої відбудови.

3.2 Впровадження інноваційних фінансових інструментів та технологій для підтримки сталого розвитку

Сучасний фінансовий сектор активно адаптується до завдань «зеленої» трансформації економіки, пропонуючи низку інструментів і технологічних рішень, спрямованих на реалізацію Цілей сталого розвитку. Зростаюча роль екологічних чинників у фінансовій стабільності стимулює банки і інші фінансові інституції впроваджувати нові продукти. Так, обсяг «позначеного» (labeled) ринку сталих облігацій (зелені, соціальні, sustainability-linked тощо) у 2024 році перевищив 1,125 трлн доларів США (зростання на 5% порівняно з попереднім роком), а кумулятивний випуск наблизився до 6,2 трлн доларів США. При цьому 57% нового випуску складають зелені облігації, що фінансують екологічні проекти. Світовий попит на екологічні інвестиції швидко зростає: від 37 млрд доларів США у 2014 році до 487 млрд доларів США у 2022 році у випусках «зелених облігацій», а загальні портфелі ESG-проектів у світі перевищили 4 трлн доларів США у 2023 році [58]. Водночас глобальні банки ще не повністю спрямували кредитування на кліматичні цілі – у 60% банків у країнах, що розвиваються, кліматичні позики складають менше 5% портфеля. Інноваційні фінансові продукти, такі як зелені та соціальні облігації, «стимулюючі» кредити (sustainability-linked loans), екологічне страхування, торговельні платформи вуглецевих кредитів тощо, дедалі більш широко впроваджуються у світовій практиці. Додатково розвиваються цифрові технології: блокчейн, штучний інтелект, Інтернет речей тощо стають інструментами підвищення прозорості та ефективності сталого фінансування. Так, блокчейн забезпечує відстеження походження «зелених» активів

(наприклад, токенизація вуглецевих кредитів або «зелених» облігацій) та автоматизацію звітності, а штучний інтелект здатний швидко обробляти великі масиви даних про кліматичні ризики і видавати прогнози для оптимізації кредитного портфеля.

Інноваційні фінансові інструменти – це новітні, нестандартні та часто технологічно орієнтовані засоби, які використовуються на фінансових ринках для залучення капіталу, управління ризиками, здійснення платежів та інвестицій. Вони виникають як відповідь на мінливі потреби ринку, розвиток технологій, особливо ФінТеху, блокчейну та штучного інтелекту, та потребу в більш ефективних, гнучких і доступних фінансових рішеннях. Першим яскравим представником цієї групи є зелені та соціальні облігації. Це боргові папери, випущені для фінансування «зелених» проектів (відновлювальної енергетики, енергозбереження, екологічних заходів) або соціальних ініціатив (житло, освіта, охорона здоров'я) з урахуванням критеріїв сталості. Світовий ринок сталих облігацій демонструє стабільне зростання: випуск таких інструментів у 2024 році досяг рекордних 1,1 трлн доларів США [59]. Висока ліквідність та попит на «зелені» папери пояснюються значним інвесторським інтересом до кліматичних проектів і розвитком регуляторних стандартів, наприклад, Європейської таксономії та Єдиного стандарту «зелених облігацій». Згідно з аналізом IFC [60], обсяг глобальних «зелених» та сталих облігацій у 2024 році перевищив 1 трлн доларів США, хоча їхня частка у загальному випуску облігаційного ринку залишається невеликою (приблизно 2,2% в 2024 проти 0,6% у 2018). Низьке проникнення «зеленого» фінансування у ринках, що розвиваються, зумовлене слабкою пропозицією та недостатньою пропагандою цих інструментів, що підтверджує статистика Світового банку: 60% банків у таких країнах виділяють менше 5% портфеля на кліматичні проекти [61].

Другим важливим прикладом є стимулюючі та «зелені» кредити. Вони з'явилися кредити з прив'язкою до показників ESG: ставка за такими позиками може знижуватися при досягненні позичальником домовлених цілей – зменшення викидів,

сертифікація «зеленої» діяльності тощо. Такі sustainability-linked loans (SLL) спрямовують корпоративні банківські ресурси на відповідальну діяльність і підсилюють дисципліну позичальників [62]. Ринок SLLs продемонстрував стрімке зростання до 2021 року, коли він досяг свого піку, зафіксувавши обсяги випуску, близькі до 400 млрд доларів США [63]. Це було зумовлене поєднанням високої популярності ESG-повідстки та виняткової гнучкості самого інструменту. SLL, на відміну від «зелених облігацій», дозволяли компаніям фінансувати загальні корпоративні цілі, а не лише конкретні проекти, одночасно отримуючи фінансову перевагу в якості зниження відсоткової ставки за демонстрацію прихильності до сталого розвитку.

Однак, у наступні роки через макроекономічну нестабільність та підвищення уваги до якості «зелених» зобов'язань ринок дещо охолонув. Головною причиною стало не лише загальне макроекономічне уповільнення та підвищення ставок, що зменшило обсяги синдикуваного кредитування в цілому, але й, що важливіше, посилення боротьби із «зеленим камуфляжем» (Green washing). Критики виявили, що деякі SLL використовували недостатньо амбітні ESG-цілі, які не приводили до реальних змін. Це викликало необхідність перегляду стандартів і підвищення вимог до прозорості та верифікації цілей, що, хоча і стримало обсяги, але перевело ринок SLL у фазу дозрівання, орієнтовану на якість і реальний позитивний вплив. За даними звіту ING за 2024 рік, загальний обсяг SLLs склав приблизно 278 млрд доларів США [63], що значно нижче пікових значень, але все ще є суттєвим показником. Звіт Natixis підтверджує цю тенденцію, показуючи, що частка SLLs у загальному обсязі синдикуваного кредитування знизилася з приблизно 25% на піку до 10-12% у 2023-2024 [64]. Попри загальне уповільнення, SLL залишаються домінуючим інструментом на ринку сталого кредитування в Європі, як підтверджує BBVA, зазначаючи, що SLL складають близько 72% від загального обсягу сталого кредитування [65]. Завдяки зрілості європейського ринку синдикуваного кредитування та підтримці ключових фінансових установ, SLL залишаються найбільш гнучким та стратегічно важливим

інструментом, що підтримує перехід великих корпорацій до стійкості. Поряд з SLL, банки розробляють спеціальні екокредити для енергоефективних проєктів, наприклад, іпотека на «зелені» будинки або фінансування відновлювальної енергії, іноді зі сприятливішими умовами, надаючи нижчі ставки, гарантії під програми енергозбереження. Всі ці рішення дозволяють фінансовим установам диференціювати ризики: включаючи ESG-фактори в аналіз кредитоспроможності, банки потенційно знижують відсоток дефолтів і підвищують свою стійкість.

Іншим цікавим аспектом є кліматичні та ESG-індекси. Зростає ринок індексних фондів і ETF (Exchange traded funds), котрі інвестують у «зелені» активи або виключають викопні енергоносії [66]. Пасивні інструменти (індексні фонди та ETF) відомі своєю низькою вартістю та легкістю доступу. Це дозволило мільйонам роздрібних інвесторів швидко та недорого додати компонент сталого розвитку до своїх портфелів. Замість того, щоб обирати окремі «зелені» акції, інвестор може купити один ETF, який автоматично інвестує в диверсифікований кошик компаній, що відповідають ESG-критеріям, або виключає певні галузі. Це дає змогу банкам та інвесторам спрямовувати капітал у сталу сферу, а також підсилювати систему рейтингів ESG для корпоративного сектору. Деякі великі фінансові центри розробляють інформаційні платформи для узагальнення нефінансових даних: наприклад, Європейський Союз через розкриття SFDR стимулює банки звітувати про викиди клієнтів. Цифрові бази даних і сховища (big data) допомагають інтегрувати нефінансові показники у банківські моделі ризику. Фонди, які виключають викопні енергоносії, також відомі як «Dark Green» або Article 9 funds згідно з регулюванням ЄС SFDR [67], користуються особливим попитом. Ця стратегія відповідає зростаючому етичному та кліматичному усвідомленню інвесторів, які прагнуть декарбонізувати свої портфелі. Оскільки все більше капіталу надходить до цих індексних фондів, це створює прямий фінансовий тиск на компанії, які не відповідають ESG-стандартам. Традиційні енергетичні компанії втрачають доступ до зростаючого пулу пасивного капіталу, що може впливати на їхню вартість та

ліквідність, в той час як компанії з високими «зеленими» рейтингами отримують перевагу, оскільки вони автоматично включаються до індексів, що стимулює їхню капіталізацію. Таким чином, зростання ESG-ETF не лише відображає зміну інвестиційних уподобань, але й слугує потужним механізмом перерозподілу капіталу у світовій економіці.

Ще одним способом стимулювання «зеленої» економіки є механізми торгівлі викидами (ринок вуглецевих кредитів). Обсяг світового ринку компенсації викидів вуглецю в 2023 році оцінювався в 1065 млрд доларів США і, за прогнозами, зросте з 1205 млрд доларів США в 2024 році до 3230 млрд доларів США до 2032 року, демонструючи середньорічний темп зростання (CAGR) на рівні 13,1% протягом прогнозованого періоду [68]. Це свідчить про те, що цей ринок переходить від нішового до стратегічно важливого глобального фінансового інструменту. Основним чинником такого агресивного зростання є посилення кліматичної політики у світі, включаючи розширення систем торгівлі викидами, наприклад, Система Торгівлі Викидами Європейського Союзу (СТВ ЄС), та запровадження вуглецевого коригування (Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM) [69]. Ці регуляторні заходи змушують компанії купувати кредити для виконання своїх зобов'язань, що забезпечує стабільний попит. Банки також беруть активну участь у вуглецевих механізмах двома основними шляхами. По-перше, вони виступають як фінансисти клієнтів, надаючи їм кредити для купівлі або продажу вуглецевих кредитів, чим полегшують доступ компаній до цього ринку. По-друге, вони беруть інструментальну участь через випуск власних «зелених» сертифікатів та торговельних продуктів, пов'язаних з вуглецевими активами, що перетворює останні на повноцінний фінансовий клас активів. Критично важливу роль у легітимізації та ефективності цих ринків відіграють торговельні платформи, що ґрунтуються на технологіях розподіленого реєстру (DLT) [70]. Застосування DLT, зокрема блокчейну, забезпечує прозорість верифікації та точність взаєморозрахунків по вуглецю, оскільки створює незмінний запис про кожен кредит. Це знижує операційні витрати, запобігає

шахрайству та ефективно вирішує проблему подвійного обліку (double counting), що є необхідною умовою для зростання довіри на вуглецевих ринках. Децентралізація, яку надає DLT, також сприяє ліквідності, оскільки дозволяє токенизувати вуглецеві кредити та інші активи, роблячи їх більш доступними для ширшого кола інвесторів, включаючи роздрібних та малих інституційних учасників. Це не лише підвищує ефективність торгівлі, але й створює стандартизовану, захищену від несанкціонованого доступу платформу для відстеження всього життєвого циклу вуглецевого кредиту, від його створення до кінцевого списання.

І нарешті, ще один елемент – кліматичне страхування та катастрофобонди. Ризик від надзвичайних погодних явищ можуть розповсюджувати спеціальні страхові продукти: наприклад, параметричне страхування збитків від повеней чи засухи [71]. На відміну від традиційного страхування, яке вимагає тривалої оцінки фактичних збитків, параметричні поліси здійснюють виплату автоматично та негайно після того, як певний заздалегідь визначений параметр (тривалість посухи, швидкість вітру, кількість опадів) досягне узгодженого порогового значення. Ця швидкість та прозорість є критично важливими для фермерів та малого бізнесу у країнах, що розвиваються, де доступ до традиційних фінансових послуг обмежений, а час відновлення після катастрофи є вирішальним. Для підвищення ефективності, деякі такі параметричні продукти інтегруються з супутниковими даними та технологіями DLT/блокчейну для автоматизації перевірки погодних умов та виконання виплат за допомогою смарт-контрактів. Це мінімізує адміністративні витрати та повністю усуває людський фактор при визначенні настання страхового випадку.

На міжнародному рівні випускаються «катастрофобонди», які дозволяють ринку страхування та реіншуренсу хеджувати великі ризики, пов'язані з кліматичними катаклізмами. У 2023 році повний рік випуск становив близько 16,4 млрд доларів США, вже через рік досяг 17,7 млрд доларів США, а цифри третього кварталу 2025 наголошують на 1,036 млрд доларів США з 23 транзакцій, що складаються з 25 траншів векселів [72]. Підвищене зростання в останні роки свідчить

про те, що ринок катастрофобондів активно розвивається і стає все більш значущим механізмом для передачі ризиків, зокрема пов'язаних із кліматичними змінами. Для страхових компаній та реіншурерів це означає можливість диверсифікації ризику та зменшення навантаження на традиційний перестраховальний ринок. Для інвесторів це створює новий клас активів — зокрема цей ринок все більше розглядається як спосіб вкладень із низькою кореляцією з традиційними фінансовими ринками. Але одночасно росте і кількість ризиків: кліматичні катастрофи стають більш частими і більш масштабними, тому потреба у таких інструментах також збільшується. Хоча такі рішення ще не стали масовими в комерційних банках, вони активно розробляються, наприклад, «зелені» інвестиційні фонди страхують портфелі облігацій [73]. У фінансовій термінології «страхування портфелів облігацій» часто реалізується через деривативи, кредитні дефолтні свопи (CDS) або спеціалізовані ILS (Insurance-Linked Securities), а не традиційне страхування. Саме ці складні інструменти активно вивчаються та розробляються для управління специфічними кліматичними ризиками (наприклад, ризиком, що зелений проект не спрацює через екстремальну погоду або зміну регулювання), інтегрованими в облігації. Згідно зі звітами [74], з появою подібних «зелених» страхових продуктів загальний стрес банків зменшується, адже частина втрат може бути перекладена на ринок страховки. Фінансовий сектор у цілому недостатньо застрахований від зростаючих кліматичних ризиків. Це створює «прогалини у страхуванні», які прямо загрожують фінансовій стабільності. Розробка та поширення адекватних страхових рішень, як-от «зелені» поліси чи катастрофічні облігації, є необхідною умовою для макропруденційного управління кліматичними ризиками.

Переходячи до технологій, в умовах сьогодення вони відіграють ключову роль у втіленні сталих фінансових рішень. Блокчейн та DLT надають фінансовим установам можливість створити незмінні реєстри «зелених» транзакцій, що полегшує відстеження екологічних стандартів і боротьбу із «зеленим камуфляжем». Застосування DLT, зокрема блокчейну, забезпечує прозорість верифікації та точність

взаєморозрахунків по вуглецю, оскільки створює незмінний запис про кожен кредит. Це знижує операційні витрати, запобігає шахрайству та ефективно вирішує проблему подвійного обліку (double counting), що є необхідною умовою для зростання довіри на вуглецевих ринках. Децентралізація, яку надає DLT, також сприяє ліквідності, оскільки дозволяє токенизувати вуглецеві кредити та інші активи, роблячи їх більш доступними для ширшого кола інвесторів, включаючи роздрібних та малих інституційних учасників. Це не лише підвищує ефективність торгівлі, але й створює стандартизовану, захищену від несанкціонованого доступу платформу для відстеження всього життєвого циклу вуглецевого кредиту, від його створення до кінцевого списання.

Наприклад, блокчейн-системи вже використовуються для токенизації вуглецевих кредитів і зелених облігацій, що дозволяє продавати частки цих активів на вторинному ринку з високим рівнем прозорості [75]. Крім того, децентралізовані автономні організації (DAO) на блокчейні використовують смарт-контракти для фінансування локальних «зелених» проєктів за участю спільнот, це концепція так званого регенеративного фінансування (ReFi). DAO дозволяють спільнотам безпосередньо голосувати та управляти фінансуванням локальних «зелених» проєктів, усуваючи потребу у централізованих посередниках. Термін ReFi позначає фінансування, яке активно відновлює та покращує екологічні та соціальні системи. DAO використовують смарт-контракти для прив'язки фінансування до реальних, вимірюваних екологічних результатів, а не просто до фінансової прибутковості. Смарт-контракти гарантують, що кошти будуть виділені лише тоді, коли екологічні цілі будуть автоматично підтверджені, забезпечуючи максимальну прозорість, підзвітність та знижуючи ризик нецільового використання коштів. Таким чином, ReFi через DAO є потужним механізмом, який демократизує зелене фінансування, направляючи капітал туди, де він може мати найбільший локальний регенеративний вплив.

Штучний інтелект (ШІ) та великі дані також змінюють підхід банків до сталості. Вони виконують роль інтелектуального фільтра та прогностичного інструменту у сталому фінансуванні, дозволяючи банкам перейти від реактивного до проактивного управління кліматичними ризиками. Завдяки машинному навчанню, фінансові установи можуть прогнозувати майбутні ризики, наприклад, ймовірність дефолту у сільськогосподарському секторі через посухи або частоту повеней, на роки вперед, що дозволяє превентивно коригувати кредитні портфелі та цінову політику. ШІ здатний обробляти гіперлокалізовані дані, сюди можна віднести супутникові знімки, дані Інтернету речей (IoT), для точної оцінки вразливості кожного окремого активу до фізичних кліматичних ризиків, замінюючи загальні галузеві оцінки. Крім того, ШІ допомагає створювати більш складні та реалістичні кліматичні сценарії для стрес-тестів, що підвищує надійність регуляторної звітності та дозволяє банкам моделювати каскадний вплив кліматичних подій на всю фінансову екосистему.

Таким чином, ШІ перетворює невизначеність клімату на вимірювані фінансові показники, що є необхідною умовою для інтеграції сталості в основну бізнес-стратегію банку. Інструменти машинного навчання швидко опрацьовують великі обсяги даних про погоду, кліматичні моделі, енергоспоживання і навіть соціальні показники, що дозволяє здійснювати більш точний стрес-тест кліматичних ризиків та прогнозувати вплив екстремальних подій на портфель банку. Зокрема, в Європейському центральному банку виявлено, що за допомогою даних про викиди можна визначати найбільш «ризиковані» сектори економіки: наприклад, 15 найбільш забруднювальних галузей відповідають за дві третини викидів у кредитних портфелях, хоча становлять лише 11% кредитів [76]. Інтеграція ШІ дозволяє автоматизувати розрахунок «зелених» кредитних коефіцієнтів та покращувати точність моделей очікуваних збитків з урахуванням кліматичних сценаріїв.

Ну і останнім можна згадати Інтернет речей (IoT) та супутниковий моніторинг, що дають змогу банкам в режимі реального часу збирати дані про екологічний стан проєктів, що вони фінансують, наприклад, генерацію чистої енергії чи рівень

забруднення. Використання технологій для отримання фактичних показників, як-от реальної генерації енергії сонячною станцією, усуває розрив між теоретичними обіцянками та реальним виконанням проекту. Банк має незалежний, автоматизований канал верифікації екологічної та економічної ефективності, що значно знижує витрати та ризики, пов'язані з моніторингом. У динамічних SLLs фінансові умов, наприклад, автоматична капіталізація, безпосередньо прив'язані до ESG-показників. Якщо сонячна станція перевершує прогнози, її фінансова стійкість та здатність обслуговувати борг зростають, оскільки вона генерує більше доходу. Автоматичне покращення умов кредиту у відповідь на це відображає зниження кредитного ризику для банку. Це перетворює кредитний договір на партнерство з фокусом на результат, фінансово заохочуючи позичальника максимізувати свій позитивний вплив на довкілля, що робить «зелені» інвестиції більш привабливими та підвищує загальну стійкість банку до ризику переходу.

Окрім технічних засобів, в Україні, наприклад, поступово впроваджуються регуляторні технології (RegTech) для «зелених» звітностей [77]: цифрові інструменти автоматизації подання ESG-звітності й виконання таксономічних вимог сприяють кращій відповідності міжнародним стандартам. Автоматизація спрощує для фінансових установ (банків) процес збору, класифікації та подання складних даних, знижуючи операційні витрати та ризик людської помилки, а відповідність українських звітів міжнародним таксономічним стандартам підвищує прозорість та довіру з боку іноземних інвесторів і партнерів, що є необхідною умовою для залучення міжнародного капіталу на відбудову та зелену трансформацію. Таким чином, проведені дослідження інноваційних фінансових інструментів дає змогу сформулювати Таблицю 3.2 з їх описом та перевагами для сталого розвитку.

Таблиця 3.2 – Ключові інструменти та технології сталого фінансування

Інструмент/Технологія	Опис/Застосування	Переваги для сталого розвитку
Зелені та соціальні облігації (Green/Social Bonds)	Бонди, що фінансують екопроекти та соціальні ініціативи (екологічні енергетичні проекти, будівництво «зелених» будинків, медзакладів тощо). Їх випуски дотримуються критеріїв сталості (таксономії).	Пряме інвестування у низьковуглецеві та соціально важливі ініціативи; розширення джерел капіталу для «зелених» проектів.

Продовження таблиці 3.2

Стимулювальні кредити (Sustainability-linked Loans)	Позики, ставка за якими знижується при виконанні позичальником ESG-показників (зменшення викидів, «зелені» сертифікати тощо). Наприклад, банки заохочують корпорації переходити на екологічно чисті технології.	Мотивація бізнесу до екологічної трансформації; зниження кредитного ризику за рахунок кращої відповідності позичальника сталим стандартам.
Вуглецеві ринки (Carbon Credits, Offsets)	Торгівля дозволами на викиди або вуглецевими кредитами (як добровільними, так і регульованими). Запровадження блокчейн-платформ для прозорих обмінів вуглецевих активів.	Створює фінансовий стимул для скорочення викидів та інвестування у компенсаційні проекти (відновлення лісів, вуглецеві ферми тощо).
Екологічне страхування (Green Insurance)	Страхові продукти, що покривають екологічні ризики та втрати від природних катастроф; випуск зелених індексованих страхових сертифікатів і катастрофобондів. Зокрема, доступні parametric insurance на випадок стихій (посухи, повені).	Підвищення стійкості фінансових установ через розподіл кліматичних ризиків; зниження витрат після аварій і збитків.
Фінансові технології (Blockchain, AI, IoT тощо)	Цифрові платформи і інструменти: блокчейн для відстеження екологічної звітності і токенизації активів (зелені облігації, вуглецеві кредити), штучний інтелект для аналізу кліматичних даних і управління портфелем, Інтернет речей і дистанційне зондування для моніторингу екопоказників.	Значне підвищення прозорості та автоматизації «зелених» фінансів; швидша обробка великих даних для стрес-тестів банків на кліматичні сценарії; легше верифікація ESG-зобов'язань.

Джерело: розроблено автором

Сучасний фінансовий сектор перебуває на етапі фундаментальної «зеленої» трансформації, активно впроваджуючи інноваційні інструменти та технології для підтримки Цілей сталого розвитку. Невпинне зростання обсягів сталих облігацій та ESG-портфелів підтверджує значний інвесторський попит, хоча глобальне кредитування все ще повільно адаптується до кліматичних цілей. Цей розрив стимулює розвиток диференційованих інструментів: домінування зелених облігацій та катастрофічних облігацій (Cat Bonds), а також ключова роль стимулюючих кредитів (SLLs), які залишаються найбільш гнучким інструментом, попри боротьбу із «зеленим камуфляжем». Паралельно, ринок вуглецевих кредитів, який, за прогнозами, зросте, перетворює вуглець на повноцінний фінансовий актив під тиском регуляторів (СТВ ЄС, CBAM). Ключову роль у цій трансформації відіграють цифрові технології, які є відповіддю на проблему прозорості та оцінки ризиків: блокчейн (DLT) забезпечує незмінний аудитний слід для «зелених» транзакцій, що є критичним для боротьби із «зеленим камуфляжем» та усунення подвійного обліку вуглецевих кредитів, а токенизація активів та концепція регенеративного Фінансування (ReFi)

через DAO демократизують інвестиції. Штучний Інтелект (ШІ) та Великі Дані перетворюють невизначеність клімату на вимірювані фінансові показники, дозволяючи банкам проактивно прогнозувати ризики, наприклад, у найбільш забруднювальних секторах, та створювати гіперлокалізовані стрес-сценарії. Крім того, впровадження регуляторних технологій (RegTech) та супутникового моніторингу/IoT автоматизує звітність за таксономічними вимогами, знижуючи витрати та підвищуючи відповідність міжнародним стандартам. Таким чином, інноваційні фінансові інструменти, підкріплені цифровими технологіями, є основою для мобілізації необхідного капіталу, ефективного управління кліматичними ризиками та забезпечення фінансової стійкості в умовах глобального «зеленого» переходу.

3.3 Розробка рекомендацій щодо зміцнення стійкості банківської системи України

Стійкість банківської системи є комплексною, багатовимірною категорією, яка має вирішальне значення для макроекономічної стабільності та забезпечення економічного зростання. Згідно з результатами кластерного аналізу, Україна та Швеція, поряд з іншими розвиненими економіками, такими як США та Нідерланди, були об'єднані у Кластер 0. Цей кластер демонструє «стабільне співвідношення банківського капіталу до активів, що свідчить про міцне фінансове здоров'я та стійкість». Такий бенчмаркінг дозволяє визначити стратегічні напрямки для трансформації української фінансової системи, використовуючи передовий досвід.

Спільне входження до Кластеру 0, хоча й підтверджує загальну наявність капітальних буферів, приховує суттєві відмінності у джерелах цієї стійкості, що є ключовим для подальшого регулювання. У випадку Швеції, що ілюструється на

прикладі SEB Group, стійкість є продуктивною та стратегічно керованою. Високий коефіцієнт капіталу до активів (Capital/Assets Ratio) на рівні 6,15% у 2024 році є результатом активного та диверсифікованого бізнесу, що підтримується високою прибутковістю (ROE 16,2% у 2024 році). Цей капітал використовується для поглинання шоків і стратегічного розподілу надлишку, а також для фінансування зростання. Фактично, SEB підтримує значний буфер CET1 Ratio (17,6%) вище мінімальних регуляторних вимог, що є ознакою зрілого пруденційного управління. На противагу цьому, в Україні (на прикладі дочірнього АТ «СЕБ Корпоративний Банк») стійкість є радше дефензивною та накопичувальною. Надзвичайно високий коефіцієнт капіталу до активів (12,36% у 2024 році) є функцією консервативної кредитної політики в умовах війни та масованого розміщення коштів у низькоризикових активах, зокрема у державних цінних паперах (ОВДП). Банк продемонстрував значне зростання загальних активів (майже на +394,64% з 2019 по 2024 рік), але приріст капіталу був суттєво меншим (+99,06%). Це свідчить про те, що зростання фінансувалося залученими коштами (депозитами), а наявний капітал слугував переважно як пасивний буфер, а не як активний інструмент підтримки ризикового, але стратегічного кредитування. З цього випливає критичний стратегічний висновок: для України завдання полягає не в номінальному підвищенні рівня капіталу, а в трансформації дефензивної стійкості у продуктивну. Необхідно створити регуляторні та ринкові умови, які дозволять банкам спрямовувати надлишковий капітал на фінансування стратегічних проєктів відбудови, одночасно впроваджуючи передові інструменти управління новими класами ризиків.

Для забезпечення переходу до продуктивної стійкості, НБУ має адаптувати елементи нордичної пруденційної моделі:

- 1) стратегічне нарощування ризиково-зважених активів (RWA) через стимули;
- 2) система подвійної матеріальності (DMA) та корпоративне управління;
- 3) використання кількісних ESG-метрик – CEI (Carbon Exposure Index) та SAI (Sustainability Activity Index).

Національний банк України має створити регуляторні механізми, які заохочуватимуть банки переорієнтовувати ліквідність із державних облігацій на кредитування реального сектору. Це може бути реалізовано через зниження вагових коефіцієнтів ризику (RWA) для проектів, які відповідають цілям сталого відновлення (наприклад, енергоефективність, відновлення критичної інфраструктури, фінансування МСП). Впровадження так званого Green Supporting Factor, узгодженого з європейськими стандартами, стане ефективним важелем для управління ризиками та стимулювання кредитування. Необхідно запозичити концепцію Подвійної Матеріальності, яку використовує SEB Group. Ця концепція вимагає від банків оцінювати не лише те, як ESG-ризики впливають на їхнє фінансове становище (фінансова матеріальність), але й те, як діяльність самого банку впливає на суспільство та довкілля (матеріальність впливу). Це забезпечить, що інвестиційні рішення будуть більш відповідальними та довгостроково стійкими, особливо в контексті використання міжнародних коштів на відбудову. Потрібне впровадження стандартизованої системи моніторингу, схожої на індекси, що використовуються SEB Group. Зокрема, обов'язковою має стати звітність за CEI (Carbon Exposure Index) та SAI (Sustainability Activity Index). Перша метрика – для управління ризиком переходу (Transition Risk) шляхом вимірювання кредитного впливу на вуглецево-інтенсивні сектори. Проактивне зниження CEI, як це продемонстровано SEB Group (-64% у нафтогазовому секторі) , мінімізує майбутні кредитні втрати, пов'язані із «застряглими активами» (stranded assets). Інший показник слугуватиме для кількісної оцінки позитивного впливу та монетизації можливостей сталого розвитку (обсяги зелених кредитів, інвестицій та консультацій). Швидке зростання SAI (на 175% у SEB) є індикатором здатності банку генерувати стійкі доходи, підвищуючи FSI's прибутковості у довгостроковому горизонті.

Отже, першою рекомендацією варто виділити посилення макропруденційного нагляду та капітальної бази банків. Національному банку України доцільно продовжити політику формування контрциклічних буферів капіталу, підвищення

вимог до якості активів і ліквідності. Особливу увагу слід приділити запровадженню адаптивних механізмів оцінки кредитних ризиків у період воєнних та післявоєнних шоків. Варто розширити практику регулярного стрес-тестування з урахуванням ESG-ризиків – екологічних, соціальних та управлінських, які можуть стати джерелом нових фінансових загроз. В умовах військового часу та високої макроекономічної невизначеності, яка підвищує ймовірність «хвостових» ризиків, стандартні моделі оцінки кредитного ризику можуть бути неадекватними. Необхідна розробка специфічних методологій Очікуваних Кредитних Збитків (ECL), адаптованих до воєнних та кліматичних шоків. Моделювання ECL має інтегрувати гіперлокалізовану інформацію про воєнні ризики. Це передбачає не лише врахування ризику, пов'язаного з територіальною близькістю до зони бойових дій, що впливає на вартість заставного майна та платоспроможність позичальників, але й використання адаптивних коефіцієнтів для оборонних, енергоефективних та критично важливих секторів, що підтримуються державними гарантіями. Хоча стратегічне використання контрциклічного капітального буфера (CCyB) є макропруденційним інструментом, спрямованим на стримування надмірного кредитування, його використання має бути стратегічно визначене для фази відновлення. НБУ повинен розробити чіткі, прозорі індикатори для превентивного нарощування CCyB, щоб уникнути перегріву ринку, який може виникнути внаслідок прискореного інвестиційного циклу після завершення активної фази війни.

Окрім того, розширення практики регулярного стрес-тестування з урахуванням ESG-ризиків є критично важливим для довгострокової стійкості. Це дозволить банкам ідентифікувати, оцінювати та управляти не лише традиційними, але й новими кліматичними та соціальними ризиками. НБУ повинен вимагати від системно важливих банків регулярного проведення кліматичного стрес-тестування, узгодженого зі сценаріями міжнародних органів (NGFS 1,5°C). Тестування повинно охоплювати два ключові вектори – фізичні ризики, та ризики переходу. Перше передбачає моделювання прямого впливу екстремальних погодних явищ на якість

активів, зокрема кредитів агросектору або іпотечних позик у зонах, схильних до підтоплення, в той час, як друге оцінює вплив різкої зміни регуляторної політики на кредитоспроможність та вартість заставного майна «коричневих» позичальників. Включення соціальних ризиків у моделі стрес-тестування, що охоплюють ризики, пов'язані з масовим відтоком депозитів унаслідок репутаційних скандалів або вплив трудової міграції на ключові сектори економіки та фінансову інклюзію.

Друга рекомендація стосується розвитку інфраструктури сталого фінансування. Необхідним є повноцінне впровадження національної «зеленої» таксономії, яка б відповідала стандартам ЄС, а також розроблення методики оцінки впливу екологічних та соціальних факторів на фінансову стабільність. Це дозволить банкам збалансувати ризикові профілі своїх портфелів, підтримуючи проєкти з високим соціально-екологічним ефектом. Важливим завданням є створення спеціалізованих фінансових інструментів — «зелених» облігацій, «катастрофобондів» та соціальних бондів для відбудови економіки. Формування чіткої та прозорої регуляторної бази для сталого фінансування є ключовим сигналом для міжнародних інвесторів про готовність України до прозорого використання капіталу на відбудову. Необхідно прискорити розробку національної «зеленої» таксономії, забезпечуючи її повну відповідність стандартам ЄС [78]. Це включає гармонізацію зі шістьма екологічними цілями ЄС – пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація до них, раціональне використання та охорона водних і морських ресурсів, перехід до циркулярної економіки, запобігання забрудненню та контроль, та захист і відновлення біорізноманіття та екосистем. Це є імперативом, оскільки міжнародні фінансові організації використовують EU Taxonomy як основний критерій для розподілу інвестицій. Для боротьби із «зеленим камуфляжем» (Greenwashing) та забезпечення довіри до українських зелених фінансових інструментів, необхідно запровадити систему офіційно акредитованих зовнішніх верифікаторів. Ці установи будуть здійснювати незалежний контроль відповідності випущених зелених облігацій вимогам таксономії та цільового використання залучених коштів. Розвиток ринку

інноваційних інструментів є відповіддю на потребу диверсифікації ризиків та залучення капіталу в умовах військової та кліматичної невизначеності. Необхідно створити правову та інституційну базу для випуску Cat Bonds. Міжнародний ринок катастрофобондів активно зростає, і цей інструмент дозволяє банкам та компаніям передавати ризики, пов'язані з кліматичними катаклізмами, на ринок капіталу. Для України доцільно розглянути розробку гібридних «Cat Bonds of War» для хеджування ризиків, пов'язаних із військовими пошкодженнями критичної інфраструктури. Крім того, розвиток параметричного страхування, інтегрованого з DLT/блокчейном та ШІ, забезпечить швидкі та прозорі виплати МСП у разі настання екстремальних погодних подій. Також розробка правової бази для соціальних бондів дозволить цільовим чином залучати капітал для соціального відновлення. Одночасно, НБУ має стимулювати ринок SLLs, які є гнучким інструментом, що дозволяє знижувати ставку кредиту корпораціям за умови досягнення ними амбітних ESG-цілей. Слід приділити особливу увагу чіткій верифікації цих цілей, щоб уникнути «зеленого камуфляжу». Для ілюстрації стратегічного зв'язку між регулюванням та фінансовими інструментами, які зміцнюють довгострокову стійкість, пропонується наступна схема (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 – Стратегічний вектор інтеграції ESG та інноваційних інструментів

Рівень стійкості	Регуляторна вимога (НБУ)	Інноваційний фінансовий інструмент	Цільовий результат стійкості
Управління ризиком переходу (E)	Обов'язкова EU-сумісна таксономія, Біла книга НБУ	Стимулюючі кредити (SLLs), зелені облігації	Зниження CEI (Carbon Exposure Index), декарбонізація кредитного портфеля
Управління ризиком фізичного шоку (E)	Кліматичне стрес-тестування (TCFD/NGFS)	Катастрофобонди (Cat Bonds), параметричне страхування	Передача та хеджування кліматичних та воєнних ризиків на ринок капіталу
Соціальна інклюзія (S)	Регуляторна база для соціальних бондів	Соціальні бонди, Кредити для МСП під Держгарантії	Фінансова інклюзія та підтримка соціальної стійкості
Операційна прозорість (G)	CSRD/ESRS, імплементація, RegTech для звітності	Блокчейн/DLT для верифікації зелених активів	Підвищення довіри інвесторів, зниження операційних ризиків

Джерело: розроблено автором

Третьою рекомендацією є цифрова трансформація та кіберстійкість фінансової системи. В умовах швидкої цифрової трансформації критично важливо розвивати єдину систему кіберзахисту банківської інфраструктури, підвищувати вимоги до інформаційної безпеки та створити національну платформу обміну кіберінцидентами. Крім того, варто розширювати використання штучного інтелекту в системах ризик-менеджменту та аналітики великих даних для підвищення ефективності моніторингу кредитних ризиків. Швидка цифровізація, хоча й підвищує ефективність, експоненційно розширює площу кібератак, перетворюючи кіберризик на системний. В умовах військового конфлікту, коли технологічні та політичні ризики взаємно посилюються, забезпечення безперервності діяльності (Business Continuity Planning, BCP) є критичним. Прискорене створення платформи обміну інформацією про кіберінциденти (CSIRT) для фінансового сектору є необхідним для колективного захисту. Це дозволить банкам оперативно адаптувати захисні механізми на основі даних про поточні загрози, забезпечуючи перехід до проактивної оборони. НБУ має ввести жорсткі вимоги щодо технологічної резилієнтності (TRES). Це включає обов'язкову географічну диверсифікацію критичних ІТ-систем, зокрема, використання захищених хмарних рішень (Cloud Computing) за межами країни для забезпечення безперервності обслуговування клієнтів навіть під час посилених фізичних або кібернетичних атак.

Використання передових технологій є ключем до підвищення ефективності управління ризиками, що неможливо досягти традиційними методами. Слід розширювати використання штучного інтелекту та машинного навчання в системах ризик-менеджменту. ШІ дозволяє швидко обробляти великі масиви даних про кліматичні моделі, погоду та економічні показники. ШІ здатний створювати гіперлокалізовані стрес-сценарії та оцінювати вразливість окремих активів (наприклад, аграрних угідь за супутниковими знімками) до фізичних кліматичних шоків, що підвищує точність моделей ECL. ШІ має використовуватися для автоматизації виявлення підозрілих транзакцій (AML/CTF) та запобігання

шахрайству, зміцнюючи таким чином управління та довіру, як це демонструє SEB Group. Впровадження регуляторних технологій (RegTech) в Україні дозволить автоматизувати процес збору, класифікації та подання складної ESG-звітності. Це знизить операційне навантаження на банки та гарантує повну відповідність європейським таксономічним стандартам та вимогам CSRD/ESRS, що є критично важливим для залучення міжнародного фінансування.

Четвертою рекомендацією в списку треба вказати підвищення ролі держави у гарантуванні фінансової стабільності. Держава має забезпечити розширення можливостей Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, у тому числі через збільшення ліміту компенсацій. Доцільно також створити державну програму підтримки банків, що фінансують стратегічні проекти з відновлення інфраструктури, з акцентом на малі та середні підприємства. Важливим напрямом є розвиток механізмів державних гарантій для «зелених» інвестиційних проектів. Збільшення гарантованого ліміту компенсацій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) є необхідним для зміцнення довіри населення до банківської системи та стимулювання заощаджень, які можуть бути використані для внутрішнього інвестування. Необхідно посилити рамки санування банків та забезпечити ефективне застосування механізму Bail-in для системно важливих установ. Це гарантує, що держава може втручатися в кризові ситуації, мінімізуючи витрати платників податків, що відповідає міжнародним стандартам. Враховуючи високу непродуктивну капіталізацію українських банків, держава повинна активувати механізми розподілу ризиків, щоб стимулювати кредитування. Критично важливо створити державну програму підтримки банків, що фінансують стратегічні проекти з відновлення, особливо з акцентом на малі та середні підприємства (МСП). Це має бути реалізовано через надання державних гарантій, які покривають частину військового та географічного кредитного ризику. Такий підхід перекладає частину системного ризику з балансів банків на державу, вивільняючи їхній капітал для продуктивного використання. Розвиток механізмів державних гарантій спеціально для «зелених»

інвестиційних проектів. Надання гарантій для проектів, що відповідають національній Таксономії (наприклад, енергоефективність, відновлювана енергетика), знизить кредитний ризик для банків, роблячи «зелене» кредитування більш привабливим та прискорюючи реалізацію позитивного впливу (зростання SAI).

П'ята та шоста рекомендації будуть стосуватися гармонізація регуляторної політики та корпоративне управління. Гармонізація регуляторної політики з європейськими стандартами (адаптація норм Basel III/IV, імплементація Директив ЄС щодо управління ESG-ризиками та розкриття нефінансової інформації). Зміцнення кадрового потенціалу та корпоративного управління – розширення програм підготовки банківських фахівців з питань ESG-фінансів, ризик-менеджменту, цифрових технологій та кібербезпеки. Удосконалення системи корпоративного управління та внутрішнього контролю. У контексті євроінтеграції необхідно прискорити адаптацію фіналізованих норм Basel III (часто званих Basel IV). Ключовим механізмом є запровадження «capital floors». Цей механізм встановлює мінімальний рівень для ризиково-зважених активів, розрахованих внутрішніми моделями, що є запобіжником проти модельного ризику. Це підвищує надійність капітальної оцінки, що є критичним для прозорості та залучення міжнародного інвестиційного капіталу. Необхідно посилити принцип «прозорості та надійності розрахунків активів, зважених на ризик (RWAs)» для забезпечення відповідності міжнародним стандартам і підтвердження, що висока капіталізація системи відображає її реальну стійкість. удосконалення системи корпоративного управління має включати обов'язкову наявність ESG-компетенцій у складі Наглядових Рад та Правлінь банків. Це забезпечить, що кліматичні та соціальні ризики будуть інтегровані на стратегічному рівні, а не лише на рівні комплаєнсу. Окрім того, необхідно продовжити адаптацію Директиви ЄС про корпоративну звітність зі сталості (CSRD) та Європейських стандартів звітності зі сталості (ESRS). Це зобов'яже банки проводити Оцінку Подвійної Матеріальності (DMA) та розкривати нефінансову інформацію, що є фундаментальною вимогою для прозорості у сфері

відновлення. Доцільно розширити програми підготовки банківських фахівців з питань ESG-фінансів, кліматичного стрес-тестування, цифрових технологій та кібербезпеки. Це забезпечить необхідну експертизу для управління новими класами ризиків та впровадження інноваційних фінансових інструментів.

Остання рекомендація – активізація міжнародного співробітництва. Співпраця з МВФ, Світовим банком, ЄБРР та ЄІБ має залишатися пріоритетною для залучення фінансової та технічної допомоги у сфері зміцнення банківської інфраструктури, розвитку інструментів сталого фінансування та розбудови післявоєнної фінансової екосистеми. Пріоритетне залучення технічної допомоги від міжнародних фінансових організацій (ЄБРР, Світовий банк) має бути сфокусоване на розробці національних моделей кліматичного стрес-тестування, інтеграції ШІ у ризик-менеджмент та впровадженні RegTech-рішень для автоматизації ESG-звітності. Слід поглиблювати співпрацю з ЄІБ та ЄБРР для створення спільних фондів ризик-шерінгу та кредитних ліній, що спеціалізуються на фінансуванні «зелених» та енергоефективних проектів відбудови, які відповідають EU Taxonomy. Це забезпечить необхідну ліквідність для банків, які займаються продуктивним кредитуванням. Використання консультацій та програм МВФ (таких як FSAP) для незалежної зовнішньої оцінки інтеграції ESG-ризиків у макропруденційний нагляд. Така зовнішня валідація є критично важливою для підтвердження стійкості української фінансової системи перед міжнародною спільнотою. Таким чином, для досягнення стійкості, порівнянної з країнами Кластеру 0, як-от Швеція, Україна повинна реалізувати системний, синергетичний підхід, який поєднує макропруденційні вимоги з інноваційними механізмами сталого фінансування, можливо розділити за пріоритетами впровадження (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Пріоритети впровадження рекомендацій у короткостроковій та середньостроковій фазі

Пріоритет	Короткострокова фаза (2025–2026) – адаптація	Середньострокова фаза (2027–2030) – інтеграція та зростання
Макропруденційна політика	Введення адаптивних моделей ECL, що враховують військові ризики; створення Національної платформи обміну кіберінцидентами (CSIRT)	Прискорене впровадження Basel IV (Capital Floors) для мінімізації модельного ризику; обов'язкове щорічне кліматичне та соціальне стрес-тестування (TCFD/NGFS)

Продовження таблиці 3.4

Стале фінансування (ESG)	Завершення розробки та імплементація Національної Таксономії (повна сумісність з ЄС); встановлення вимог до ESG-компетенцій у Наглядних Радах	Імплементація CSRD/ESRS та обов'язкової DMA для прозорості; активізація ринку SLLs та соціальних бондів, впровадження Green Supporting Factor
Інновації та технології	Інтеграція ІІІ в системи AML/CTF та проактивного моніторингу кредитних ризиків; запуск RegTech для автоматизації ESG-звітності	Створення правової бази для катастрофобондів (Cat Bonds of War) та параметричного страхування як інструментів ризик-шерінгу
Державне гарантування	Розширення лімітів ФГВФО та створення механізмів ризик-шерінгу (державні гарантії) для стратегічних проектів МСП та інфраструктури	Фінансова підтримка банків, які демонструють успішне управління ризиками (через CEI/SAI) та залучають приватний капітал у відновлення

Джерело: розроблено автором

Отже, банківська система України, незважаючи на успішне входження до Кластеру 0 за показником співвідношення капіталу до активів, що підтверджує її формальну фінансову стійкість, стоїть перед критичним стратегічним викликом. Ця стійкість наразі є дефензивною – вона функціонує як пасивний буфер, який акумулюється переважно у низькоризикових державних цінних паперах. Ключовим завданням для Національного банку та фінансового сектору є трансформація цієї накопичувальної стійкості у продуктивну модель, де надлишковий капітал активно спрямовується на фінансування стратегічних проектів відбудови та економічного зростання. Цей перехід вимагає системного, синергетичного підходу, реалізація якого деталізована у шести блоках взаємопов'язаних рекомендацій. Першочергові зусилля мають бути зосереджені на трьох фундаментальних напрямках, гармонізованих із передовим нордичним пруденційним досвідом: посилення управління ризиками та регуляторна адаптація, формування інфраструктури сталого фінансування та цифрова та управлінська модернізація. Таким чином, успішна імплементація запропонованих заходів, підкріплена активною роллю держави у розподілі системних ризиків та пріоритетною міжнародною співпрацею, дозволить українській банківській системі остаточно трансформуватися. Вона перетвориться з дефензивного сховища капіталу на активний, прозорий та стійкий драйвер, що здатен не лише витримувати шоки, але й ефективно фінансувати стратегічний курс України на відновлення та євроінтеграцію.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теоретичних, методичних та прикладних аспектів забезпечення стійкості банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку було отримано низку наукових результатів, що дають змогу сформулювати комплексне бачення сучасних тенденцій, викликів та перспектив трансформації фінансового сектора України.

Дослідження показало, що стійкість банківської системи є багаторівневою категорією, яка охоплює здатність банків зберігати свою функціональну спроможність у періоди економічних та фінансових шоків, забезпечує виконання базових функцій – фінансового посередництва, акумуляції ресурсів, підтримання ліквідності та кредитування економіки та визначається як ключова передумова макроекономічної стабільності. Проведений аналіз засвідчив, що категорія стійкості банківської системи має інтегральний характер і охоплює не лише здатність банків ефективно функціонувати в умовах макроекономічних та фінансових шоків, а й їхню спроможність адаптуватися до нових глобальних трендів, зокрема екологічних, соціальних та управлінських викликів. У взаємозв'язку з концепцією сталого розвитку стійкість банків набуває розширеного змісту: її вимірюють не лише через капіталізацію, ліквідність чи якість активів, але й через відповідальність бізнес-моделі, прозорість корпоративного управління та стратегічну орієнтацію на довгостроковий вплив фінансових рішень на економіку та суспільство. Таким чином, сучасне трактування стійкості банківської системи виходить за рамки традиційних фінансових показників і поступово інтегрує принципи сталого розвитку, що виявляється у все більшому врахуванні ESG-факторів.

На основі здобутих результатів узагальнено та систематизовано ключові фактори, що впливають на рівень стійкості банківської системи. Вони поділяються на дві основні групи. По-перше, це традиційні фінансові чинники, які включають: достатність капіталу (CET1, загальний капітал, буфери), ліквідність (LCR, NSFR, покриття короткострокових зобов'язань), якість активів (частка NPL, резерви під

кредитні збитки), прибутковість та операційну ефективність, кредитний, ринковий та операційний ризики, а також макроекономічне середовище та стан державних фінансів. По-друге, це новітні чинники сталого розвитку (ESG), які розширюють горизонт ризиків і охоплюють три напрями. До Екологічних (Environmental) належать фізичні ризики (спричинені стихійними лихами та кліматичними катастрофами) та перехідні ризики (пов'язані з вуглецевими податками, екостандартами та знеціненням активів у «коричневих» галузях). Соціальні (Social) чинники включають фінансову інклюзію, якість послуг, захист прав споживачів, корпоративну культуру, умови праці та доброчесність. Нарешті, до Управлінських (Governance) чинників відносяться прозорість, підзвітність, боротьба з корупцією, якість ESG-контролю, стратегічне управління ризиками та доступ до міжнародних ринків капіталу та інвестицій. Аналіз показав, що ESG-фактори не замінюють традиційні ризики, а трансформують і посилюють їх, створюючи нові канали передачі шоків у фінансову систему. Окрім того було виокремлено такі групи ризиків: традиційні ризики, що охоплюють кредитні (особливо в корпоративному секторі), ринкові (валютні та процентні коливання), ліквідності, а також операційні та кіберризики. Поряд із ними визначено групу ESG-ризиків, до якої належать кліматичні фізичні ризики (що призводять до знецінення застави в зонах небезпеки), перехідні ризики (пов'язані зі зміною екологічної політики та технологічними зрушеннями), соціальні ризики (що спричиняють відтік клієнтів та репутаційні втрати) та ризики корпоративного управління (пов'язані з прозорістю та дотриманням комплаєнсу).

Узагальнення методичних підходів до оцінки стійкості банківської системи дозволило встановити, що в міжнародній практиці застосовують широкий спектр інструментів – від систем CAMELS і макропруденційних індикаторів FSI до стрес-тестування та моделей сценарного аналізу. Водночас сучасні тенденції вказують на потребу розширення методології за рахунок оцінки нефінансових параметрів, зокрема ESG-ризиків, що вже враховується у підходах провідних регуляторів. Зростає значення багатовимірних індексів та кластерного аналізу, які дають можливість оцінити

стійкість банківських систем у міжнародному порівняльному контексті. Вивчення міжнародного досвіду – насамперед країн Європейського Союзу та скандинавських держав – показало, що висока стійкість банків можлива завдяки проактивним регуляторним нормам, високим капітальним буферам, консервативному ризик-менеджменту, запровадженню кліматичного розкриття та стрес-тестування, стратегічному впровадженню ESG у корпоративне управління та бізнес-моделі. У багатьох країнах принципи сталого розвитку вже інтегровані у макропруденційну політику, що доводить їхню ефективність у зміцненні фінансової стабільності.

Міжнародний досвід підтверджує перехід нагляду від виключно мікропруденційної стійкості до макропруденційної, спрямованої на запобігання накопиченню системних ризиків. Аналіз діяльності SEB Group продемонстрував ефективність стратегічного підходу, у межах якого стійкість розглядається як конкурентна перевага та основа довгострокової бізнес-моделі. Так, можна зробити висновок, що сучасний підхід є комплексним. Він поєднує високі FSI капітальної адекватності та прибутковості з використанням не-ризикових показників, наприклад, Capital/Assets Ratio, для запобігання зниженню ризиково-зважених активів (RWA). І в той же час, інтеграція принципів сталого розвитку забезпечується через прозоре та амбітне управління кліматичними показниками. Успіх стратегії вимірюється кількісними індикаторами, такими як Sustainability-Aligned Index (SAI), що відображає значні обсяги фінансування, пов'язаного зі сталістю (на прикладі SEB, зростання на 175% порівняно з базою 2021 року).

У дослідженні окрема увага була присвячена практиці застосування ESG-критеріїв у міжнародних банківських системах, а також розвитку зелених фінансових інструментів. Установлено, що ці інструменти включають зелені облігації, катастрофічні облігації (Cat Bonds) та, особливо, кредити, пов'язані зі сталістю (SLLs), є не лише способом мобілізації джерел для екологічних проєктів, а й чинником підвищення стійкості банків за рахунок диверсифікації портфелів, зниження довгострокових ризиків, покращення репутаційного позиціонування та є найбільш

гнучким інструментом стимулювання клієнтів. Окремо також слід виділити технології, такі як штучний інтелект (AI) та машинне навчання (ML) для більш точного прогнозування ризиків та створення персоналізованих фінансових продуктів, RegTech для автоматизації комплаєнсу та підвищення ефективності банківського нагляду та інтернет речей (IoT) та супутниковий моніторинг, що дозволяють у режимі реального часу збирати дані про екологічний стан проектів, фінансованих банками, наприклад, генерація чистої енергії, що усуває розрив між теоретичними обіцянками та реальним виконанням.

Аналіз динаміки та структурних особливостей національної банківської системи України засвідчив, що впродовж останніх років банківський сектор демонструє тенденції до зміцнення, незважаючи на безпрецедентні виклики, спричинені пандемією та повномасштабною війною. Підвищилася капіталізація банків, зросли показники ліквідності, суттєво знизилася частка непрацюючих кредитів, удосконалено регулювання та стандарти нагляду. Поточна стійкість є переважно захисною, оскільки капітал акумулюється у низькоризикових державних цінних паперах. Ключове стратегічне завдання полягає у трансформації цієї накопичувальної стійкості у продуктивну модель, де надлишковий капітал спрямовується на фінансування стратегічних проектів відбудови та економічного зростання. Проте українська банківська система залишається вразливою до низки ризиків – зокрема військових, валютних, операційних, кліматичних та соціальних. Тому необхідність переходу до інтегрованого управління ризиками, що враховує як традиційні, так і ESG-фактори, стає нагальною умовою її подальшої стійкості. НБУ інтенсифікував роботу у сфері сталого фінансування, схваливши у 2024 році Концепцію нової політики, що підтверджує критичну важливість інтеграції ESG-вимог в умовах військового часу та економічної невизначеності.

Систематизація загроз і вразливостей дозволила встановити, що на перетині традиційних ризиків та новітніх ESG-загроз формуються складні системні взаємозв'язки, які потребують адаптованих методів моніторингу та управління.

Надзвичайні кліматичні явища та тренд «зеленої» трансформації переводять кліматичні ризики в число системних факторів. Вразливість зберігається через відсутність включення кліматичних ризиків у вимоги до капіталу банків (Pillar 1) Групою Базеля, що призводить до значної екологічної експозиції. З іншого боку, продовження бойових дій є теж важливим аспектом, що стримує економічне відновлення. Для забезпечення кредитування ключових секторів банки значною мірою покладаються на державні компенсації та гарантії, що створює ризик концентрації зобов'язань для держави та несе прямий військовий ризик. Війна призводить до посилення загроз для операційної стійкості, зокрема необхідності забезпечення кіберзахисту та підтримання безперервності обслуговування клієнтів, піднімаючи питання про посилення операційних ризиків. Таким чином, кліматичні зміни можуть одночасно впливати на якість кредитного портфеля, вартість застави, операційні процеси та репутаційний профіль банку, що змінює структуру ризикових каналів. У свою чергу, недосконалість корпоративного управління або низький рівень соціальної відповідальності може посилювати вразливість банку до шоків та знижувати довіру клієнтів.

Перспективні напрями розвитку інноваційних фінансових продуктів і технологій в Україні охоплюють широкий спектр стратегічних ініціатив, спрямованих на модернізацію банківського сектора та його інтеграцію до європейського фінансового простору. Одним із ключових трендів є подальший розвиток зелених та перехідних фінансових продуктів, які відповідають міжнародним практикам сталого фінансування та сприяють реалізації екологічних проєктів. Важливим вектором також виступає поглиблення цифровізації фінансових послуг, що передбачає розширення дистанційних сервісів, автоматизацію процесів і застосування сучасних технологій аналізу даних. Використання big data, штучного інтелекту та ESG-аналітики дозволяє банкам підвищувати точність оцінки ризиків і впроваджувати персоналізовані рішення для клієнтів. Паралельно відбувається розвиток відкритого банкінгу (Open Banking), який розширює можливості обміну даними, створює конкурентне

середовище та стимулює появу нових фінтех-продуктів. У цьому контексті вагоме значення набуває поширення регуляторних і наглядових технологій (RegTech та SupTech), що забезпечують ефективнішу взаємодію між регулятором і банками, підвищуючи прозорість та якість нагляду. Окремим пріоритетом залишається зміцнення кіберстійкості, оскільки зростання цифровізації збільшує потенційні вразливості до кіберзагроз. Сукупність цих напрямів формує основу для підвищення конкурентоспроможності банківської системи України та її відповідності європейським стандартам і тенденціям.

Сформований на основі дослідження комплекс практичних рекомендацій щодо підвищення стійкості банківської системи України охоплює заходи для різних груп учасників фінансового ринку. Для держави та регулятора ключовим є поглиблення інтеграції стандартів Basel III–IV, що передбачає подальше зміцнення капітальних та ліквідних вимог до банків. Не менш важливим є впровадження обов'язкового ESG-розкриття, яке забезпечить прозорість, підзвітність і посилення уваги до нефінансових ризиків. Суттєвого значення набуває розробка кліматичних стрес-тестів, що враховуватимуть фізичні та перехідні ризики, а також створення стимулів для розвитку зеленого та інклюзивного фінансування, яке дозволить банкам ширше підтримувати проекти сталого розвитку. Додатковим пріоритетом є вдосконалення макропруденційних буферів, що дозволяє підвищити системну стабільність у періоди шоків. Для комерційних банків важливим напрямом має стати інтеграція ESG-підходів у моделі ризик-менеджменту, що дозволить враховувати ширший спектр ризиків і посилити стійкість бізнес-моделей у довгостроковій перспективі. Диверсифікація кредитних портфелів, упровадження сучасних інструментів ESG-оцінювання позичальників, підвищення кіберзахисту й операційної стійкості є ключовими умовами адаптації банків до нових викликів. Поряд із цим доцільним залишається активне розширення комплексів зелених і соціальних фінансових продуктів, що забезпечить додаткове джерело стійких фінансових потоків. З позиції розвитку фінансового ринку загалом пріоритетом виступає стимулювання ринку зелених

облігацій, що дозволить залучати інвестиції у проекти сталого розвитку й підвищить привабливість України для міжнародних інвесторів. Важливо також сприяти розширенню партнерств між українськими банками та міжнародними фінансовими інституціями, зокрема тими, що спеціалізуються на «зеленому» фінансуванні. Формування кліматичних фінансових фондів виступає перспективним механізмом довгострокового фінансування екологічних і соціально важливих проектів, що водночас сприяє зміцненню стійкості банківського сектора та його сталому розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Різак І. Що таке банківська система. Global Plus. URL: <https://globusplus.ua/blog/bankivska-systema-shcho-tse-take-i-navishcho-vona-nam> (дата звернення: 13.09.2025).
2. Банківська система. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Банківська система> (дата звернення: 13.09.2025).
3. Конспект лекцій з навчальної дисципліни Банківська система. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, Фінансовий факультет, 2015. 138 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/Lektsii.pdf> (дата звернення: 13.09.2025).
4. Down K. The experience of free banking. Durham university business school, 2024. URL: <https://www.durham.ac.uk/business/impact/finance/the-experience-of-free-banking/> (accessed: 13.09.2025).
5. Горох: інтерактивні словники. Стійкий – тлумачення. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 13.09.2025).
6. Global Financial Development Report (GFDR). Financial stability. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/gfdr-2016/background/financial-stability> (accessed: 17.09.2025).
7. Federal Reserve System. The Fed explained: what the central bank does. In Federal Reserve System Publication (Eleventh). 2021. URL: <https://www.federalreserve.gov/aboutthefed/files/the-fed-explained.pdf> (accessed: 17.09.2025).
8. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: Finalising post-crisis reforms. Bank for International Settlements (BIS), 2017. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf> (accessed: 18.09.2025).
9. Basel Committee on Banking Supervision. Global systemically important banks: revised assessment methodology and the higher loss absorbency requirement. Bank

for International Settlements (BIS), 2018. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs207.pdf> (accessed: 20.09.2025).

10. Basel Committee on Banking Supervision. Strengthening the resilience of the banking sector. Bank for International Settlements (BIS), 2009. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs164.pdf>.

11. Jose A., Georgiou A. Financial soundness indicators (FSIs): framework and implementation. Bank for International Settlements (BIS), 2006. URL: <https://www.bis.org/ifc/publ/ifcb31v.pdf> (accessed: 22.09.2025).

12. Зінченко В. Умови та фактори стійкості банківської системи на макрорівні. Національний банк України. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54053/5/Zinchenko_financial_stability.pdf (дата звернення: 22.09.2025).

13. Correia S. et al. Testing Bank Resiliency Through Time. FEDS Notes. Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System, 2022. URL: <https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/testing-bank-resiliency-through-time-20220318.html> (accessed: 23.09.2025).

14. Методичні матеріали для впровадження Освітнього модуля «Основи стратегії сталого розвитку в Україні». Програма розвитку ООН в Україні & Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта», 2016. URL: https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/metod_materialy_do_modulyu.pdf (дата звернення: 23.09.2025).

15. Вальд Б. Сталий розвиток: що це, чому це важливо та до чого тут Україна. Ukrainian capital, 2021. URL: <https://ucap.io/en/stalyj-rozvytok-shho-cze-chomu-cze-vazhlyvo-ta-do-chogo-tut-ukrayina/> (дата звернення: 23.09.2025).

16. United Nations (UN). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Social Development for Sustainable Development. URL: <https://social.desa.un.org/2030agenda-sdgs> (accessed: 23.09.2025).

17. KPMG. ESG-ризик у банківській сфері. 2024. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/01/esg-risks.pdf> (дата звернення: 23.09.2025).
18. Persefoni. Sustainable Finance: What Is It and Why Is It Important? 2024. URL: <https://www.persefoni.com/blog/sustainable-finance> (accessed: 25.09.2025).
19. Національний банк України. Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі. 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Bila_knyga_2025_fin.pdf (дата звернення: 25.09.2025).
20. International Monetary Fund (IMF). Financial Sector Assessment Program (FSAP). URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fssa> (accessed: 25.09.2025).
21. Financial Sector Assessment: A Handbook. Chapter 3: Assessing Financial Stability. International Monetary Fund (IMF), 2005. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9780821364321/ch03.xml> (accessed: 26.09.2025).
22. Селюченко Н., Радченко В. Оцінювання фінансової стійкості банківської системи України в умовах зовнішніх збурень. 2024. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.23939/smeu2024.02.357> (дата звернення: 28.09.2025).
23. Kagan Ju. Understanding the CAMELS Rating: Evaluation and Calculation Explained. Investopedia, 2025. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/camelrating.asp> (accessed: 28.09.2025).
24. Arnone M. et al. Banking Stability in the Context of the ESG Model at World Level. HAL open science, 2024. URL: <https://hal.science/hal-04666541/document> (accessed: 28.09.2025).
25. World Bank. Bank capital to assets ratio. Metadata Glossary. URL: <https://databank.worldbank.org/metadataglossary/world-development-indicators/series/FB.BNK.CAPA.ZS> (accessed: 28.09.2025).
26. Kavlakoglu E et al. What is k-means clustering? IBM, 2024. URL: <https://www.ibm.com/topics/k-means-clustering> (accessed: 28.09.2025).

27. Tomar A. Stop Using Elbow Method in K-Means Clustering. BuiltIn, 2023. URL: <https://builtin.com/data-science/elbow-method> (accessed: 28.09.2025).
28. Scikit learn. Selecting the number of clusters with silhouette analysis on KMeans clustering. URL: https://scikit-learn.org/1.5/auto_examples/cluster/plot_kmeans_silhouette_analysis.html (accessed: 28.09.2025).
29. Craig R. S., V. Sundararajan. Using Financial Soundness Indicators To Assess Risks To Financial Stability. Challenges to Central Banking from Globalized Financial Systems. International Monetary Fund (IMF), 2004. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781589062177/ch014.xml> (accessed: 01.10.2025).
30. Kraaijenbrink J. What Are Green Swans And Why They Matter. Forbes, 2022. URL: <https://www.forbes.com/sites/jeroenkraaijenbrink/2022/03/29/what-are-green-swans-and-why-they-matter/> (accessed: 01.10.2025).
31. International Monetary Fund (IMF). Financial Soundness Indicators (FSIs). World Bank, 2024. URL: https://data360.worldbank.org/en/dataset/IMF_FSI (accessed: 03.10.2025).
32. Fitch Ratings. Skandinaviska Enskilda Banken AB (publ). 2024. URL: <https://www.fitchratings.com/research/banks/skandinaviska-enskilda-banken-ab-publ-13-06-2024> (accessed: 03.10.2025).
33. SEB Group. Focus on future-proofing customer relationships and growing the business. Annual report, 2025. URL: <https://sebgroup.com/our-offering/reports-and-publications/annual-and-sustainability-reports> (accessed: 06.10.2025).
34. Finansinspektionen. FI and the Financial Stability. 2025. URL: <https://www.fi.se/en/financial-stability/fi-and-the-financial-stability/> (accessed: 07.10.2025).
35. Riksbank. Financial regulatory frameworks. 2025. URL: <https://www.riksbank.se/en-gb/financial-stability/the-riksbanks-responsibility-with-regard->

[to-financial-stability/preventing-financial-crises/financial-regulations/](#) (accessed: 07.10.2025).

36. Finansinspektionen. Capital requirements for Swedish banks, first quarter 2025. 2025. URL: https://www.fi.se/contentassets/8122f910ce5f4209842f058def8f60a2/capital_requirements_swedish_banks_q1_2025.pdf (accessed: 07.10.2025).

37. SEB Group. SEB's Annual Accounts and results for the fourth quarter 2024. 2025. URL: <https://sebgroup.com/press/press-releases/2025/sebs-annual-accounts-and-results-for-the-fourth-quarter-2024> (accessed: 10.10.2025).

38. International Monetary Fund (IMF). Global Financial Stability Report. Chapter 6: Sustainable finance. 2019. URL: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/GFSR/2019/October/English/ch6.ashx> (accessed: 11.10.2025).

39. SEB Group. Our approach to climate change. 2025. URL: <https://sebgroup.com/sustainability/our-impact-areas/our-approach-to-climate-change> (accessed: 13.10.2025).

40. SEB Group. Sustainability statement. SEB annual report 2024. 2025. URL: <https://sebgroup.com/our-offering/reports-and-publications/annual-and-sustainability-reports> (accessed: 15.10.2025).

41. Національний банк України (НБУ). Прибуток банківського сектору в 2021 році сягнув історичного максимуму – 77,5 млрд грн. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pributok-bankivskogo-sektoru-v-2021-rotsi-syagnuv-istorichnogo-maksimumu--775-mlrd-grn> (дата звернення: 15.10.2025).

42. Національний банк України (НБУ). Затверджено Консолідовану фінансову звітність Національного банку України за 2023 рік та розподіл прибутку. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zatverdjeno-konsolidovanu-finansovu-zvitnist-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2023-rik-ta-rozpodil-pributku> (дата звернення: 17.10.2025).

43. Національний банк України (НБУ). Консолідована фінансова звітність та Консолідований звіт про управління за рік, що закінчився 31 грудня 2024 року. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/konsolidovana-finansova-zvitnist-ta-konsolidovaniy-zvit-pro-upravlinnya-za-rik-scho-zakinchivsia-31-grudnya-2024-roku> (дата звернення: 17.10.2025).

44. Національний банк України (НБУ). Наглядова статистика. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення: 18.10.2025).

45. SEB Group. Інформація про показники діяльності банку. 2025. URL: <https://sebgroup.com/about-us/our-locations/international-offices/seb-in-ukraine/activity-indicators-p11-main> (дата звернення: 18.10.2025).

46. SEB Group. Фінансова звітність банку. 2025. URL: <https://sebgroup.com/about-us/our-locations/international-offices/seb-in-ukraine/financial-statements-of-the-bank> (дата звернення: 18.10.2025).

47. Міністерство фінансів України. СТРАТЕГІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ДО 2025 РОКУ. 2025. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sektoru_ua.pdf (дата звернення: 19.10.2025).

48. International Finance Corporation (IFC). IFC і Національний банк України зміцнюють партнерство для підвищення стійкості фінансового сектору і підтримки доступу МСП до фінансування. 2024. URL: <https://www.ifc.org/uk/pressroom/2024/ifc-NBU-Strengthen-Partnership-to-Boost-Financial-Sector-Resilience-Support-SMEs> (дата звернення: 19.10.2025).

49. Національний банк України (НБУ). Схвалено Білу книгу з управління ESG-ризиками у фінансовому секторі. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/shvaleno-bilu-knigu-z-upravlinnya-esg-rizikami-u-finansovomu-sektori> (дата звернення: 19.10.2025).

50. International Monetary Fund (IMF). Global financial stability report. 2024. URL: <https://www.imf.org/en/publications/gfsr/issues/2024/10/22/global-financial-stability-report-october-2024> (accessed: 20.10.2025).
51. Gaviyau W., Godi J. Emerging Risks in the Fintech-Driven Digital Banking Environment: A Bibliometric Review of China and India. 2025. URL: <https://doi.org/10.3390/risks13100186> (accessed: 20.10.2025).
52. Symon Ju. Is the Basel framework up to the challenge of climate risk? Green Central Banking, 2024. URL: <https://greencentralbanking.com/2024/11/05/is-the-basel-framework-up-to-the-challenge-of-climate-risk/> (accessed: 20.10.2025).
53. Alogoskoufis Sp. et al. Climate-related risks to financial stability. Financial Stability Review. European Central Bank (ECB), 2021. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/financial-stability-publications/fsr/special/html/ecb.fsrart202105_02~d05518fc6b.en.html (accessed: 22.10.2025).
54. Scholtens B., Klooster van't S. Sustainability and bank risk. Humanities and social sciences communications, 2019. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-019-0315-9> (accessed: 22.10.2025).
55. WorldBank. Finance and Prosperity 2024. Chapter 3: Acting on Climate Risks and Climate Finance through the Banking Sector. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/finance-and-prosperity-2024> (accessed: 22.10.2025).
56. Національний банк України (НБУ). Звіт про фінансову стабільність. 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1.pdf (дата звернення: 23.10.2025).
57. Національний банк України (НБУ). Банківська система успішно перейшла на нову структуру капіталу. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankivska-sistema-uspishno-pereyshla-na-novu-strukturu-kapitalu> (дата звернення: 23.10.2025).

58. Бондаренко Л. ESG-БАНКІВНИЦТВО В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ВИКЛИКИ ТА НОВІТНІ ТРЕНДИ. 2025. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/5653/5594> (дата звернення: 23.10.2025).
59. WorldBank. Labeled Sustainable Bonds. Market update. 2025. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/cd82b4033281dab2cb1a1c71eeb691e4-0340012025/original/Labeled-Bond-Quarterly-Newsletter-Issue-No-10.pdf> (accessed: 23.10.2025).
60. International Finance Corporation (IFC). Emerging Market Green Bonds 2024. Report. 2025. URL: <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2025/emerging-market-green-bonds-2024> (accessed: 23.10.2025).
61. WorldBank. Finance and Prosperity. Special focus: sovereign-bank nexus climate and the banking sector. 2024. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/06f02e01-b4d1-4bb5-8a6c-0199d51cf84c/content> (accessed: 24.10.2025).
62. NAP Global Network. Sustainability-Linked Loans. 2024. URL: <https://napglobalnetwork.org/innovative-financing/sustainability-linked-loans/> (accessed: 24.10.2025).
63. Rahill T., Zhang C. Sustainable Finance: Paint it Green. ING, 2025. URL: <https://think.ing.com/articles/sustainable-finance-paint-it-green/> (accessed: 24.10.2025).
64. Sharpe W. Sustainable Debt in Focus: 2024 Summary and 2025 Outlook. Natixis, 2025. URL: <https://gsh.cib.natixis.com/our-center-of-expertise/articles/sustainable-debt-in-focus-2024-summary-and-2025-outlook> (accessed: 26.10.2025).
65. BBVA. Green and Sustainability-Linked Loan. Report. 2025. URL: <https://www.bbvacib.com/green-and-sustainability-linked-loan-newsletter/> (accessed: 26.10.2025).

66. MorningStar. Global Sustainable Fund Flows Quarterly Data. 2024. URL: <https://www.morningstar.com/business/insights/blog/funds/global-sustainable-fund-flows-quarterly-data> (accessed: 26.10.2025).
67. Apiday. SFDR articles 6, 8, and 9: what you need to know. 2024. URL: <https://www.apiday.com/blog-posts/sfdr-articles-6-8-and-9-what-you-need-to-know> (accessed: 26.10.2025).
68. Fortune Business Insights. Carbon Offsets Market Size, Share & Industry Analysis... 2025. URL: <https://www.fortunebusinessinsights.com/carbon-offsets-market-109080> (accessed: 26.10.2025).
69. Гарантований покупець. СВAM – ЩО ЦЕ ТАКЕ? 2021. URL: https://www.gpee.com.ua/news_item/807 (дата звернення: 28.10.2025).
70. CoinMarketCap. Технологія розподіленого реєстру (DLT). URL: <https://coinmarketcap.com/academy/uk/glossary/distributed-ledger-technology-dlt> (дата звернення: 28.10.2025).
71. Краснова І. et al. Кліматичні ризики у фінансовому бізнесі. 2021. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-3-140-146> (дата звернення: 30.10.2025).
72. Artemis. Q3 2025 Catastrophe Bond & ILS Market Report. 2025. URL: <https://www.artemis.bm/artemis-ils-market-reports/> (accessed: 30.10.2025).
73. Dobiac J. et al. Sustainable investing for insurers. 2022. URL: <https://us.milliman.com/en/insight/sustainable-investing-for-insurers> (accessed: 30.10.2025).
74. European Central Bank (ECB). Banks and insurance have key role to play in reducing climate-related financial stability risks. 2023. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2023/html/ecb.pr231218_1~6b3bea9532.en.html (accessed: 30.10.2025).
75. Roy, J.K., Zaher, H.F. Blockchain and sustainable finance as enablers of regenerative finance: a bibliometric and thematic review. 2025. URL: <https://doi.org/10.1007/s43621-025-02036-5> (accessed: 03.11.2025).

76. Walter U. Climate stress tests: Are banks fit for the green transition? SUERF Policy Note, 2023. URL: <https://www.suerf.org/publications/suerf-policy-notes-and-briefs/climate-stress-tests-are-banks-fit-for-the-green-transition/> (accessed: 03.11.2025).

77. Національний банк України (НБУ). Зелена книга з розвитку регуляторних технологій на фінансовому ринку України. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/opublikovano-zelenu-knigu-z-rozvitku-regtehu> (дата звернення: 03.11.2025).

78. Dream. Зелене відновлення. 2025. URL: <https://dream.gov.ua/ua/special/greenrestoration> (дата звернення: 03.11.2025).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ОГЛЯД СПЕЦІАЛЬНОЇ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Down K. (Durham University Business School): The experience of free banking, 2024

The provided text argues for the superiority of Free Banking – a system without a central bank where competing private banks issue their own redeemable banknotes. The author promotes the findings in *The Experience of Free Banking*, which details over 60 historical case studies (mostly 19th century, including Scotland, Canada, and various US states). This historical record is claimed to show that free banking systems worked well, exhibiting stable price, considerable financial stability and rare bank failures. Free banking was suppressed not because it failed, but due to a combination of ideological, political, and, most importantly, fiscal reasons – specifically, the desire of governments to have a pet bank (a central bank) to provide cheap loans or print money for them. Despite winning the intellectual argument (with even Milton Friedman conceding its theoretical correctness), the author admits free banking is currently not politically realistic (“outside the Overton window”). The hope is that policymakers might become open to it after a potential collapse of the current central banking system.

2. Financial stability. Global Financial Development Report (GFDR). World Bank, 2017

Financial stability is defined by the absence of systemic financial crises and the resilience of the financial system to stress. A stable system efficiently allocates resources, manages risk, and absorbs shocks primarily through self-corrective mechanisms, preventing disruptive effects on the real economy. The text details several methods for assessing stability, categorized by focus:

- Z-score – measures a bank's solvency risk (probability of insolvency); uses accounting data; useful where market data is unavailable;
- Merton Model – calculates the probability of credit default based on market-based asset value and volatility.

- Distance to Default (DD) – measures both solvency risk and liquidity risk at the firm level.

Some other indicators, highlighted in the text:

- Financial Soundness Indicators (FSIs): Standard metrics like the ratio of regulatory capital to risk-weighted assets and the ratio of nonperforming loans to total gross loans. These are often lagging indicators of soundness.

- Excessive Credit Growth: Very rapid growth in credit is a robust common factor associated with banking crises (e.g., $\approx 75\%$ of credit booms in emerging markets end in crisis). However, assessing ex-ante if the growth is “excessive” is difficult.

- Market Volatility & Skewness: Market volatility is a common proxy for stability. Negative skewness of stock returns indicates a higher likelihood of delivering large negative returns, suggesting lower stability.

3. Basel III: Finalizing post-crisis reforms. Basel Committee on Banking Supervision. Bank for International Settlements (BIS), 2017

This document from the Basel Committee on Banking Supervision sets out the finalized components of the Basel III framework, which are a central element of the post-global financial crisis regulatory response. The key focus of these final reforms is to reduce excessive variability of Risk-Weighted Assets (RWAs), a lack of credibility that severely damaged faith in banks' reported capital ratios during the crisis. The core revisions of the Basel III framework are primarily focused on Enhancing RWA Credibility. The reforms aim to restore transparency and comparability in capital ratios by making the Standardised Approaches for credit risk and operational risk more robust and risk-sensitive, thereby facilitating the comparison of banks' capital ratios. This objective is further supported by Constraining Internal Models and complementing the risk-weighted capital ratio with a finalized leverage ratio and a revised and robust capital floor. These revisions were guided by three principles: the commitment to strengthening financial stability, the consultation with stakeholders, and the commitment to not significantly increasing overall capital requirements.

4. Global systemically important banks: revised assessment methodology and the higher loss absorbency requirement. Basel Committee on Banking Supervision. Bank for International Settlements (BIS), 2018

This document, published by the Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) in July 2018, updates and replaces the 2013 publication of the same name. It is part of the global effort to address the negative externalities and moral hazard posed by Global Systemically Important Banks (G-SIBs). The framework's primary objective is to require systemically important banks to hold higher capital buffers (Higher Loss Absorbency - HLA) and to provide incentives for G-SIBs to reduce their systemic importance. Key components and enhancements agreed upon in the 2018 revision:

- Structure reconfirmation: the fundamental structure of the G-SIB framework is reconfirmed.
- Assessment methodology: the methodology relies on an indicator-based measurement approach reflecting different aspects of systemic importance (e.g., size, interconnectedness, complexity, lack of substitutability, and global scope).
- Specific enhancements: harmonization of the definition of cross-jurisdictional indicators with BIS consolidated statistics, introduction of a trading volume indicator and modification of weights in the substitutability category, extension of the scope of consolidation to insurance subsidiaries, and revisions to disclosure requirements and guidance on bucket migration.
- Purpose of HLA: to reduce the probability of failure of G-SIBs by increasing their going-concern loss absorbency. This complements Financial Stability Board (FSB) measures on recovery and resolution, which address the impact of failure.

The Committee reconfirmed the importance of the three-year review cycle, with the next review scheduled for completion by 2021.

5. Strengthening the resilience of the banking sector. Basel Committee on Banking Supervision. Bank for International Settlements (BIS), 2009

This consultative document proposes comprehensive reforms to strengthen global capital and liquidity regulations to make the banking sector more resilient to financial and economic stress, thereby reducing spillover risk to the real economy. Key elements of the reform package include:

- Raising the quality and consistency of capital: requiring common shares and retained earnings to be the predominant form of Tier 1 capital, and harmonizing deductions and prudential filters internationally.
- Enhancing risk coverage: strengthening capital requirements for counterparty credit risk (e.g., from derivatives and repos) and introducing a capital charge for Credit Valuation Adjustment (CVA) risk.

- Introducing a leverage ratio: implementing a non-risk-based measure as a supplementary requirement to contain the build-up of excessive on and off-balance sheet leverage and guard against model risk.

- Reducing procyclicality and promoting countercyclical buffers: introducing a countercyclical capital framework to build buffers in good times, promoting more forward-looking provisioning based on expected losses (EL) rather than the current “incurred loss” model and proposing a framework to promote the conservation of capital (e.g., restricting distributions during downturns).

- Introducing a global minimum liquidity standard: establishing internationally harmonized minimum standards, including Aa30-day Liquidity Coverage Ratio (LCR) for short-term resilience and a longer-term structural liquidity ratio to address mismatches and promote stable funding.

- Addressing systemic risk: reviewing the need for additional measures (e.g., a capital or liquidity surcharge) for systemically important institutions.

The fully calibrated standards were aimed for development by the end of 2010, with implementation targeted for end-2012, phased in as economic conditions improve.

6. Armina San Jose, Andreas Georgiou: Financial soundness indicators (FSIs): framework and implementation. Bank for International Settlements (BIS), 2006. IFC Bulletin. Vol. No 31, pp.277-282

This paper discusses the development and initial implementation of Financial Soundness Indicators (FSIs) by the International Monetary Fund (IMF) to address the need for macroprudential analysis and comparable data on the health of financial systems. The development of Financial Soundness Indicators (FSIs) was driven by the need for enhanced macroprudential analysis to identify vulnerabilities within the financial system as a whole, particularly in the wake of financial turmoil and market turbulence. FSIs serve as aggregate measures of the current financial health and soundness of a country's financial institutions, encompassing deposit takers, other financial corporations, non-financial corporations, and households. To ensure an internally consistent and cross-country comparable set of indicators, the IMF published a Compilation Guide: Financial Soundness Indicators. The methodology within this Guide integrates elements from macroeconomic frameworks (including monetary statistics), bank supervisory frameworks (as embodied by the Basel Committee on Banking Supervision), and international financial accounting standards, largely referring to the International Financial Reporting Standards (IFRS).

The framework is structured around a Core Set of 12 indicators primarily focused on deposit takers, covering areas like Capital adequacy (e.g., Regulatory capital to risk-weighted assets), Asset quality (e.g., Non-performing loans to total gross loans), Earnings and profitability (e.g., Return on assets), and Liquidity (e.g., Liquid assets to total assets). An Encouraged Set provides additional indicators for deposit takers and other sectors, such as households, non-financial corporations, and real estate markets. To promote compilation capacity and cross-country comparability, the IMF launched the Coordinated Compilation Exercise (CCE) with the voluntary participation of 62 systemically important countries. Although the CCE highlighted that data for deposit takers was better compiled than for other sectors, it also revealed a diversity in national compilation methodologies. These variations led to amendments in the Guide, particularly concerning the consolidation basis for deposit takers and clarifying that the Guide defers to IFRS and Basel I and II for most accounting and supervisory-based data. Crucially, the paper distinguishes FSIs from traditional monetary statistics, stating that the sectoral balance sheet for other depository corporations in monetary statistics is insufficient for compiling a full set of FSIs due to fundamental methodological differences in data sources, consolidation bases, and asset valuation. Following the positive assessment of the CCE, the IMF planned for the regular collection and dissemination of FSIs, with the creation of a centralized public FSI database expected to commence by the end of the first quarter of 2009.

7. Sergio Correia, Matthew P. Seay, and Cindy M. Vojtech: Testing Bank Resiliency Through Time. FEDS Notes, 2022

The authors in “Testing Bank Resiliency Through Time” employs the Forward-Looking Analysis of Risk Events (FLARE) stress testing model to consistently evaluate the resilience of the entire U.S. banking system, including institutions outside the scope of the Federal Reserve's annual stress test, by applying severe macroeconomic and financial shocks across the period from Q1 2014 to Q3 2021. The primary objective is to assess the banking system's capacity to continue providing essential financial services to households and businesses even under severe macroeconomic and financial conditions, a capacity dependent on banks' levels of capital, balance sheet exposures, and ability to generate earnings. The analysis uses two core measures of resilience: the industry's post-stress minimum level of the Common Equity Tier 1 (CET1) capital ratio and the capital buffer shortfall (the post-stress CET1 capital required to meet total 2021 capital requirements). The study simulated three distinct severe shocks: an “Asset Price Shock” featuring broad decreases in real estate and equity prices without a severe economic slowdown; a “Loan Loss Shock” with a larger decline in both real activity and asset prices; and a third scenario (based on a Moody's model) that includes

the largest deterioration in economic activity and most severe term spread compression, but the smallest declines in asset prices. The overall conclusion is that the banking system's resiliency to severe shocks increased in recent quarters up to Q3 2021. This improvement was attributed to macroeconomic gains lifting earnings, stabilized credit quality, and banks retaining a larger share of earnings due to pandemic-related payout restrictions. Consequently, as of the third quarter of 2021, the post-stress minimum CET1 ratios stood near their highest levels since 2014.

8. Sustainable Finance: What Is It and Why Is It Important? Persefoni, 2024.

This article defines Sustainable Finance as an umbrella term for any financial activity (loans, investments) that explicitly incorporates Environmental, Social, and Corporate Governance (ESG) factors. Sustainable finance is critical for the transition to a low-carbon, sustainable economy and plays a major role in mitigating climate risk, which affects over half (55%) of global GDP. The market is rapidly growing, with sustainable investing projected to reach \$41 trillion and become a third of all global assets under management. A core component is Sustainable Investing, which seeks both financial returns and positive ESG promotion. Specific types of sustainable finance include:

- impact investing – aims for positive social or environmental results;
- Socially Responsible Investing (SRI) – selects investments based on social/ethical criteria, often using negative screening;
- green finance – a narrower scope, focusing only on the environmental aspects of ESG, such as green bonds and loans.

Sustainable finance is also a crucial mechanism for achieving the UN's Sustainable Development Goals (SDGs), facilitated by structures like Sustainable Foreign Direct Investment (SFDI), SDG Bonds, and the Insurance & Risk Finance Facility (IRFF). To curb "greenwashing" and enhance transparency, global regulators are implementing comprehensive rules. In the US, the SEC's Names Rule Proposal requires funds labeled ESG or sustainable to hold at least 80% of their assets in the focus suggested by the name, while the accompanying ESG Fund proposed rule standardizes disclosures on how funds incorporate ESG factors. Similarly, the EU's comprehensive framework includes the Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) for entity- and product-level transparency, the EU Taxonomy (a classification system for environmentally sustainable activities), and new EU Benchmarks designed to introduce minimum standards for climate and ESG performance.

9. Financial Sector Assessment: A Handbook. Chapter 3: Assessing Financial Stability. International Monetary Fund (IMF), 2005

This chapter defines and outlines the methodology for Financial Stability Analysis within the context of a Financial Sector Assessment. It highlights stability broadly as the avoidance of widespread financial institution failures and the prevention of serious disruptions to the financial system's key intermediation functions, which include payments, credit allocation, savings, risk mitigation, and liquidity services. Stability is viewed as a continuum, where a system may operate within a “stable corridor” or near/outside the boundary with instability. The objective of financial stability analysis is to identify threats to this stability and inform the design of appropriate policy responses. The assessment focuses holistically on exposures, buffers, and linkages to evaluate the financial system's soundness and vulnerabilities, while also examining the economic, regulatory, and institutional determinants of that soundness. A key vulnerability check is determining whether the financial sector harbors weaknesses that could potentially trigger a liquidity or solvency crisis, amplify macroeconomic shocks, or impede policy responses. To this end, the monitoring and analysis process requires a comprehensive assessment of four primary components: macroeconomic conditions, the soundness of financial institutions and markets, financial system supervision, and the financial infrastructure.

10. Massimo Arnone, Lucio Laureti, Alberto Costantiello, Fabio Anobile, Angelo Leogrande: Banking Stability in the Context of the ESG Model at World Level. HAL open science, 2024

This research paper rigorously examines the global integration of Environmental, Social, and Governance (ESG) factors into banking practices and measures their effect on financial stability. The study's primary objective is to quantify this impact, using the Bank to Capital Asset Ratio % as the global stability metric. Banks are identified as having a crucial dual role: acting as catalysts for directing capital towards ESG investments and serving as essential risk managers for financial risks. Employing a comprehensive literature review and data analysis, which includes the application of the k-Means machine learning algorithm, the core finding of the study suggests that integrating ESG factors actively enhances bank stability and competitiveness, thereby contributing to sustainable economic development. This finding aligns with referenced research indicating that banks with higher ESG scores generally achieve better financial outcomes. For a successful ESG transition, the paper emphasizes the need for banks to shift from traditional credit risk management to a more holistic sustainability risk management approach, integrating both financial and ESG

risks. Notably, some analysis within the paper indicates that the Governance pillar often has the most significant positive impact on bank performance compared to the Environmental and Social pillars. Consequently, the paper advises that policymakers should focus on creating comprehensive regulatory frameworks, providing financial incentives, and enhancing transparency to better prepare banks for a sustainable future.

11. R. Sean Craig, V. Sundararajan: Using Financial Soundness Indicators to Assess Risks to Financial Stability. Challenges to Central Banking from Globalized Financial Systems. International Monetary Fund (IMF), 2004

This chapter, “Using Financial Soundness Indicators to Assess Risks to Financial Stability,” outlines the critical role of Financial Soundness Indicators (FSIs) as a surveillance instrument developed by the IMF and various central banks to enhance the macroprudential surveillance of financial systems. FSIs are explicitly defined as aggregated measures used to assess the financial soundness and vulnerabilities of the financial system as a whole. While many FSIs are derived from data aggregated across individual financial institutions, their scope extends to key non-financial sectors like the corporate sector, as these sectors are recognized as important sources of risk to the wider financial system. In their role in surveillance, FSIs are integral to the Financial Sector Assessment Program (FSAP) but are also designed for continuous, ongoing surveillance outside of that program. The methodology for their use involves analyzing the linkages among various FSIs and combining them with other surveillance tools, such as stress testing. Furthermore, by leveraging financial sector balance sheet data, FSIs contribute directly to the analysis of country debt sustainability. Ultimately, the paper aims to detail how this central role of FSIs in macroprudential surveillance can be further strengthened.

SUMMARY

The diploma thesis “Stability of the Banking System in the Context of Sustainable Development Transition”, written by Oleksandra Kalinina has a high level of quality and consists of 3 parts. The first part investigates the theoretical essence and interconnection of the categories “banking system sustainability” and “sustainable development”. This section defines the factors influencing bank sustainability, classifying and characterizing traditional and novel ESG factors, and summarizes modern methodological approaches to assessing the banking system’s sustainability, such as the IMF’s Financial Soundness Indicators (FSI) and the CAMELS system (Capital adequacy, Asset quality, Management, Earnings, Liquidity, Sensitivity to market risk). The second part analyzes international experience in ensuring banking system sustainability by integrating sustainable development principles. This practical section investigates the application of ESG criteria and “green financing” as instruments for increasing sustainability and provides an analysis of the dynamics and structural features of the national banking system’s sustainability. The analysis utilizes empirical methods including cluster and factor analysis, SWOT analysis, FSI/CAMELS methodology, and stress-testing. The third part systematizes the key threats and vulnerabilities arising from the intersection of traditional financial and new ESG risks. This section substantiates prospective directions for the development of innovative financial products and technologies on the Ukrainian banking market and formulates a comprehensive set of practical recommendations aimed at strengthening the resilience of the national banking system in the context of the transition to sustainable development. The final recommendations, which are of practical value for improving regulatory supervision, focus on deepening the integration of Basel III–IV standards, introducing mandatory ESG disclosure, developing climate stress-tests, and creating incentives for green and inclusive financing to strengthen the banking system’s long-term resilience.

Key words: *banking stability, sustainable development, ESG factors, green financing, FSIs (Financial Soundness Indicators), Capital to Assets Ratio, risk management*

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою Strikeplagiarism:

Звіт подібності

Метадані

Назва організації
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок
Стійкість банківської системи в умовах переходу до сталого розвитку

Автор
Науковий керівник / Експерт
Калініна Олександра Олександрівна д.е.н., проф. Мозговий О.М.

підрозділ
кафедра міжнародних фінансів

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

21509

Кількість слів

КЦ

172115

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		2
Інтервали		0
Мікропробіли		1
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		14

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**«ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ
У ГЛОБАЛЬНІЙ ПАРАДИГМІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ»**

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
92-ї щорічної студентської наукової конференції**

(17 квітня – 17 травня 2025 р.)

Калініна О. О.
«Міжнародні фінанси», 5 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к. е. н., доцент кафедри міжнародних фінансів Лавріненко О. В.

СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Перехід до глобального сталого розвитку та протидія кліматичним змінам ставлять нові виклики для фінансової системи. Зокрема, деякі кліматичні зміни уже відчутні – підвищення температури, зростання ризиків посух і повеней. Уміння банків балансувати між екологічною відповідальністю та фінансовою стійкістю нині є ключовим для підтримки економічного зростання і довіри вкладників. Банки мають безперервно фінансувати економіку, водночас відповідаючи вимогам Європейського зеленого курсу та ESG-стандартів. Метою дослідження є виявлення впливу переходу до сталого розвитку та ESG-факторів на фінансову стійкість банківської системи, оцінити пов'язані ризики і розробити рекомендації щодо підвищення стійкості банків. Об'єктом є банківська система (фінансовий сектор), суб'єктом – її фінансова стійкість, а також екологічні, соціальні та управлінські (ESG) чинники сталого розвитку, що впливають на цю стійкість.

Фінансова (банківська) стійкість означає здатність банків підтримувати функціонування економіки навіть за умов значних стресів. Зокрема, у розумінні Федеральної резервної системи США [1], стабільна фінансова система – це така, де установи і ринки можуть забезпечувати потреби домогосподарств, бізнесу і суспільства навіть в умовах економічного стресу. Іншими словами, це гнучка система, що демонструє належний запас капіталу і ліквідності. За визначенням НБУ [2], сталий розвиток – це «довгострокове економічне процвітання, менш залежне від використання обмежених ресурсів та експлуатації природного середовища, і більш соціально інклюзивне». ESG-підхід передбачає комплексну оцінку трьох груп факторів: E (Environmental) – екологічні, що включають відповідальне ставлення до довкілля, зниження впливу на зміну клімату; S (Social) – соціальні, які відповідають етичним взаєминам з працівниками, клієнтами і суспільством, справедливі умови праці, захист прав споживачів; G (Governance) – управлінські, тобто ефективні системи корпоративного управління, спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку та низьковуглецевої економіки.

Банківська система є основним механізмом фінансування екологічних і соціальних проектів («зеленої» економіки), тому її стійкість – ключ до реалізації сталого розвитку. Водночас сам перехід до сталого розвитку трансформує фінансові ризики: кліматичні та екологічні виклики можуть

зумовити репутаційні, кредитні та регуляторні ризики для банків. Наприклад, за даними дослідження Банк міжнародних розрахунків (BIS) [3], участь банків у масштабному «кліматичному фінансуванні» залежить від їхньої фінансової міцності, а регуляторна база має підтримувати це залучення, одночасно мінімізуючи ризики для їхньої платоспроможності. Базельський комітет BCBS підкреслює необхідність принципового підходу до управління кліматичними ризиками – через зміцнення корпоративного управління та систем внутрішнього контролю банків [4]. Таким чином, сталий розвиток і фінансова стійкість перебувають у тісному взаємозв'язку: з одного боку, фінансова система сприяє сталому зростанню, а з іншого – тенденції «зеленої» економіки створюють нові умови, що вимагають підвищення стійкості банківського сектору.

Перехід до низьковуглецевої економіки змінює ризик-профілі банків. Кліматичні зміни безпосередньо впливають на вартість активів (фізичні ризики – посухи, повені, урагани) та на економічну стабільність регіонів (зокрема, на аграрний сектор). Разом з тим запровадження «зеленої» політики породжує перехідні ризики: витрати на декарбонізацію енергоємних галузей, зміни технологічної та нормативної бази, коливання цін на ресурси [3; 5]. При цьому банки, що активно кредитують вуглецеві проекти, можуть зазнати втрат через «застарілі» активи (stranded assets) і підвищену регуляторну увагу. За оцінками BIS [3], фінансові регуляції повинні адаптуватися до нових умов, аби «упростити плавний перехід, що одночасно підтримуватиме фінансову стабільність і вирішуватиме кліматичні виклики». У центрі уваги – посилений контроль ESG-ризиків у кредитуванні, звітності та внутрішньому управлінні банків.

До ESG-ризиків відносять будь-який негативний фінансовий чи репутаційний вплив через фактичний або потенційний вплив ESG-факторів на банк, його клієнтів, інвестиції та кредитний портфель [6]. Зокрема, екологічні ризики включають фізичні (хронічні – поступове потепління, зміна дощів, підняття рівня моря; гострі – екстремальні погодні події) і перехідні (регулювання викидів, технологічні зрушення, ринкові зміни); соціальні – нерівність, міграція, здоров'я населення, що можуть впливати на платоспроможність клієнтів; керівні – слабе корпоративне управління, непрозора звітність або порушення норм, наприклад, відсутність внутрішніх ESG-стандартів [7]. Усі ці ризики взаємопов'язані: наприклад, недостатня увага до екологічних аспектів може спровокувати репутаційні втрати і регуляторні штрафи. НБУ також звертає увагу, що в умовах війни кліматичні і кіберризики можуть взаємно підсилюватися і ставати системними, створюючи небезпеку для стабільності фінансового сектору [5].

Ініціативи міжнародних організацій відображають високу актуальність питання. Базельський комітет опублікував 18 принципів управління кліматичними ризиками для банків, що охоплюють корпоративне управління та оцінку ризиків [4]. У ЄС уже запроваджено єдині стандарти збору та

розкриття ESG-інформації в рамках «Зеленого курсу» до 2050 року [6]. В Україні НБУ досліджує цю проблему: у 2024 р. було опитано 33 найбільших банки [7], і майже три чверті з них констатували, що зміни клімату вже зараз впливають на їхню діяльність. Водночас лише близько третини банків інтегрували кліматичні ризики в свою систему управління (у першу чергу кредитним та операційним ризиком). Дослідницькі пріоритети НБУ на 2025 рік визнають кліматичні ризики наростаючими викликами: зміну клімату необхідно враховувати при прогнозуванні врожайності, енергоінтенсивності експорту тощо [5]. Ці дані свідчать, що для українських банківської системи підвищення обізнаності про ESG-фактори і впровадження відповідних практик управління є нагальними.

Підсумовуючи, можна зазначити, що перехід до стійкого розвитку створює нові виклики для банківської стійкості. З одного боку, банки мають забезпечувати фінансування «зеленої» економіки, з іншого – їм доводиться враховувати додаткові ризики. Недостатня інтеграція ESG-факторів послаблює стійкість: українські банки лише починають впроваджувати політики управління кліматичними ризиками. Міжнародні інституції рекомендують посилити ESG-управління – Базельський комітет вимагає цілісного підходу до кліматичних фінансових ризиків, а BIS підкреслює необхідність гнучких регуляторних рамок для адаптації до нових ризиків. Щоб підвищити стійкість банків у контексті ESG, слід рекомендувати:

- розробити та впровадити внутрішню ESG-політику у кожному банку – включити екологічні та соціальні критерії у кредитний аналіз;
- інтегрувати ESG у систему управління ризиками: оцінювати кліматичні, регуляторні та репутаційні ризики під час кредитування, інвестування і операційної діяльності; при цьому наглядові органи мають поступово імплементувати європейські норми звітності, як це передбачено «Зеленим курсом» і Білою книгою НБУ;
- забезпечити звітність за стандартами сталого розвитку, розкриття інформації про екологічні показники, аудит впливу активів (свого «вуглецевого сліду») тощо;
- підвищувати фінансову обізнаність клієнтів і громадськості, інформуючи про переваги «зелених» фінансових продуктів і стимулюючи попит на них;
- міжнародну співпрацю і адаптацію пруденційних норм до ESG-факторів, що допоможе вирівняти стандарти із загальноєвропейськими.

Ці заходи сприятимуть посиленню стійкості банківської системи в умовах «зеленого» переходу, мінімізують потенційні екологічні та соціальні шоки і створять умови для стабільного економічного розвитку країни згідно з принципами сталого розвитку.

Література

1. Federal Reserve System. (2021). The Fed explained: what the central bank does. In Federal Reserve System Publication (Eleventh). Режим доступу: <https://www.federalreserve.gov/aboutthefed/files/the-fed-explained.pdf#page=14>
2. National Bank of Ukraine (NBU). (2025). NBU Sustainable Finance Development Policy 2025 [Report]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025_en.pdf?v=4#:~:text=Sustainable%20development%20means%20a%20long,includes%20closely%20interrelated%20ESG%20aspects
3. Noss J. et al (2024). The rising tide of climate finance - scope to adjust prudential treatment. Bank for International Settlements (BIS). Режим доступу: <https://www.bis.org/fsi/fsipapers23.htm#:~:text=As%20the%20demand%20for%20climate,on%20their%20safety%20and%20soundness>
4. Bank for International Settlements (BIS). (2022). Basel Committee issues principles for the effective management and supervision of climate-related financial risks [Report]. Режим доступу: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d532.pdf>
5. Національний Банк України (НБУ). (2021). Пріоритети досліджень Національного банку України до 2025 року. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prioriteti-doslidjen-natsionalnogo-banku-ukrayini-do-2025-roku-onovleno>
6. Національний Банк України (НБУ). (2025). Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-z-upravlinnya-ekologichnimi-sotsialnimi-ta-upravlinskimi-esg-rizikami-u-finansovomu-sektori>
7. Національний Банк України (НБУ). (2024). Політика з розвитку сталого фінансування. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>